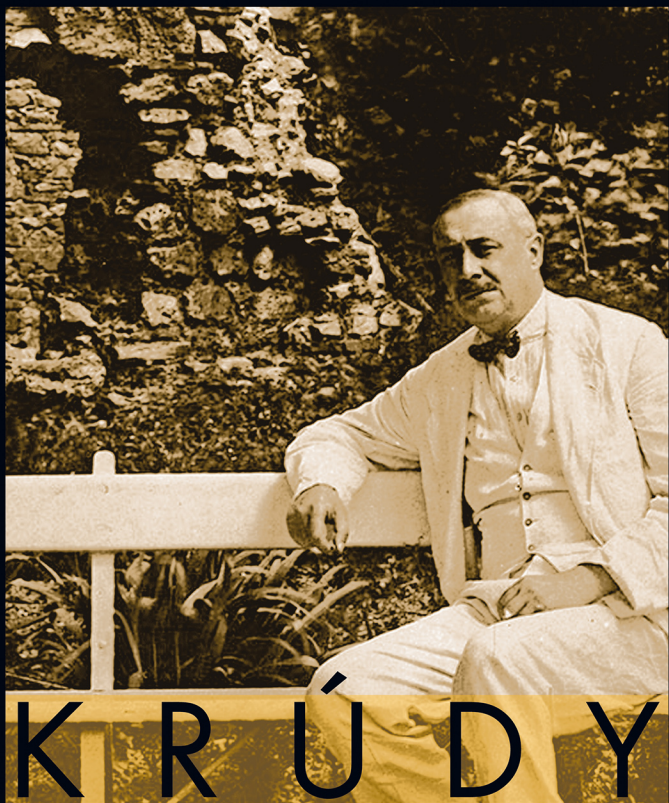

K

Művészet és Gondolat

ALLIGRAM

■ 2014 JANUÁR ■

XXIII. ÉVFOLYAM, 2014. JANUÁR

TARTALOM

■	3	SZILASI LÁSZLÓ	■
		Hírám hajói (regényrészlet)	
■	10	PAPP SÁNDOR ZSIGMOND	■
		A nyál (regényrészlet)	
■	16	NYERGES ANDRÁS	■
		Batyu (regényrészlet)	
■	25	TITUS MACCIUS PLAUTUS	■
		A hőzöngő katona (részlet Karsai György és Térey János fordításában)	
■	31	KARSAI GYÖRGY	■
		Néhány megjegyzés a <i>Hőzöngő katona</i> új fordításának kapcsán	
■	33	G. ISTVÁN LÁSZLÓ	■
		A repülő szőnyegből (versek)	
■	35	KASSAI ZSIGMOND	■
		Gyümölcs, hús (novella)	
■	38	NAGY KOPPÁNY ZSOLT	■
		Megsütjük a pecsenyénket (regényrészlet)	
■	46	SCHREINER DÉNES	■
		Fallal szemben (novella)	
■	52–54	SF-MONOLÓGOK	■
		STABRO GANOES PARAN A Hold udvara MANUEL GARCIA O'KELLY A Hold börtönében (H. Nagy Péter gyűjtései)	
■	55–57	HARKAI VASS ÉVA	■
		Naplóversek	
■	58–61	versek MOHÁCSI ÁRPÁD fordításában	■
		PEER OBLIGO Belső emigráció Kereszteződésben Kávéház, Santorini Keserű méz VINCENT CRECY Menekülőben Utálom ezeket Szivar Hogy proforma hány éves vagyok	

62	URBÁN ÁKOS	
	Vadászgiccs	(novella)
70	ZSUPOS NORBERT	
	Látogatóban	(novella)
72	BÁNHEGYI GÁBOR	
	Öt csepp mentaolaj	(novella)
76	PETER KRIŠTÚFEK	
	Nulla nulla	(novella Dósa Annamária fordításában)
81	KRÚDY	
82	TVERDOTA GYÖRGY	
	Az udvarlás könyve. Krúdy Gyula: Hét Bagoly	(tanulmány)
87	ANGYALOSI GERGELY	
	Krúdy és a beszélő test	(tanulmány)
91	DOBOS ISTVÁN	
	Előadott elbeszélés	(tanulmány)
96	MOHÁCSI ÁRPÁD	
	Ez van, és nem kéne szeretni (Parti Nagy Lajos <i>Mi történt avagy sem</i> című kötetéről)	
98	SZILÁGYI ZSÓFIA	
	A váratlanra is nyitottan	(Bengi László <i>Elbeszélt halál</i> című kötetéről)
100	LESI ZOLTÁN	
	Teiresziász újra vall	(Gerevich András <i>Teiresias' Geständnisse</i> című kötetéről)
102	TALLÉR EDINA	
	Húzzál bele, tesó!	(Tyson <i>Az utca hercege [Kis magyar gettóregény]</i> című kötetéről)
104	CSÖKE ZOLTÁN	
	A szerelmes Kafka	(Michael Kumpfmüller <i>Az élet gyönyörűsége</i> című kötetéről)

KALLIGRAM
Művészet és Gondolat

FŐSZERKESZTŐ: Mészáros Sándor
kalligram@interware.hu

SZERKESZTŐK:
Beke Zsolt
kalligram@kalligram.sk

Kukorelly Endre (versovat)
qkorelly@yahoo.com
Szilágyi Zsófia
szilagyi73@gmail.com

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Hrapka Tibor
TÖRDELŐ: Róth Andrea
FELELŐS KIADÓ: Szigeti László

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:
Grendel Lajos

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:
Földényi F. László,
Keserű József,
Márton László,
Németh Zoltán,
Rédey Zoltán

FŐMUNKATÁRSÁK:
Csehy Zoltán,
Hizsnai Zoltán

Szerkesztőség és kiadó:
811 03 Bratislava–Pozsony,
Staromestská 6D, 2. emelet,
tel./fax: (00421 2) 544 15 028

Levélcím: KALLIGRAM spol. s r. o.
P.O. Box 223, 810 00 Bratislava 1

Szlovákiai megrendelések:
distribucia@kalligram.sk,
valamint a szerkesztőség címén.
Magyarországi elérhetőség:
kalligram@interware.hu

Támogatóink:
A Szlovák Köztársaság Kormányhivatala
(Realizované s finančnou podporou Úradu
vlády Slovenskej republiky – program
Kultúra národnostných menšín 2014)

Nemzeti Kulturális Alap

Kiadja: Kalligram Kiadó Kft., Pozsony
és Kalligram Polgári Társulás
(OZ Kalligram, Mikszáth u.
1984/10, 929 01 Dunajská Streda/
Dunaszerdahely, IČO 42 291 810).

Nyomja: Expresprint spol. s r. o.,
Partizánske
Példányszám/Náklad: 1000 db/ks
Ára: 700 Ft / 2,5 EUR.

Magyarországon terjeszti
a Relay Hírlapkereskedelmi Rt.
és a regionális részvénytársaságok.

EV 358/08 ISSN 1335-1826

Havilap, megjelenik az adott hónap 1-jén

HIR ÁM hajói

Nosztávszky Ferenc a 30 éves érettségi találkozón beszámol Sugár Dénesnek arról, milyen körülmények között találkozott régi, közös barátjukkal, Foghorn Péterrel

2010

első heteiben vad és ostoba volt a hideg Szegeden. Álltam a Dugonics téren, a bedeszkázott szökőkút mellett. Január 6-a volt, csütörtök, Vízkereszt napja, kora reggel. Körülöttem jöttek-mentek az emberek, gondolom, munkába igyekeztek. Az Árpád téri oszlopon mínusz tizenhét fokot mutatott a digitális hőmérő. A dupla felhőpaplanok eltakarták a Napot, de a közöttük lévő egyetlen résen ki lehetett látni a vadkék égre, s nekem az volt az érzésem, hogy ez az eszelős hideg, mint a higany, azon a keskeny résen át, egyenesen a láthatatlan csillagok közötti úrból csorog le a térre. Egész testemben reszketve nekidőltem a Kárász utca felől ordító szélnek, és azt próbáltam eldönteni, hogy a Burger King asztalain otthagyt maradékokkal vagy a McDonald's tálcagyűjtő állványánál kezdjem-e a napot. A Burger King közelebb van. Viszont akkor fel kell mennem a jeges lépcsőn. A MacDonald's-os mosogatónéikkel jó a viszonyom. Viszont arról fúj a szél.

Az egyetem központi épületének oldalában egész alakos szobor áll. Bár a figura leginkább a korai Freddie Mercuryre hasonlít, alul az van felírva a talapzatra, hogy József Attila. A fekete alak a virágágyás egyik öblében ácsorog, előtte utcai zenészek, egyéb kéregetők szoktak tevékenykedni. Azon a reggelen egy velem nagyjából egykorú, erős testalkatú, viszonylag kompakt megjelenésű, frissen borotvált arcú férfi telepedett oda, a virágokat övező széles, alacsony kőfal hagyományosan erre kijelölt pontjára. Kockás fülessapkája volt, kemény vízlepergető anyaggal borított, fél combig érő, világoskék pufidzsekije, az volt ráírva, hogy Anapurna 1953, továbbá bélelt sínadrágja, és amikor levette az egyujjas bundakesztyűjét, azalatt volt még egy, vékony, kötött, levágott ujjú. A hegedűtok a hátára volt felkötve, hogy a keze járás közben szabad legyen.

A férfi letette a tokot a falra, kinyitotta, kivette belőle a tokkal azonos alakúra vágott habszivacs betétet, és elhelyezte a tok mellett a jobb oldalon. Ezután elővette a hegedűt, a vonót meg a gyantát, és óvatosan letette őket a tok mögött, a virágágyás felőli oldalon. Majd kivette a tokból az alsó betétet is, precízen ráillesztette a másikra, aprópénzt dobott az egyébként már teljesen üres tokba, és letette a betétek elé a kövezetre, úgy, hogy a tok a fallal negyvenöt fokos szöget zárjon be, s a szélesebbik vége mutasson kifelé. Megfordult, a jobb kezével felvette a hegedűt és a gyantát, aztán a vonót, a ballal, és letelepedett a habszivacsok szélesebbik oldalára. A hegedűt az ölébe vette, apró csavarintásokkal megfeszítette a vonón a szőrt, meggyantázta a vonót, a gyantát pedig letette maga mellé, a habszi-

vacsok keskenyebbik végére, tőle jobbra. A vonót átvette a jobb kezébe, a ballal felvette az öléből a hegedűt, hangolt egy kicsit, s mindenféle további nekikészülődés nélkül elkezdte játszani, hogy gyengéden ölelj át, és ringass, szerelem.

Foghorn volt, azonnal megismertem. Kicsit megtestesedett, kicsit karcosabbak lettek a vonásai, kicsit talán darabosabban mozgott, de pontosan ugyanolyan zárt, átütő benyomást keltett, mint régen, nem lehetett eltéveszteni.

Odamentem hozzá, bár fogalmam sem volt róla, mit fogok neki mondani. Aztán nem is mondtam semmit, csak álltam előtte hülyén, mint Zsilinszky Rudi a Winther Treszkáék fürdőszobájában. Amikor a végére ért a zeneszámnak, letette az ölébe a szerszámaikat, felnézett rám ültéből, és lassan végigmért tetőtől talpig.

Mit mondjak: nem nézhettem ki túl jól. A lábam gyakorlatilag belerohadt a régi cérnazokniba, meg a tönkregyalogolt kanadai félcipőmbé. A Tisza-parton december közepén találtam egy pár vastag zoknit, azt ráhúztam a régre, melegített is, a szövetnadrágomat is jól bele lehetett húzni, meg fölért a szára a vádlim közepéig, de alaposan beszűkült tőle a cipőm. A felsőtestemen összesen egy ing volt meg egy V-kivágású Hugo Boss pulóver, nem melegítettek túlságosan. Ezért az általános iskolák környékén talált sálakat, kesztyűket elől-hátul rendre betuszkoltam az ing meg a pulóver közé, aztán mindkettőt jól begyűrtem a nadrágba, amit meg a SZOTE Klub környékén talált, holland gyártmányú jégérsóval sikerült kibélelnem, valamikor szilveszter után. A háromnegyedes átmeneti kabátom a mocsoktól meg a vackom okozta kopásoktól eltekintve nagyjából rendben volt, de már elég régóta hiányzott az egyik gomb a négyből, s a résen át a szél mindig megtalálta a legvékonyabban borított részeket, ezért ott összefogtam a szárnyakat egy piros műanyagból készült madzagdarabbal. Volt egy vastag sísapkám, valamelyik gimnazista hagyta el, egy hosszú, csikos, kötött sálam, amit a kabátom felhajtott gallérja köré tekertem, meg két fél pár kesztyűm, egy felnőtt, meg egy gyerekméret, az utóbbinak kénytelen voltam levágni az ujjait a használt fűrészlappal, hogy használható legyen. Hat hete egyáltalán nem tisztálkodtam, szakállas voltam, meg a hajam is túlnőtt, és a körmeimet ugyan rendszeresen rágtam, de azért csak alájuk férkőzött vastagon a feketeség. Nem csodálkoztam volna, ha Foghorn nem ismer meg.

Állj odébb, haver, így nem tudnak tőled pakolni. Nem mintha bárki bármit is be akart volna rakni a hegedűje tokjába. De azért tettem a kedvéért két lépést jobbra, legalább a szagomat is kevésbé érzi. Amúgy meg, tette hozzá, ennyire azért nem kellene elhagynod magad. *Hát, most nézd meg, hogy nézel te ki.* Azzal lehúzta vagy húsz centire a dzsekije cipzárját, és benyúlt a belső zsebeibe előbb a bal, majd a jobb oldalon, és átadott nekem két friss teszkós vizeskiflit, egy pohár kefir, meg egy kis darab teavaját. *Edd ezt meg. Még a végén elájulsz itt nekem.* Visszamentem a szökőkút padjaihoz, leültem, rágtam lassan a kifliket, kis darabokban haraptam hozzá a vaját, rázogattam a dobozt, aztán szépen, kortyonként megittam a kefir, és közben hallgattam, miket hegedül Foghorn. Nem tudtam eldönteni, hogy megismert-e.

Mint később megtudtam, szegedi tartózkodásom első tisztességes ételmiszerét Foghorn egy órával korábban, az alsóvárosi ferencesek ingyenkonyháján szerezte. Reggelente nem lehetett ugyan hozzájuk bemenni, októbertől márciusig fél hét és hét között az atyák csak a játszótér felőli kis ablakot nyitották ki, de aki odament abban a fél órában, annak azért a kezébe adtak néhány péksüteményt meg valami tejterméket. Nem volt ez nagy dolog, a legtöbben meg se ették, inkább egyszerű cserealapnak tekintették, amit napközben talán át tudnak váltani alkoholra, állati eredetű fehérjére vagy egy kis szénhidrátra, de maga az esemény, az osztás képes volt strukturálni az egész napot. Mintha vekker ébresztene, felébredtél reggel hatkor, akárhol, és már indulhattál is a kicsi ablak felé.

Jó fejek voltak az atyák. Mindig nevettek, adták, amit tudtak, meg amire szerintük szükség lehet. Az például, hogy a sátrakban valamivel világítani is kellene, kizárólag nekik jutott az eszükbe. *Gyertyára nincs szükséged, testvérem? Vigyed.* Udvariasak voltak, korrektek, nem kérdezték, hol aludtál, mert azt nem illik, és soha nem próbáltak meg a hitük pré-

dikálásával hasba akasztani, de ha valakit nem temetett el a Város, hát azt eltemették helyette ők. Részség nincs. Aki beszél, nem jöhet egy hétig. Aki üt, az egy hónapig. Aki meg fejel, az soha többé, ez a szabály, kerek-perec megmondták, és azt sem szerették, amikor a szerencsétlenebbek éjszaka visszajöttek, és a hozzá nem értő fessegetéseikkel, mint az éhes macskák, összevissza karistolták az ebédlőajtót, teljesen fölöslegesen, mert másutt van a raktár úgyis. Közben azonban rendületlenül hirdették az Istent, de erre a célra csak végszükség esetén használtak szavakat. Reggelente például azzal a két üres vizeszsemlével dicsőítették az Urat. Egy idő után én is beláttam, hogy egy kis darab kemény margarin bizonyos körülmények között egészen tisztességes, teológiai viszonylag nehezen megkérdőjelezhető megtestesülése lehet az Úristennek.

Így aztán azok, akik még meg tudtak tenni ennyit magukért, felkeltek reggel mind, kint a messzi táborokban, vagy a Bajai úton, a Moszkvai körúton, az Indóház téren, ezekről a szállásokról hat órákor amúgy is kitették őket, rendezték kicsit a soraikat, és már szívrogtak is befelé a városba. Masíroztak a magányos emberek a hosszú, huzatos Kálvárián. Később a Moszkvai körút is hozzájuk öklendett még néhányat abba a folyékony, hideg ködbe. Kialakultak a munkapárok, kukáztak egy kicsit, lejátszották a területvédő harcaikat. A Szent Ferenc utcán át csatlakozott hozzájuk néhány nő az Indóházból, beálltak csendben együtt a sorba, az eresz alatt, gyűlt a reggelben a rongyos gárda. És egyszer csak kinyílt a Mátyás téren az a kicsi ablak, és egy mosolygó arc azt mondta bentről, jó reggelt, emberek, hogy aludtak. *Éhesek már, ugye?*

Foghorn csak másnap mondta el, hogy már első látásra megismert, s hogy az első számot csak azért választotta, hogy majd el tudjam neki mondani, jobban csinálja-e, mint ahogy a Barbara Streisand csinálta a *Vénuszban*. Ahová ő ugyan soha a lábát be nem tette, ahogyan egyébként tudtommal máshová se nagyon, de arra azért emlékezett, hogy nekem egy időben a törzshelyem volt. Nem csinálta jobban. Ezt persze nem mondtam neki, ő is tudta. Azt viszont mondtam, hogy a nyiszatolásával azonnal visszavitt engem a Vénuszba, 1982-be, és hogy köszönöm, csak ez meg nem érdekelte.

Két szám között odajött hozzá egy idősebb, szakállas muksó. Beszéltek valamit, az öreg hátrafordult, jól megnézett magának, aztán elmasírozott. Foghorn folytatta a repertoárját. Kellemes, szakszerű lelketlenséggel nyomatta végig vagy nyolcszor azt a mintegy negyed órás, jól bejáratott, népfrontos szemléletű, közönségbarát sláger-egyveleget, ami tíz órára hozott neki forintban közel négy eurót, úgy értem, amerikai dollárt. Közben tartott négy szünetet. Elszívott egy-egy cigarettát, de amíg nem végzett, egyszer sem jött oda hozzám. Hallgattam a muzsikát teli gyomorral, elnézegettem az embereket, bámultam az eget. Fél kilencre elállt a szél. Kilenc óra körül egy kicsit a nap is kisütött. A negyedik kör vége felé megláztattam a sálamat és belealudtam a kabátgalléromba. Arra riadtam, hogy valaki a cipőm sarkát rugdossa.

Hé, faszikám, ébresztő, megjött az UNRRA-csomag. Először az jutott az eszembe, hogy hát, ezek szerint az apám mégiscsak rám talált, gyorsan össze kellene szednem magam, merthogy ez az UNRRA-csomagozás az ő szavajárása volt. A háború után osztogatták

ezeket a felfoghatatlanul gazdag segélycsomagokat Germinában meg szerte Árpádharagon, olyan emlékezetes tartalommal, tejporral, cukorral, feketekávéval, csokoládéval, rágó gumival meg elnyűhetetlen amerikai ejtőernyőselyemmel teletömve, hogy egy-egy jelentősebb hóeleji bevásárlás eredményének még a '80-as évek közepén is ez volt a neve nálunk. Nem az apám volt az. De tovább rugdosta a cipőm sarkát. A szakállas öreg mukosó volt, akivel Foghorn az előbb megtárgyalta azt a valamit. *Ébredjél már, új fiú, nem érek én itt rá egész nap.*

Az öregembernél volt egy nagy, kék bevásárlószatyor. Volt rajta egy ugró béka, egy repülő szitakötő, és különös módon az volt ráírva, hogy Nagy Zöld Táska. A táska eredeti füleit az öreg levágta, lyukakat ütött a kemény anyagba, kötéldarabokat fűzött át rajtuk, majd görcsre kötötte a végüket, hogy ki ne csúszhassanak a lyukakon. Stabílnak tűnt az alkotmány, s látszott a szürkére kopott hajtásvonalain, hogy gazdája nagy becsben, alapállapotban összehajtogatva tartja, el nem tudtam képzelni, hogy hol. Jól tele volt pakolva az a táska.

Az öreg elővett belőle egy pár acélbetétes Caterpillar munkásbakancsot, és pedánsan egymás mellé állítva letette őket elé a földre. *No, akkor most ugorjál ezekbe szépen bele. De előtte vedd fel ezt.* Előbányászott egy kopott, kantáros farmert, olyan volt, mint a rajzfilmben a vakond nadrágja. Nagy nehezen kibontottam magamat a kabátomból, hogy fel tudjam csatolni a kantárokat a vállamra, de amikor észrevette, hogy mi minden van alátömökve a pulóveremnek, kirángatta a gatyámból, aztán az inget is, és hagyta, hogy lepotyogjon minden a betonra. Ügyes, mondta elismerőleg, meglátva a gyűjteményemet, de ezek már nem fognak neked kelleni. Levettem a cipőimet, rájuk álltam, felhúztam derekig a kantáros nadrágot, beleléptem a bakancsokba. Zsírúj darabok voltak, a bőrük lágy, mint a tavaszi zápor, a talpuk meg kemény, mint a földesúr szíve, a fűző benne fityegett az első lyukakban. *Majd én befűzöm őket neked rendesen, addig te vedd fel ezeket.* Belebújtam a KPMG feliratú, mélykék polárfelsőbe, aztán rávettem egy cipzáras, ujjatlan, tollal tömött, tulipiros lélekmelegítőt, lecsatolható csuklyával, és csak ezután akasztottam rá a kantárokat a vállamra, gondoltam, így könnyebb lesz majd szükség esetén gyorsan letolni az új nadrágomat. Szép lassan kizárult a hideg. Éreztem, hogy a kitermelt testmeleg megnyugtatóan visszaáramlik a külső rétegekről, és apránként feltölti a belső szerkezetet. Közben az öreg lassan lezárta a cipőfűzés fontos műveletét. Amikor végzett, a táska aljáról elővette a fődarabot, egy nyolcvanas évek végi, súlyos, osztrák hegymászódzsekiját. A kabátujjak végére törpekarabínerek rögzítették a kesztyűket. Átnyújtotta, mint selyempárnán egy legyőzött, gazdag város kulcsát a legöregebb tanácsnok. *A sapkád, az rendben van.*

A rongyait bedobálta a szomszédos kukába, felülre tette a cipőket, hátha jó lesz még valakinek. A táskát gondosan összehajtogatta, kigombolta a kabátját, az összehajtogatott táskát szépen a jávorszarvasos pulóvere alá csúsztotta, a nyakába akasztotta, végül visszagombolta a kabátját. Leült mellém a padra, elégedetten felnyögött, nagyot fújtatott. *Nakérem szépen. És akkor most igyunk valamit, azt javasolnám. De azért a Robotot várjuk meg, úgyis mindjárt végez.*

A Robot Foghorn neve volt. Hamar beláttam az új név pontosságát. Volt abban az emberben valami gépszerű eltervezettség, hibátlan protokollokkal vezérelte magát, meg tökéletesre csiszolt és kopott rutinokkal, ő talán ezzel védekezett a szétesés ellen, amióta kiszáradt belőle az organikus nedvességtartalom. És gépszerű volt valóban abban is, hogy egyszerűen ki tudta kapcsolni magát. Végképp kellemetlen körülmények között képes volt hosszabb-rövidebb időszakokra felfüggeszteni a társadalmi létezését, bizonyos események együttes hatására meg lefagyott, kattogva leállt, mint egy régi masina. Pontosnak találtam ezt az elnevezést, elfogadtam, volt rá időm bőven, hogy meg is szokjam, és ma már Foghorn sokkal inkább Robot nekem, mintsem Foghorn Péter Tamás, árpádharagosi gimnáziumi tanuló. Azt hiszem, csak a te kedvedért nevezem most mégis Foghornnak, azért, mert most hozzád beszélek, Deni. Pedig a Robot számos tekintetben nagyon más volt, mint a régi Foghorn, s csak a rámutatás folyamatosságába vetett hitt vehet rá, hogy most, beszéd közben, kettejüket egy kicsit mégiscsak folyamatosnak tartsam egymással én is. Ez Foghorn. Ez lett belőle. A Robot.

Csendben, elégedetten ücsörgött mellettem a szakállas öreg. Végrehajtotta az ő Foghorn nevű Robotjának óhaját, kérését vagy utasítását, elment a máltaiakhoz, szerzett az új gyerekek rendes melegruhát, átöltöztette, jól végezte a dolgát, jár neki a pihenés. Most itt ül a padon az új gyerekekkel, és várja, hogy véget érjen a reggeli koncert. Foghorn végigszívta a cigarettáját, újragyantázta a vonót, és nekilátott az utolsó körnek. Biztos kézzel hozta a rá jellemző garantált színvonalat, standardizálta az érzékelhető minőséget.

Ahogy várakoztunk, leült mellénk egy másik szakállas öregember. Kicsit talán fűgében mozgott, mint a segítőm, de nagyon hasonlítottak egymásra, testalkatban, állagban, ruházatban is, bármikor elmehettek volna egymás helyett vizsgázni, csomagot elhozni, segínyt felvenni, szálláson a bérelt ágyat elfoglalni, bizonyára sokszor meg is tették. Ismerték egymást, kezet is fogtak, de nem volt mit beszélniük, csak ültek, várták, hogy végezzon a Robot. Nem sokkal később megjött a harmadik. Leereszkedett ő is, valami köszöntő szándékú, nagyúri morgás meg kézmozdulat kíséretében, a második mellé. Ő tényleg nagyon öreg volt már, lassan mozgott, húzta a lábát a betonon, hosszú csoszogás volt a járása, az ő cipője talpa is tükrösre kopott, csak rá már nem szólt az apja, meg a szakáll is más formájú volt, nagyobb, kerekesebb, ápoltabb, akár a lányai körében haldokló Henry Fondáé, de a központi épületnél ki-bejáráskáló hivatali csajokat azért gyorsan össze lehetett volna zavarni egy hirtelen ülésrend-változtatással. Onnan nézve négy tökegyforma, csere szabatos, utcai ember voltunk egy padon, nagy, bűdös varjak, már ha látszott onnan belőlünk bármi is egyáltalán. Várnak, fel nem tudnám fogni, hogy vajon mire. De az is lehet, hogy a csajok számára teljesen üres volt az a szökőkút melletti, fényesre koptatott, házgyári fapad. Pedig nem volt üres. Igenis léteztek megkülönböztető jegyek, kicsiny különbségek.

Az én kabátom például szép fehér volt, és a karján meg a hátán telipirosban futott végig a tripla csík. A segítőmön meg nagyon is szembeötlő, élénk magentaszínben világított a kívülre felhúzott női gombolású, olasz bársonynadrág. A másodiknak érkezett szakállasnak traktorista szabású, piros baseball-sapka volt a fején, neonfehérben világító Nike-logóval. A nagyon öreg embernél pedig volt egy szürke hátizsák, Duner Sport, World Rallye, Original Fashion. Abban a szürke hátizsákban érkezett meg hozzánk a közmondásos egyenalkohol, a két liternyi salangmentes, asztali fehér.

Szétválaszthatatlanok voltak, és eredetileg, természetesen, az volt a nevük, hogy Marx, Engels és Lenin. Még a Nagy Bandó nevezte el őket így, a hőskorban, 1989–90 telén, a Déli pályaudvaron. De aztán a Szegények Önszegélyező Szervezete besült, a hajón uralkodó viszonyok elvadultak, ők meg 1990 tavaszán, bő két év után kerestek maguknak egy jóval kisebb nagyvárost, és lassan visszasüppedtek abba a gyengébb képességű, lassabb

gondolkodású, csökkent értékű, hibás, vidéki állományba, amelyből vétettek. Aztán a régi névadópoén apránként ki-fulladt, és megváltoztak lassan az arcok is.

2010-re már csak a magentagatás segítőm maradt meg Engelsnek. Néhányan ugyan Turbános Princnek hívták vagy Drogdespotának, mások meg Gördülő Dervisnek nevezték, mert ha nagyon berúgott, az oldalán gurulva közlekedett, mintha egy domboldalban játszana partizánosat, de alapvetően mégiscsak ez volt neki az igazi neve. Engelsz hatvanéves múlt azon a télen. Egészséges volt, jól tartotta magát. Remélem, még most is életben van.

A piros sapkás akkor változtatott nevet, amikor a terek meg az utcák. Miután végleg vissza-nevezték a Marx téri piacot, ő is átkeresztelte magát nagy röhhögre Mársra. Ünnepi partyt tartott, a szokott helyen, az újszegedi Vigadóban. Ha tehet

rágózott, mindenkit csúnyán kiröhögött, pedig talán jóindulatú ember volt, és nagyon ostoba, mint az amerikaiak. Szűk öt évvel volt idősebb nálam, de akkor már néha gyengélkedett, később meg elkezdett gyorsan lefele csúszni. Ez év pünkösdjén láttam utoljára, Szegeden, az Apáthy oldalában. Elég rosszul nézett ki. Gondolom, már nem él.

A hátizsákos öregembert pedig ekkor már úgy hívták, hogy Fondü Henrik. Részben azért kapta ezt a nevet, mert amikor vagy tizenöt évvel korábban végleg feladta a híres kecskeszakálláért folytatott ádáz küzdelmet, a poszthumusz Oscar-díját szorongató Henry Fondához való hasonlatossága mindenki számára azonnal szembeötlővé vált. Másfelől pedig azért, mert öregkorára a gyertyaláng felett összefüstözött puha kockasajt lett a kedvenc csemegéje, a pépesített ételek mellett szinte kirekesztőleges tápláléka. Udvarias, kulturált embernek tűnt, szinte nagyvilágian úriasságnak, holott csak igyekezett mindenkinek, azonnal a kedvére tenni, hogy ne látszódjék meg rajta, mennyire gyáva, gyenge, konfliktuskerülő ember. Vagy csak olyan öreg lett lassan, hogy már nem akart parancsolni. Hogy hajlandó lett akár engedelmeskedni is. Fondü bácsi hetven elmúlt már akkor. Eljutott a legvégső határra. Egészségesnek tűnt, végül nem érte meg a nyarat.

Márs utálta Engelszt, mert Engelsz, Márs szerint, egyszer lopott tőle. Engelsz utálta Fondü Henriket, mert Fondü, szerinte, lenézte őt. Fondü Henrik meg Mársot utálta, mert Márs, az ő meglátása szerint, nagyon agresszív ember. Mindez főleg azért volt sajnálatos, mert Márs ugyanakkor nagyon szerette Fondü bácsi úri lényét, Fondü bácsi Engelsz egyszerű, praktikus hatékonyságát, Engelsz pedig Márs akkor még tényleg elrettenő, nyers, nyugodt erejét. Mindenki az ellenkezőjét érezte tehát a másik iránt, mint az ő iránta, de az egész szerkezetnek mégis volt egy forgóajtó-szerű, stabil dinamikája, ami azáltal jött létre, hogy valamennyien, talán nem fenntartások és féltékenységek nélkül, de azért tiszta erőből tisztelték és szerették a Robotot. Rajongtak érte, ők is, mint régen mindenki. Nem biztos, hogy Robot ezt észrevette. Ha észrevette, nem érdekelte. Az pedig, hogy ő mit érzett a többiek iránt, számomra nem derült ki.

Volt egyébként rendes, hivatalos, anyakönyvi nevük is, de egymás megjelölésére nem használták már egyiküket sem. Esténként bementék őket a szállások bejáratánál. *Frantal József, 1959. Czanka László, 1950. Rezsuta István, 1938.* De a nyilvántartási nevük már rég nem volt alkalmas arra, hogy azonosítsa őket. *Levelem, pakkom, csomagom? Már megint nem jött semmi, Márs.* Ám Robotot néha, kettesben maradvával, és ha azt gondolták, hogy más bizonyosan nem hallhatja őket, néha még ők is Péterként szólították meg. Foghorn, a Robot ezt nagyon nem szerette.

Véget ért a koncert. A Dóm tornyai tízet harangoztak. A művész letette maga mellé a szerszámain, felállt, kicsit átmozgatta elmacskásodott tagjait. Elszívott még egy cigarettát. Közben körbesétálta a hegedűtokot, vizsgálgatta a belédobált vasakat, gondolom, nagyjából meg is saccolta a begyűlt végösszeget, de nem hajolt le érte. Összegegyűjtötte a cigarettacsikkeket, odahozta a kukához, beletette őket a kicsi tartóba, láttam, hogy mindegyikben hagyott még legalább két slukknyi dohányt. Egy a rágyújtásra, hacsak meg nem perzseli a szakálladat, és aztán még egy mély löket. Visszament a cuccához. Felvette a földről a hegedűtokot, rárakta a falra. Összeszedegette a pénzeket, százas és kétszázas jobb zseb, annál kisebbek bal zseb. Papírpénz nem volt a tokban. A felül lévő habszivacs betétet beillesztette a tok alsó részébe, az alul levőt meg a felsőbe. Közéjük rakta a hegedűt, meglazította a vonót, mellé rakta, aztán a gyantát is. Az utóbbinak egy kis kerek lyukat vágott az al-

só betétbe, nehogy elmozduljon szállítás közben az áttetsző, törékeny, borostyánbarna kis henger. Összezsukta a tokot, rákattintotta a zárat, a keskenyebbik végére ráhúzott egy gumi pántot, a bal karját meg a fejét átdugta a zsinóron, aztán nagy lendülettel a hátára kanyarította. A tok vastagabbik vége a veséjét melegítette, a vékonyabbik meg kikandikált a jobb váll fölé, mint csatába induló nomád lovas katona lezárt végű harci tegezze. Odajött hozzánk. A hegedűtokot egy mozdulattal előre rántotta, leült, a tok úgy feküdt az ölében, mint egy hordozható reggelizőasztalka. Mellettem ült, de Engelsznek mondta. *1170 magyar forint. Nem olyan rossz. Kopogott az ujjával a tokon. No, én egy kicsit megszomjaztam. Hol az a bor, szakikáim.* ■ ■ ■

Szilasi László (Békéscsaba, 1964): író, irodalomtörténész, egyetemi tanár.

A nyál

N ekünk is csak mesélték, hogy a havasi pásztorkutyák nyála bármilyen tépett vagy lött sebet képes begyógyítani. Kipróbálni sosem próbálhattuk, mert aranyat is vehettünk volna azon a pénzen, amennyit a nálunk kéthetente megforduló tiraszipoli vásárosok elkértek egy-egy tégelyért. Hitetlenségünkre válaszul rózsaszín hegeket mutogatták, melyeken még fénylett a nem is olyan régi fájdalom, de azokat megtapogatni már nem engedték, vagy azért, mert így kiderült volna a turpisság, vagy mert – s ez látszott valószínűnek – irtóztak az idegenek érintésétől. Nem is vertek meg nagyon erre felé ilyen vásárost, s ha kirabolták, épp csak annyit vittek el tőle, amennyit muszáj volt. Bankót sose, leginkább csak a folyton zörgő aprót. Az ember az ördöggel csak módjával tréfálkozzon, tartották nálunk felé, mert a nevetése bárkit halálra perzselhet.

A nyállal mindenki takarékosan bánt. Indokolatlanul nem köptünk a földre, hiszen sosem lehetett tudni, mikor veszünk el vele valami pótolhatatlant. A nyál ugyanis akadálytalanul áramlott végig a testben, bepillantatható a legtitkosabb zugokba is, miközben jóval kevesebbet fecsegett ki minderről, mint a vér, amelynek harsányságánál már csak kiszámíthatatlansága volt veszélyesebb. Tudott a lélekről és tudott a testről. Tudott arról, amit tán az illendőség vagy a szavak iránti óvatos bizalmatlanság némított el. Így aztán nem smucigságnak, mindenhol jelen lévő önző féltékenységnek volt a jele, ha valaki kínosan őrizte nedvét, s betegségében, főként a kínzó gyomorbántalmak esetén, meggyűjtötte azt. S csak akkor múlt el véglegesen a fájdalom, akkor lélegezhetett fel a nyavalyakóros, ha a test ismét magába fogadta a felgyűlt adagot. Ha apró kortyokban itta meg, mint a forrásvizet.

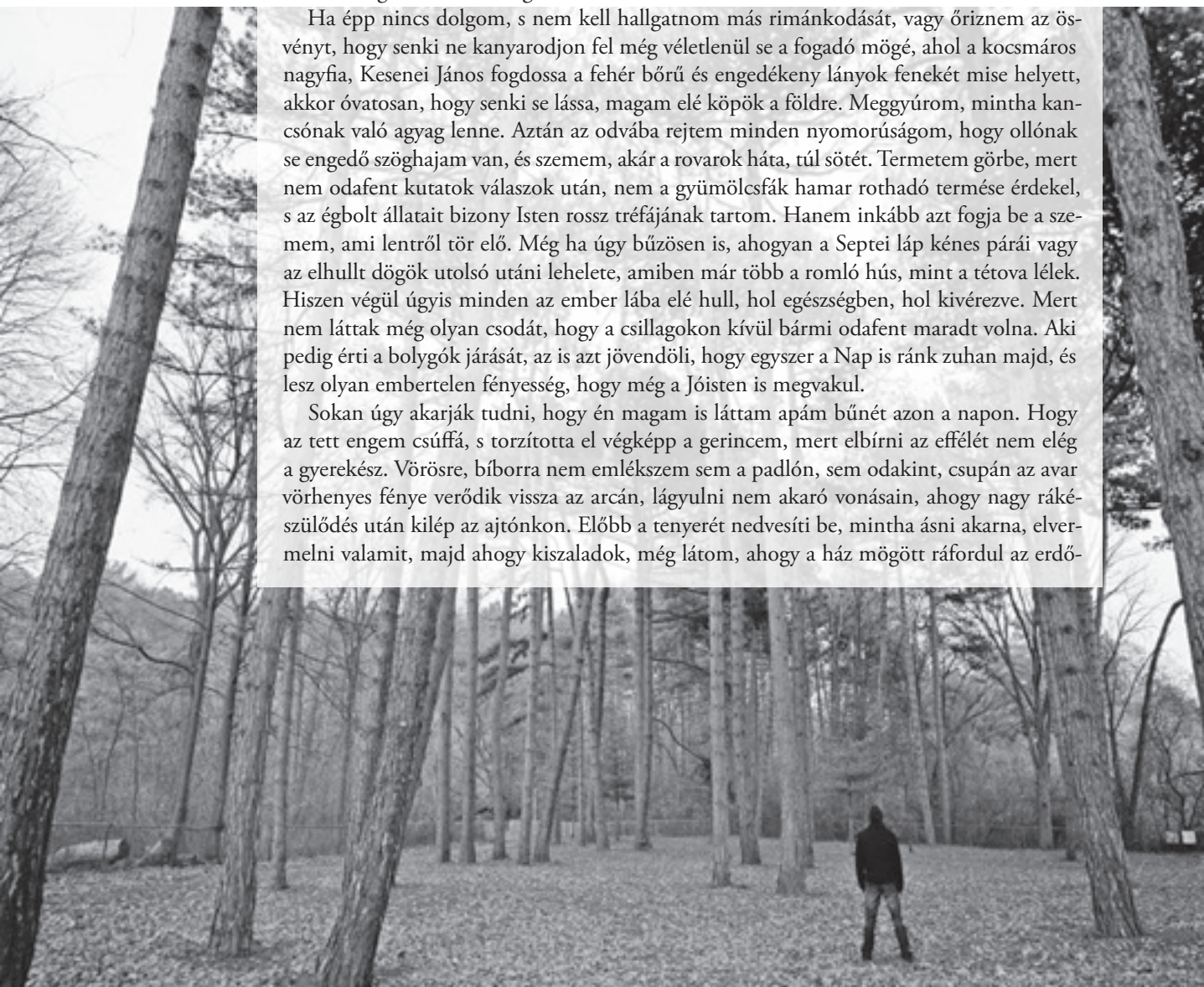
Azt már korán megtanultuk, hogy mindenkinek más az íze, és elég szerelmesen beszívni a lányok nyelvét ahhoz, hogy tudd: neked teremtették-e őt vagy valaki másnak. Técsei Eszternek például, aki a híd mellett árulta a frissen szedett vargányát, gombaíze volt, fűszeres özláb és álmos csiperke, de ahogy szépsége egyre duzzadt, úgy szorított engem jobban és jobban a vágy, hogy egy napon majd én is megkóstolhassam. Júniusi, feszes hússú cseresznyét hordott a szájában a kisebbik Lipták lány még télvíz idején is, és úgy csurrant ki belőle ez az íz, ahogy a lépből pergetik ki az olajos fényű mézet kora nyáron. Viszont ahhoz sem kellett sok, hogy amint nőni kezdett és hevesebbre fordult a vére, úgy olvadjon el ő is a kérők ölében, hogy ne maradjon belőle reggelre semmi, csak egy ragacsos, gyanús folt, amit kimagyarázni nem, legfeljebb elviselni lehet. Csak az enyémmel, az

ázott és már némileg rothadásnak indult avarral, annak fanyar, penészes ízével békültek ki nehezen a lányok. Pedig anyám szerint csak az igazán szerencséseket áldották meg efféle vékony, selymes nyállal, hiszen az ilyenben maga a csillapítatlan szomorúság lüktet. És ez mindig jobban megérinti a lelket, mint a boldogság, melyben csak pöffeszkedik, pöffeszkedik és dagonyáz az élet. Hittem is meg nem is anyámnak. Azt már sejtettem, hogy időnként az áldás csak kívülről, egy idegen szemének mutatkozik jótéteménynek, s ahogy magára hagyják, ahogy kivillanhat igazi természete, máris rombolásba kezd. Persze csak finoman, a maga módján.

Rebesgették, hogy idővel, ha már egyedül is tudok hozni vadhúst az erdőről, fehér hasú halat a folyóról, akkor én is lehetek kérője Técsei Eszternek. Nem ártana az sem, ha még előtte színt vallanék, részben megtagadnám apám vérét és felfedném az igazságot anyám hókuszpókuszairól. Mert miféle cselédnép az, aki papíros orvosnak kevés, madárbélből jósló javasasszonynak meg sok. Az olyan csak a pénzt viszi és elbizonytalanít, mert nem tudni, hogy végképp elkergette a háztól a kaszást, vagy a segédje még ott ragadt-e a küszöbön. És ha úgy hozza a fagy nélküli éj, hát besziszeg a kéményen át, hogy még az egészségesen is végigcsattanjon a rémület. Tudom, mi az, reszkettem már én is a verem alján, amíg odakint apám talpát verték, hogy reggelre se tudjon elszaladni. Ez volt a módi, ha több faluból kellett összeszedni a bűnösöket, s nem akarták magukkal hurcolni azokat, akikhez már betértek, mert addig is csak a baj lenne velük. Ha nem éhesek folyton, hát innának, és sosem vizet. Majd reggel csoportosan fölhajtják a városba mindet. S hogy mivégre? Apámat ma már a börtön rácsa bolondítja nap mint nap. Akik látták, mind azt terjesztették, hogy annyira elvesztette az esztét, hogy nyálával ír a falakra, mert így rajta kívül senki sem érti, de holdtöltekor mégis fölfényesedjenek a betűk, mintha csak meztelen csigák jártak volna azokon a falakon. Hiszen a felhők járásában is látni a holnapi időt, akinek még nem szívta meg a szemét a föld.

Ha épp nincs dolgom, s nem kell hallgatnom más rimázkodását, vagy őriznem az ösvényt, hogy senki ne kanyarodjon fel még véletlenül se a fogadó mögé, ahol a kocsmáros nagyfia, Kesenei János fogdossa a fehér bőrű és engedékeny lányok fenekét mise helyett, akkor óvatosan, hogy senki se lássa, magam elé köpök a földre. Meggyúrom, mintha kancsónak való agyag lenne. Aztán az odvába rejtem minden nyomorúságom, hogy ollónak se engedő szöghajam van, és szemem, akár a rovarok háta, túl sötét. Termetem görbe, mert nem odafent kutatok válaszok után, nem a gyümölcsfák hamar rothadó termése érdekel, s az égbolt állatait bizony Isten rossz tréfájának tartom. Hanem inkább azt fogja be a szemem, ami letről tör elő. Még ha úgy bűzösen is, ahogyan a Septei láp kénes párái vagy az elhullt dögök utolsó utáni lehelete, amiben már több a romló hús, mint a tétova lélek. Hiszen végül úgyis minden az ember lába elé hull, hol egészségben, hol kivérezve. Mert nem láttak még olyan csodát, hogy a csillagokon kívül bármi odafent maradt volna. Aki pedig érti a bolygók járását, az is azt jövendőli, hogy egyszer a Nap is ránk zuhan majd, és lesz olyan embertelen fényesség, hogy még a Jóisten is megvakul.

Sokan úgy akarják tudni, hogy én magam is láttam apám bűnét azon a napon. Hogy az tett engem csúffá, s torzította el végképp a gerincem, mert elbírnai az effélet nem elég a gyerekész. Vörösré, bíborra nem emlékszem sem a padlón, sem odakint, csupán az avar vörhenyes fénye verődik vissza az arcán, lágyulni nem akaró vonásain, ahogy nagy rákészülődés után kilép az ajtónkon. Előbb a tenyerét nedvesíti be, mintha ázni akarna, elvermelni valamit, majd ahogy kiszaladok, még látom, ahogy a ház mögött ráfordul az erdő-

be vezető ösvényre, s a mély, erős szélű nyomokból tudom, hogy erősen nyomja a vállát az az irdatlan súly, amit cipelni kénytelen. Mi lehetett az? Csapdába csalt szarvas, amit nem találhattak meg nálunk? Vagy a szomszéd Betyárja, amelyet épp egy nappal korábban téptek meg a farkasok, és apámat kérték meg, hogy vigye a dögkútra a tetemet? Vagy tényleg a nagytiszteletű Perényi hamvas bőrrű lánykája lógott le a válláról, akit aztán hetekig égen-földön keresnek? Csak akkor adják fel, amikor a szentéletű anyán, Perényi Margiton a téboly jelei mutatkozni kezdenek. Belevág a hajába és felsebzi az arcát, vizeletét csorgatja a tölgyfa padlóra, mert akkor már a gyógykezelése köti le Perényi Kálmán minden erejét. Anyámat is hívatják végül, de hiába. S bár el kellene szállíttatni az asszonyt, Perényi inkább cigánycselédet fogad, s majdhogynem fogságba ejti őket Klaudia egykor volt lányszobájában,

a befalazott ajtó mögött, mert úgy nem tehet kárt senkiben. Perényi imái, melyek inkább ordításnak tűnnek, semmint esdeklésnek, minden este körbejárják a falut, benéznek a temetőbe, bolyonganak az erdő tisztásain és nyiladékaiban, a vízmosás mélyén, a Repka barlangjaiban, hogy tiltott halmot keressenek, vagy szétszórt csontokat, hogy aztán visszatérjenek ismét a férfihez, és újra szavakká omoljanak. Felelet persze nincs. És jó ideig nem is lesz. Csak Orsolya morgása préseli át magát a kövek résein. Nagy néha szűköl, mint az egymásba ragadt kuvaszok. Így nyerünk jó néhány nyugalmas esztendőt, melyeket megbecsülni akkor még nem is vagyunk képesek.

Csak Kesenei János véd meg minket. Anyámat és engem. Így aztán az sem bánt, ha később csúfolódik velem. Kocsmáros fia, nem lehet mindig színjózsan. Olyankor nyálembernek nevez. Mert abból van bennem a legtöbb. Valamilyen régi orvos osztotta fel így a népeket, s bár Kesenei nem egy tudós természet, ennyit még ő is olvasott. Utánajárnék a dolognak, de könyvet évente csak egyet látok, a kalendáriumot, csak hogy anyám azt sem engedi ki szívesen a kezéből. Még szénnel belefirkálnék, mondja. Vagy csak a földes ujjamat húznám végig a meztelen lapokon. Csak egyszer merem megkérdezni a kocsmáros nagyfiától, hogy mégis miféle szerzet a nyálember. Hát nézz magadra, nevet rám. Aztán mégis sorolja, mintha attól tartana, hogy nem ismerném fel magam a tó tükreben. Lomha, a szavát alig hallani, és mintha az ördög sikálná folyton az ábrázatát, mert semmi se mutatkozik azon, se szomorúság, se öröm. Lehet, hogy az észjárása is kissé nehézkes. Mert a nyál lassan elterpeszkedik és meggyűlik a fejemben, s akkor már egy fia gondolatnak se marad hely, rőfögi a legvégén. Aztán vigaszként azt is hozzácsapja, hogy legalább hűségeselek és szavatartóak az effélék. A flegmatikusok. És való igaz, hogy pár napra rá megint őrzöm neki a fogadó mögé vezető ösvényt, hogy malackodhasson kedvére. Mert benne meg a vér pumpál folyton folyvást, és úgy fogja marokra a nadrágja kifeszülő elejét, mintha kapanyél volna. És attól hervad el arcán az eszelős vigyor, hogy még csak el sem pirulok a mutatványán. Nem mondom neki, de a kurtanyelű tőrre gondolok a nadrágom zsebében, amit a vadak és veszett kutyák ellen hordok magamnál. Ezüstös, néma penge. Az egyetlen tulajdonom.

Técsei Eszter jön felém a hídon. Szeretnék elé állni és megkérni, hogy adjon nekem a gombaízéből. Megőrizném, akár a tiraszipoliak, opálos tégelyben a rossz napokra. De eltenném a haján áttűző fényt is, amely hol veressé, hol fehérre festi a lebegő szálakat, hogy káprázik tőle a szemem. Az ő ősei is a falu szélén húzták meg magukat, mint mi. Az erdő felé néz ablak, ajtó, hogy álmodból felriasztva se téveszd el, merre kell futni, ha baj van. De Técsei Eszter már semmit sem tud erről a félelemről. Az ő csontjai már könnyűek. Fejét felszegi, akár a déli napraforgó, és nem kerüli el a mindig vizslató tekinteteket. Azokból szerzi az erejét. Kacér, bár nem tud róla, hogy az lenne. Az anyja le is törné a derekát, ha készakarva illegetné magát, ha bokánál feljebb szaladna a szoknyája, amikor átkel

a patakon. De feljebb szalad, mert a hamvas bőr, a lágyan elomló hús törvénye, hogy feljebb szaladjon a szegély. Meglestem már, amikor óvatlanul fürdött a gázló fölött. A nap még alig jött fel, de az erdő már népes olyankor. Akkor veszik be az éjjel kitett csapdákat, és indulnak el a gombászok, a rőzsegyűjtők. Nekem is gyűjtenem kellett volna, mégsem voltam képes elszakadni a rejteket adó fa törzsétől. Addig sejtetem se volt arról, hogy így tud zubogni bennem a vér, hogy a saját testem lehet ilyen áruló. Ordítottam volna, hogy leleplezzem magam. Mert úgy felriad, és maga elé kapja a ruháit. Eszébe jutnak a belé sulykolt tilalmak. És eltűnnének végre az ijedten dermedt bimbók, a comb sötétjében serkent bozót, amelynek száalai a bőr alatt futnak tovább, sejtelmes és szorgos ér valamennyi. Nem mozdultam. A szemem vitt bűnbe, helyrehozhatatlanul.

Anyám úgy tudja, elég összekeverni két ember legszaporább nedvét, és eltenni a ház mögé hűvös helyre, hogy napnál is világosabbá váljon, mit tartogat számukra a sors. Két telehold után kell elővenni a jól lezárt üvegcset és a fény felé tartani. Ha a fele páraként megszökött, és annak, ami utána maradt lepedékes vagy túrós az alja, akkor azok elke-rülik egymást, legyenek bármilyen is közel. Ha mégis frigy lesz belőle, hát gyerekáldás-ra senki ne számítson, inkább hosszú, láztalan kórral, amely lassan a szívre húzódik. Ha még ennél is kevesebbet találsz, és az szinte szürke, mint a vihar után megzavarodott fo-lyó, akkor az a másik szintelen gyűlöletet táplál irántad, s amikor az lángolni kezd, nem ritka, hogy pusztá kézzel ront neked. Az efféle embert jelöld meg magadban, és térj ki az útból, vagy ha másként nem megy, hát leszegett fejjel hallgasd, mert az kiengeszteli. Ha a nagyobbik része megmarad, és átlátni rajta, akkor azok már képzeleghetnek a lakoda-lomról, mert útjuk elé nem gördül akadály. És ahány buborékot számolsz a folyadékban, annyi gyerek érkezik a házhoz, ha alul testesebb, akkor lány, ha felül, akkor fiú. S ha rá-zás után sem pukkannak ki, akkor megéri az öregkort, és hasznára lesznek szüleiknek. Végül pedig, ha az a ritka szerencse ér, hogy semmi sem tűnt el, és az üveg tartalma olyan tiszta, mint Isten könnye, akkor azok sosem vesztik el egymás tekintetét, legyenek bármi-lyen messze is egymástól. Lehet, hogy sosem kelnek egybe, lehet, hogy kifundált törvé-nyek szakítják el őket, tengerek és hegyek állnak közük, de az, ami már az első pillanat-ban fölizzott bennünk, nem tompul, és nem hunyhat ki soha. Ez a seb, vagy bélyeg, ki hogy nevezi a szerelmet, ott marad mélyen, mint az utolsók egyike, amelyen ember nem képes felülkerekedni. Ami akarata ellen szegül.

Annak a keserves esztendőnek Szent András havában, amely ínséggel és nyavalyákkal érkezett, és amelyet sok helyen az Enyészet havának is neveznek, zúdult rá a falura a tűz. A templom mellől indult, talán a nyugalmat nem lelő lelkek haragja csapott ki a föld alól, és kapott bele a közeli házak zsindelyeibe. Mindannyian rohantunk oltani. Szikrázott és izzott a házak köré szorult lég, a szél bármikor a szárazon recsegő erdő felé sodorhatta, amelyet jobban féltettek a tehetősebbek birtokainál is. Derékig vetkőzött mindenki, hi-szen a fagyos, éjjeli áramlatot a fejek fölött táncoló lángok visszakergették a dombok kö-zé. Kézről kézre jártak a vedrek, de még a kulacsok is, megállás nélkül nyikorogtak a ku-tak láncai. A sors végül az oltók mellé állt, mert hajnalra már a hamu alatt parázslott csak a tűz megmaradt ereje. Talán ha tíz ház veszett oda. Tavaszra állni fog valamennyi, súgta oda nekem az apám, majd gereblyével az üszkös halmokat kezdte szétkotorni. Ha még gye-rek lett volna, akkor egyszerűen ráereszti sárgás, a munkától megsavanyodott levét, ahogy a kutya, és nevet hozzá, ahogy ritkán szokott. Amikor végzett, egy ronggyal, amit nad-rágja mélyéről kotort elő, megtörölte a homlokát. Perényi Kálmán ekkor bódült el rekedt

kéményhangján. Adod ide, lépett apám mellé, és kitépte kezéből a rongyot. Ezt a kelmét ismerem, ordította, ezt viselte a lányom eltűnése napján. Megkövülten hallgatta mindenki. A nedves, korommal pettyezett rongyot, amelyen semmiféle minta vagy más szín nem volt kivehető, diadalittasan lobogtatta. A gyér, hajnali fényben egyre nőtt és dagadt, már kész ruha ujjának tűnt, úri viseletnek. Hittek neki. Láttam rajtuk, hogy hisznek neki. Annak ellenére, hogy Perényi jó ideje ismert fel jeleket ott, ahol legfeljebb más csak boszorkányságot lelt volna. Egy nap a misén kezdett ordítózni, hogy a sorokban, a tisztas asszonyok fekete árnyai mögött ül az ő lánya is, azonnal engedjék oda. Aztán csak nézte a felzavart emberek hűlt helyét. A lánya hangját hallotta a nehéz ajtók nyikorgásában, és úgy hitte, hogy a lánya cipőjét forgatta ki az eke a tavaszi szántáskor, pedig csupán furcsa alakú kódarab volt az, semmi több. Mégis olyan idők jártak akkor, hogy egyre több értelmet kapott a bolondok beszéde, és már azt is suttozták, hogy Perényi Orsolya morgása sem hasonlít az állatokéhoz, gömbölyödik és formálódik az a nyüsztő, kétségbeesett hang, és nem kell hozzá sok, hogy nevekké álljon össze. Azon megveszekedett bűnösökét ejti majd ki, akiket már rég el kellett volna hurcolni a faluból.

Pihentek még rá egyet. Elfáradtak az oltásban, a gondolatok mélyén még az esti tűz parázslott. Reggelre viszont már ketten ácsorogtak a ház előtt. Amolyan őrség volt az. Ha apám kilépett az ajtón, elé álltak. Akkor már nem vezetett út sem a falu felé, hogy rendezze ügyét Perényivel, sem az erdő felé, hogy a fák feleljenek a fel sem tett kérdésekre. Akkor már az is hihetőnek tűnt, hogy apám vétke maga a tűz, amelyet csak hirtelen fellobbant lelkiismerete miatt kezdett oltani. A fogdmegek három nap múlva érkeztek. Apám akkor már nem tiltakozott. Puhára ázott, mint a tojás a lobogó vízben. Anyámat és engem Kesenei János védett meg, pedig sokan vélték úgy, hogy nekünk is jobban tenne, ha egy szál batyúval a távozó szerencsénk után iramodnánk. Amíg van lábunk, ép csontunk. Már nem emlékszem, mit mondott akkor és ott a kocsmáros nagyobbik fia, csak az rémlik, hogy legvégül annyit vet oda a hangadóknak, hogy majd őt köpjék szembe, ha bármelyikünk is kárt okoz még a falunak. Ez hatott. Akkoriban ennél nagyobb sértést elképzelni sem lehetett. Maradhattunk. Sokáig úgy tűnt, nem lesz nagy ára Kesenei János segítségének. Hogy csak a megszokott hűségre tart igényt. Szófukarságomra. És hogy csak módjával használom az eszem. Hogy őrizzem neki az ösvényt, amelyre már férjes asszonyok is rákaptak. S bár nem kérte, de én soha sem néztem sem az érkezők, sem a távozók szemébe. Nem érdekelt az arcok. Elég volt látnom a fehérnépek odafelé tartó serény bokáját, majd Kesenei János lelappadt nadrágját visszafelé, hogy világos legyen, egyik sem hagyta cserben a másikat szükségében. Azon a napon sem néztem az ég felé. A nyomok beszéltek nekem. Egy alig látszó, tétova nyom fölfelé, és egy mély, szégyennel és fájdalommal terhes a visszaúton. A kibuggyant vér szaga, amely nem a kiérdemelt damasztlepedőt, hanem a felgyűlt avart szennyezi be. Hajsza sem kellett, csak az a néhány riadt lépés. Akkor már tudtam, Técsei Eszter gombaíze ráfröccsent az ágakra, amelyekbe sírás nélkül kapaszkodott. Azokba mélyesztette letört körmeit. Akkor ért hozzám Kesenei János. Soha másor. Meglapogatta a vállam, mintha rég várt ajándékot adtam volna át neki.

Tán csodának is mondhatnánk, hogy egyszerre teljesedett be a végzetük. Azon a vasárnapon halkult el végleg Perényi Orsolya a befalazott szobában, nőtte be Técsei Esztert az erdő legmélye, és lelt anyám váratlan békére, pedig a kora még nem készítette fel erre. Ő volt az egyetlen, aki meggyógyíthatta volna Perényi asszonyát, és Técsei Esztert, aki

nem sokkal az eset után bevetette magát az erdőbe. Hosszú évekig élt ott. Aki látta, úgy mesélte, hogy karmai nőttek, és négykézláb szaladt el az emberi zajra, ahogy a rókák. Hája elszabadult bokor, bőre sárgás és kemény, hogy talán még a szög sem fúrná át. Anyám tudott volna írni a kínjaikra, de nem is keresett. Engem szeretett féltékenyen, mindenkinél erősebben. Isten könnye nem tévedett. Temetésére rajtam kívül csak Kesenei János jött el asszonyával, az idősebb Lipták lánnyal. Úgy fogták egymás kezét, mintha szobrok lennének egy elfeledett templomban. Ami addig volt, mind megváltozott. Az ösvényt benőtte a vadszőlő, s ennek csak örülhettünk, mert egyre vadabb meséket kapott fel a világ. Az igazságnak már alig volt súlya. Ellebegett a fejünk felett, akár a tavaszi felhők, amelyek még csak ígérnek, de nem hoznak esőt. Ezért azt is kevesen sejtették, hogy Técsei Eszter emberi mivoltát nem az angyalok adták vissza, hanem egy ezüstös, néma penge. Abban a gyors, hamar elröppenő fájdalomban még felismerte korábbi életét. Talán így tudta végleg elengedni, ha már én nem voltam rá képes.

Terveztem, hogy valamikor mégiscsak veszek egy tégelyt a tiraszipoliaktól, s azt kicsit átfőzve, mézzel és áfonyával bolondítva megitatom az első rám kacsintó fehércecseléddel, hogy holtáig velem maradjon. Hogy csak az én nyálam szomorúságából táplálkozzon, az érlelje sovány boldogságát. De talán nem volt elég bátorságom hozzá, vagy féltem, rosszvérű, ostoba parasztnak tartanak, így aztán sosem álltam le alkudni a vásárosokkal. Most már nem is lesz ez másként. Öreg vagyok és egyre könnyebbek a csontjaim. Mondják, ha már elapad bennem minden, ami élni hagyott, és leengednek a föld mélyébe, előbb az szárad ki a testből, ami addig is haszontalan volt. Mert az igaz nedvek még a porból, még a hamuból is fölébresztik azt, aki elég erős volt ahhoz, hogy ne hagyjon maga mögött semmiféle bizonyosságot. ■ ■ ■

■ **Papp Sándor Zsigmond** (Radóc, 1972): író, újságíró. Legutóbbi kötete: *Semmi kis életek* (Libri, 2011).

Batyu

Hóka Gyuri úgy sétált odébb, mint akit megszegyenítettek. Mitévő legyen? Granicsári még nem került elő, a felesége és Ervin ugyanolyan elmerülten vitakozott, mint az előbb, de ahogy elhaladt mellettük, néhány mondat megütötte a fülét, én akkor sem helyeslem, mondta Ervin, ezt inkább valaki másnak kéne megírnia, te mégiscsak a tanítványa voltál! A nő arcán a magabiztos eltökéltség mosolya terült szét, ahogy a fejét rázta, tévedsz, *édes Ervino*, csak a kispolgári privát moralizálás írná elő nekem, hogy akkor is hallgassak, *hálából*, ha igazam van. De hát mi, ugyebár, a társadalom ethoszát képviseljük, vagyis egyedül az számít, sáros-e a vén gonosz abban, amiben elmarasztalom, vagy nem sáros? Hókát a körülményekre is kíváncsivá tette ez a férfias fölényvel lezögezett mondat, s azt gondolta, Géza jól beleválasztott, ez a nő nem is annyira filozófus, inkább gladiátor. Nem lennék az ellenfele. Attól tartott, ha addig ácsorog mellettük, míg ki nem derül, hogy végül is kit akar Eti ledöfni, azzal gyanúsíthatnák, hogy hallgatódzik, jobb tehát gyorsan odébbállni. Ahogy körbejárt, látta, hogy innen erre is, arra is nyílnak ajtók, s az egyik résnyire nyitva van. Beóvakodott rajta, könnyű volt rájönnie, hogy a házigazda szobájában van, ahol nincs semmi más, csak egy priccsszerű ágy, két szék, egy ormótlan irodai íróasztal, s rajta egy özönvízelőtti Underwood írógép. Mintha innen spóroltak volna ki minden kényelmet és fényűzést, ami a lakás többi helyiségében hivalkodóan uralkodott. Az ablakon nem volt függöny, az ágy előtt ócska rongyszőnyeg éktelenkedett, a négy fehérre meszelt falból három teljesen üres volt, csak a bejárattal szemköztin lógott a híres *Te sötétben bujkáló rémhírterjesztő ellenforradalmár, reszkess!* plakátnak egy nagyméretű reprodukciója. Ilyen szobában én nem tudnék aludni, gondolta Hóka, de hát nem is vagyok mozgalmi veterán. A szuronyos vöröskatona előreszegezett mutatóujja, bármerre ment is, mindenhová követte, egyedül a hátat fordítás adott előle menekvést. Az egyik sarokban vízzel félig telt alumíniumtányért látott, mellette pedig, egy földre terített foltos matracon Batyu hevert és csüggedten lógatta a fejét. Hóka láttán lelkes, vad csaholásban tört ki, és fel-felugrált rá, várva, hogy ölelje megint magához, mint érkezésekor, a folyosón. Unatkozol, ugye, kérdezte Hóka és felsóhajtott, akkor már ketten vagyunk. Batyu esdeklőn ragyogtatta rá a szemét, s a fejét kissé félrebillenve leült vele szemközt, nyilván annak tudatában, hogy ennek a póznak a legnehezebb ellenállni. Ugye, játszol velem, kérdezte még a testtartásával is. Szívesen, dünnögte Hóka, a jelek szerint úgysincs más dol-

gom. Csak azt nem tudom, mit játszhatnánk? Batyu kapásból vakkantott egyet és a pöttyös labdáját pottyantotta elé. Ez csak nem probléma? Jó, rendben, de csukjuk magunkra az ajtót, mert a gazdád felesége odaát épp egy kutyafontos *dialógust* folytat, és ha a labdázással megzavarjuk, mindketten szorulunk.

A falról vissza-visszapattanó pöttyöst Batyu röptében kapta el. Kis testét meghazudtoló magasságba tudott felugrani, és elképesztő volt a sebessége is, mellyel oda-vissza cikázott a szobában. Hókával ingerkedve néha a foga közé szorította a labdát s szinte kikövetelte, hogy tépje ki a szájából, közben pedig vicsorgott, és torokból hörgött, mintha azzal kérkedne, hogy csak akarnia kell és fenevad is tud lenni. Megesett néha, hogy a labda kifogott rajta és csak hason csúszva érte el, körmei olyankor a parkettát szántották, s amikor utolérte a labdát, diadalmasan rávetette magát, két mellső tappancsával lefogta, mintha egy elejtett, megsebzett vadat őrizne. Hóka, ha sokára is, ebből értette meg, hogy mit sugall neki a kutya, úgy teszi a lába elé a pöttyöst, mint a vadászsákmányt, s ezzel azt kéri, játsszunk vadászatot. Jó, hagyta rá Hóka, puskám nincs, de attól még lőhetnek, ahogy egy vadászhoz illik, csakhogy Batyukám, ez itt nem erdő, hanem lakás, és kettőnk közül csak te vagy benne otthon, én még vendégként is legfeljebb másodrendűnek számítok. Persze, morfondírozott félhangosan, ahogy ezek bánnak velem, megérdemelnének egy kis puskaropogást. Hoppá, a gazdád asztala mellett, a padlón, van egy nagy papírkupac, abban mintha láttam volna egy zacskót. Batyu érdeklődve nézett fel rá, és várakozástelien csóválta a farkát, aztán türelmetlenül rávakkantott, na mi lesz, meddig lamentálsz még? A kupacban álló, összegyűrt kéziratlapok között tényleg volt egy zacskót, amiben kiflik lehettek. Hóka úgy látta, teljesen ép, tehát a célnak megfelel. A szájához illesztette, telifújta levegővel, és szorosan összefogta a végét. Nagy karlendítéssel eldobta a labdát, majd hatalmasat csapott a zacskóra, és a durranással egy időben odakiáltotta Batyunak, ott a nyúl, fogd meg, ott szalad a zsákmány! Ez volt az a pillanat, amikor a csattanó kilincs nyomán kivágódott az ajtó, és a küszöbön ott állt a filozófusnő a révületből kirángatott ember dühbe átforduló riadalmával, és valami vastag, bösz hangon ordított, mi ez a felfordulás, mi ez az embertelen ricsaj, a saját hangunkat se halljuk odaát! Olyan pillantást vetett Hókára, mintha nem tudná, hogy kerül ide ez a randalírozó, kellemetlen idegen, de amikor rájött, még jobban kikelt magából, na persze, ezt nem is mondta, inkább köpte, na persze, ki lenne más, ha nem egy ifjú költő! Mert téged, ugye, nem érdekel, hol vagy és kit miben zavarasz, eszedbe se jut tekintettel lenni ránk! Hóka dermedten állt, és azt gondolta, most rögtön hazamegyek, de ezzel az a baj, hogy a gyerekes viselkedés bélyegét az isten se mossa le rólam. Azt is mondhatnám, persze, ha bárkit érdekelne az én verzióm, hogy Batyu elvette az eszemet, de hát Batyu csak egy kutya, nem kenhetek rá a zacskódurranástól kezdve mindent. Bezzeg, ha Géza itt lenne, aki szereti a kutyáját, nem kéne ezzel a rémes nővel huzakodnom. Bocsánat, préselt ki magából némi büntudatot, tudom, hogy kicsit hangosak voltunk, de... Kicsit? Az nem kifejezés, tomboltatok! Miért kellett felhergelni a kutyát? Ugat az eleget reggeltől-estig, magától is! Bocsánat, hebegte Hóka, én úgy láttam, unatkozik szegény, és megsajnáltam, azt meg nem tudhattam, hogy őrjöng, amikor labdázunk vele. Ha-ha, méghogy szegény! A nő szemlátomást képtelen volt uralkodni magán, itt mindig annak kell történnie, ami neki jó, Granicsári Géza kutyájához képest Granicsári Géza felesége itt körömfeketényit se számít! Hóka nem

tudta eldönteni, minek tekintse, hogy a nő olyasmit is ki-
tálal előtte, amit kínos tudnia, de lehet az ő diszkréciójá-
ba vetett bizalom is, a *nekem már mindegy, ki mindenki*
tud róla keserűségének jele is. Két éve, mikor összehá-
zasodtunk, azt hittem, egy szellemi foglalkozású ember-
nek, pláne írónak, a koncentrációhoz legalább annyi-
ra szüksége van csendre, mint nekem, tehát ezzel
minden rendben lesz. És tessék, hol tartunk?

Ettől a hisztérikus kis ugatógéptől függ,
hogy mikor tudok megírni egy fontos
recenziót a *Missverstandenen Realismus*
nyugatnémet kalózkiadásáról! A nő le-
gyintett s olyan hirtelen hallgatott el,
mint aki most döbben rá, hogy felin-
dultságában intim dolgokba avatta be
ezt a lehorgasztott fejű fiatalembert, rá-
adásul fölöslegesen, mert kizárt do-
log, hogy a hallottak súlyát felfoghas-
sa. De ha már kiadta magát, mégis-
csak meg kell próbálnia elmagyarázni
a helyzetet, úgy áll a dolog, mon-
da még mindig feszülten, ám meg-
próbálva higgadtságra szorítani ma-
gát, hogy ma estig kell választ ad-
nom, elvállalom-e a cikket. Számom-
ra ez nagy lehetőség, mondhatni esély
a kiugrásra, mert akárkire nem bízna rá,
hogy diszkreditálja a Vén Gonoszt. Ha ezt jól
megoldom, én lehetek az, aki ezentúl... Hagy-

juk, úgysem értheti. Másfelől viszont, ha megírom, némelyek szemében egy életre kom-
promittálom magam. Ez az én nagy dilemmám, de kutyatombolás meg szünet nélküli or-
díbálás közepette, mint ami itt volt az imént, nem lehet eldönteni. Tudom, nem érti, mi
a tét, nem világos a helyzet, de azért egy kis jóindulattal sokat segíthetne. Hóka a legszíve-
sebben azt felelte volna, többet értek belőle, hölgyem, mint hinné, ugyanis az imént hal-
lottam néhány foszlányt a maga Ervinnel, azaz *Ervinóval* folytatott vitájából, és képzelje,
rájöttem, hogy a volt tanárát kéne megtámadnia, ez az, ami maga szerint csak nézőpont
kérdése, azt ugyan nem tudom, hogy hálátlanság-e, de furcsának furcsa. Mindezt szó nél-
kül lenyelte, csak az indulat dolgozott benne tovább, torkig vagyok a sértéseivel, nem tű-
röm, hogy dedósnak nézzen. Válasz gyanánt begombolta a szvettere összes gombját, ma-
gában pedig folytatta a néma szónoklatot, kedves asszonyom, meg kéne értenie, hogy én
nem vagyok az alkalmazottjuk, akinek előírhatják, mikor mit játsszon a kutyával! És mi-
vel Géza továbbra sincs sehol, a maga egzecíroztatásából meg nem kérek, voltszerencsém,
nem tudom, kinek a kedvéért maradnék? Batyu megérezhette, hogy mi jár Hóka fejében,
és a maga részéről megoldotta a problémát, ráomlott a cipőjére, és úgy feküdt keresztbe
rajta, hogy ha akart se tudott volna megmozdulni. A lábára nehezedő, forró kis kutyatest
mindent megváltoztatott, rádöbbsentette, hogy igenis van valaki, akinek tartozik a mara-
dással, Batyu ragaszkodását nem hagyhatja viszonzatlanul. Jól van, sóhajtott egy nagyot,
maradok, és ígérem, ezentúl megpróbálunk jobban vigyázni.

A filozófusnő tétovázva torpant meg az ajtóban, szo-szo, mondta bizalmatlanul, az ígé-
retben nem hitt, ennélfogva megköszönni se volt kedve olyasmit, amiből nyilván sem-
mi se lesz. Fél lábbal szinte már kint volt, kezét a kilincsen nyugtatta, amikor Hóka szá-
ján kiszaladt egy marasztaló mondat, ha szabadna, mondanék még valamit. Fogalma sem

volt még róla, mit akarhatna közölni a nővel, csak azt érezte, hogy nem szabad elmenni hagynia, s főképp nem így, mert azt a benyomást vinné magával, hogy Hóka Gyuri még kutyacsősznek is éretlen. A mérhetetlen lekezelés, amit eddig tanúsított, s amit persze el fog ültetni Gézában és a társaság többi tagjában is, hosszú időre eldöntheti, hogy ebben a körben mennyire taksálják őt, és elégtételt jelenthet azoknak, akik eddig is semmibe vették. Granicsáriné lehet undok természetű, szikkadt, hideg szipirtyó, az örökké felvont szemöldökével, amely mintha egyfolytában kifogásolna valamit, de mégiscsak filozófus, mégiscsak Géza felesége, tehát mérvadó személyiség. Ha ő jelenti ki, hogy Hóka Gyuri komolyan vehetetlen, gyermeteg fráter, magyarul egy hólyag, akkor ez a vélemény rögződik róla. Addig kell az ellenkezőjét igazolnia, ameddig nem késő. Szemvillanásnyi idő adatik erre, de a sürgetés kényszere előhív Hóka memóriájának mélyéről egy kérdést, amit szinte a fuldokló sietségével tesz fel, ugye, arról a Lukács-könyvről van szó, amit itthon nem hagytak megjelenni? A kérdés hallatán a nő szeme elkerekedett, szinte kigúvadt, meglepetésében még az ajtót is becsukta, majd hüledezve visszajött és leült. Ez nem lehet igaz, kiáltotta olyan hangon, melyet most először nem színezett át a fennhéjázós fölény. Igen, ez az a könyv, de hogyhogy te, hogyhogy tudsz róla? Költő létedre hogyhogy érdekel? Netán azt is tudod, kicsoda Lukács, és miket írt? Hókát sértette a feltételezés, mégis úgy érezte, mintha hájjal kenetgetnék, a nő álméltkodása elégtétel volt az eddigiekért. Már miért ne tudnám, vetette oda hanyagul, és azt is tudom, hogy a könyv kábé egy éve jelent meg odakint. Stimmel, hagyta jóvá a nő, ötvennyolc végén adta ki a Claussen, de hát ez elképesztő! Sehogyse fér a fejembe, hogy foglalkoztathat téged ilyesmi! Egy gyereket, aki... A mondat folytatását lenyelte, s utána Hóka meglepődve észlelte a változást, a nő vonásai megenyhültek, már nem átnézett rajta, hanem érdeklődve nézett rá, s a tekintete szinte simogatott. Nem vagyok gyerek, szögezte le mindenesetre, februárban múltam húszéves, ami meg a könyvet illeti, engem igazából az izgat, hogy miért néznek hülyének minket? Ha nyomós ok van rá, hogy ne adják ki itthon, rendben van, de árulják el, hogy mi az az ok, egyáltalán van-e benne bármi, amitől óvni kell minket? Én megsúgom neked, hogy nincs, vágta rá a nő, maga a könyv ártalmatlan, nincs benne más, csak az öreg régi rögeszméi a szocialista meg a kritikai realizmusról. A németek sem a falrengetően új gondolatokért adták ki, hanem mert nekik most mindenki jó, akinek itthon szilenciuma van. Az se zavarja őket, hogy a náluk frissen kanonizált avantgárd írókról állít ki rossz bizonyítványt. De akkor még úgyse értem, kiáltott fel Hóka, ennek épp a fordítottja lenne logikus, hiszen a nyugati avantgárdot nálunk is egyfolytában szidják! A filozófusnő olyan nevetést hallatott, mint akiből kínjában törnek ki ilyen hangok, attól tartok, én ezt most nem tudom neked elmagyarázni, de a dolog lényege a politika. Itthon az a fő szempont, hogy a Vén Gonosz ötvenhat októberében három napig miniszter volt, ezért aztán úgy gondolják, ne ő határozza meg, hogy mi a szocialista és mi a kritikai realizmus. Egy ideig eleve nem lehet semmiben sem igaza, amiben meg mégis, azt képviseljük helyette mi, és ehhez épp a fölötte gyakorolt kritikával nyerjük el a jogot. Érted? Nem érted, de erről most legyen elég ennyi, fújta ki magát Eti. Számomra nagyobb rejtély az, hogy téged, egy alanyi költőt, hogyan érdekelhet ilyesmi? A haverjaiddal, akik régebb óta járnak hozzánk, komoly dolgokról egyáltalán nem lehet beszélgetni, nekik esztétika, etika egykutyta, a filozófia egetverő marhaság, ideológiai kérdésekről fogalmuk sincs. Fel nem foghatom, hogyan lehetsz te annyira más! Hogy fér össze benned a kutyával művelt ramazuri azzal, hogy tudsz a *Missverstandenen Realismusról*! A címben persze van egy *Wider* is, tette hozzá, de azt kell hinnem, ezt is tudtad magadtól. Hüledezve tetőtől-talpig végigmérte Hókát, ő pedig szerénykedve sütötte le a szemét. Közben azon kapta magát, hogy már nem éri be a lesújtó vélemény közömbösítésével, megnőtt a hiúsága étvágya, most már arra is vágyik, hogy Eti ne csak neki mondja el, de mások ellenében is fenntartsa az őt illető jó véleményét. Alef szerint, bökte ki némi daccal a hangjában, Alef szerint az én tudásom nem valódi tudás, nekem csak felületes tájékozottságom van, *schliffem*, ahogy ő szokta mondani, tudás helyett ügyesen keltem a tudás *látszatát*. Szo-szo, mondta Eti, és azzal ellentétben, amire Hóka számított, a hangja nem volt rendreutasító, még különösebben meglepett sem, épp csak annyit kérdezett, no és ezt Alef mégis mire alapozza? Arra, vágta rá Hóka, hogy az anyám újságíró. Alef szerint mindenkinek, aki *von Haus aus* kap némi

műveltséget, könnyű a dolga. Én például ettől tűnök tájékozottnak, azzal villogok, amit az anyám a lapnál, az MTI-bizalmasból vagy folyosói pletykákból fölcsipeget, csak hogy ez nem tudás, mindennek csak a felszínét kapirgálom, a gondolkodásnak az a mélysége viszont, ami Milassinban megvan, belőlem hiányzik, és őseredeti tehetség se vagyok, amilyen Vukovics, mert neki *drehus* volt az apja. A filozófusnő a homlokára föltolt szemüveg alól révülten bámult Hóka feje fölött a levegőbe, mintha latolgatna valamit. És ezt az elméletét, gondolom, ki is fejtette, szögezte le rosszallóan. Nem, ki sosem fejtette, csak egyfolytában érezteti, hogy nekem a családi háttér miatt megbecsülésből ennyi jár. Szegény gyerek, sóhajtott a nő és érdes ujjakkal, de lágy tenyérrel megcirógatta az arcát. Az a helyzet, mondta sóhajtván, hogy ez a dolog ismerősebb számomra, mint hinnéd. Kilencszáznegyvennyolc táján mind átestünk valami hasonlóan. Aki nem bányászivadék vagy zsellérsarj, annak ez jár ki. Elültetnek bennünk valami speciális kisebbségi érzést, hogy kegyet gyakoroljanak azzal, ha befogadnak a mozgalomba. Elhallgatott, Hóka arcát fürkészte, aztán folytatta. Elárulok neked valamit, hiszen te sem hallgattál arról, mit művel veled Alef. Úgy gondolom, tanulságos lehet, ha közlöm, hogy engem az én Gézám a mai napig úgy kezel, mintha *felemelt* volna magához. Ő – engem. A filozófus voltomat meg szerelemből *elnézi*, mint valami bocsánatos bűnt, de ha vitatkozunk, mindig azt dörgöli az orrom alá, hogy én épp a lényegre nem értem, mert nem alulról jöttem. Rosszabbak ezek az arisztokratáknál is, mert a gögjük nem csupán a származásukra épül. Az én Gézámnak például a csendörgölő okozta sántaság a kutyabőrre, ettől érzi úgy, hogy velem szemben eleve mindig igaza lehet. Ez neki születési előjoga, amit én a tisztes polgári családommal akkor se tudnék *überelni*, ha ezer évig élnék. Sejtöd, miért mondtam el ezt? Mert azt gondolom, nekem még ezzel együtt is könnyebb, mint neked, Géza ugyanis tényleg mélyről jött, ő tényleg megjárta a poklot, tőle könnyebb az ilyesmit elfogadni. Ezek szerint Alef nem... Hóka félbehapott kérdése elárulta, hogy Eti gondolatmenete felzaklatóan új a számára, és mindent, amit kikezdehetetlen igazságnak hitt, más megvilágításba helyez. Alef apja nem volt *drehus*, szögezte le metsző gúnnyal a nő, főorvos volt a Chevra Kadisa kórházban. A te Alefedet nem kergették kiskorában az asztal körül, ha nem osztályharcot reggelizett, és öntudatot vacsorázott. Vagy beszélt neked valaha is a családjáról? Az ötszobás lakásukról? Amikor rád gyanakszik, önmagára gyanakszik. Azzal, hogy folyamatosan megfoszt az önbizalmadtól, kompenzál valamit. És hidd el nekem, van is mit.

Batyú elunta, hogy vele senki se törődik, és méltatlankodva elkezdett csaholni. Eti arca bosszúsán megrándult, aztán eszébe jutott, hogy eredetileg a kutya okozta felfordulás miatt jött be ebbe a szobába, csak hogy a helyzet közben megváltozott, most már érdekli ez a fiú is, aki olyan, mint egy kétéves nyeretlen, hiszen közhelyekkel is újat lehet neki mondani. Van benne valami megindító naivitás, és merőben szokatlan, hogy tőle, akitől mások csak teoretikai problémákra kérnek és kapnak választ, ez a csinoska zöldfülű az élete dolgaira kér eligazítást. Nyilvánvalóan teli van még további kérdésekkel is, ő pedig nem sajnálná rá az időt, de Géza elkényeztetett ebe miatt szó sem lehet nyugodt beszélgetésről. Annak idején is tudta, hogy így lesz, a kutya mindig útban van, kertbe való, nem lakásba, és túl sok energiát köt le. Így hát a legkevesebb, amit ezért a fiúért tehet, hogy kiszabadítja innen, ahová valósággal bezárta magát, hiszen nem tudhatta, mit vállal azzal, ha Batyút őrzi. Amúgy ez a szoba tökéletesen alkalmas lenne annak megtárgyalására, hogy ez az Alef által démonizált fickó hogyan próbálja felszabadítani a lelkét. Idehallgass, mondta Hókának, nem kell ám egész este Géza kutyáját őrízned. Máskor is megesik, hogy egyedül marad, és egy idő után elunja magát, aztán elalszik. Hóka most vette észre, hogy Eti sohasem mondja ki a Batyú nevet, szinte tüntet vele, hogy éppen csak tudomásul veszi a létét, és Batyú sem dörgölgődik a lábához, rá se néz, mintha a nő láthatatlan volna. Megérezte viszont, hogy őt merőn nézi, sőt vár tőle valamit, és képtelenségnek tűnt, hogy csalódást okozzon neki. Nincs szívem itt hagyni szegényt, mondta. A jelző hallatán Eti arca futólag eltorzult, hiszen ő már kifejtette, hogy mi a véleménye Batyú helyzetéről. Felőlem, vonogatta a vállát, maradhatsz, de akkor arra kérlek, próbáld meg jobban féken tar-

tani az ebet! Mégis túl ridegnek találta így a búcsút, úgy érezte, ráfér a fiúra némi elnézés-kérés. Az imént úgy rontottam rád, mint egy fúria, ne haragudj rám, te épp olyan vendég vagy, mint a többiek. Apropos, kaptál már pogácsát? Persze hogy nem, hiszen itt senyvedsz egész este. Ne nézz olyan álmélkodva, nem én sütöttem. A szalonos napokon személyzetet fogadunk, van egy *jaókuti jaótét* Juliskánk, aki mindent megcsinál. Hóka vihogott, és azt kérdezte magában, jelent-e valamit, hogy Eti gúnyolni meri előtte az ismeretlen Juliskát, csak mert nyilván tájszólásban beszél, és arra jutott, hogy igen, ezt mások előtt aligha engedi meg magának. Eszerint őt úgy tekintik, mint akiben van valami vele mélységesen közös. Megyek szólni, mondta Eti, hogy van itt egy vendég étlen-szomjan... Hóka közbevágott, nekem Géza sürgősebb lenne, jóformán még egy szót se beszélünk. Hát az ma nehéz lesz, vágta rá Eti, tudniillik kaptunk egy különleges hívást, és azóta egyfolytában *tárgyal*, meg *egyeztet*. Nem mondhatom el, hogy kikkel és miről, de hidd el, nagyon fontos. Sajnálom, de most már nekem is mennem kell. Hátat fordított Hókának és kifelé indult, de a fiú panaszosan, valami furán izgatott hangon szólt utána, jaj, még ne! Eti megtorpant, értsd meg, én végül is a szalon háziasszonya vagyok, a többiekkel is törőd-nöm kell! Csak még egy kicsit, kérlelte Hóka, és olyan erős áhítozás sütött a hangjából, hogy a nő csodálkozva hátranézett, mi ütött beléd, miért bámulsz így? Zavartan elnevette magát, jól van, áruld el, mit szeretnél? Még beszélgetni, nyögte ki Hóka, de attól tartott, hogy a hazugsága átlátszó, hiszen Eti tapasztalt nő, okos is, nyilván megsúgják neki az ösztönei, hogy ő korántsem csak beszélgetésre vágyik.

— ■ —

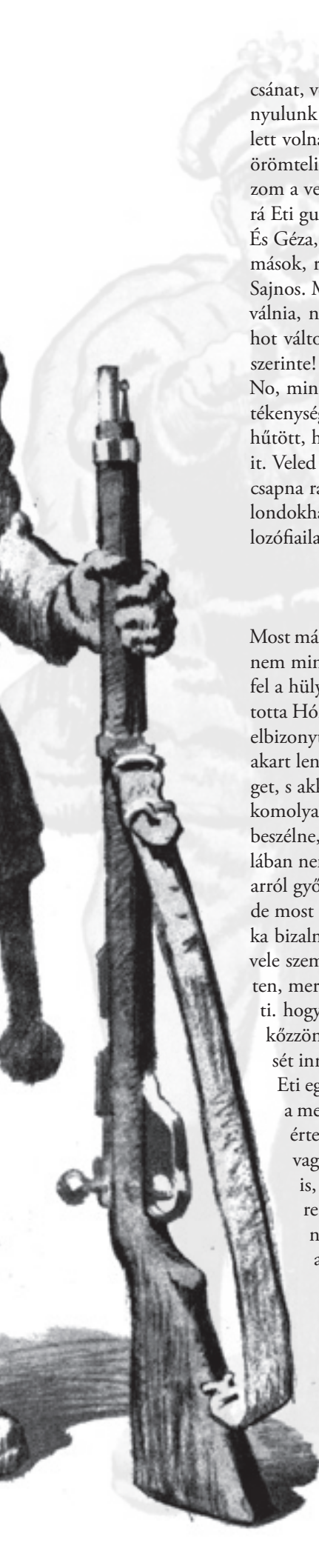
Jól van, legyen, adta meg magát Eti, egy kicsit még maradok, legalább helyrehozzuk, amit elrontottam bemutatkozáskor. Úgy rémlik, elég rémesen viselkedtem. Komótos léptekkel újból végigment a szobán, hogy becsukja az ajtót, s ezt Hóka ígéretes gesztusnak érezte, Eti nem akarja, hogy bárki szem- vagy fültanúja legyen annak, ami idebent történik, vagyis történhet valami. Minden porcikája esztele-
ben meredten nézte, hogy a nő csípője izga-
jobbra és balra, előre és hátra. Maga volt
nem a szemből látott undok, szikkadt szí-
bernek eszébe sem juthat, hogy nő, már
mert ő maga is azt akarja, hogy kizárólag
ga vevődjék észre, a metszően éles pil-
merész íve, de semmiképp sem az, hogy
milyen színű az a szem, amelyik a villá-
mokat szórja. A domborulatokat nem is
sejtető, nyakig zárt, terepszínű blúza is azt
a képzetet keltette, mintha felsőteste nem is
volna, kéretik nem nélküli lényként kezelni,
ezt üzenté a látvány – szemből. Tessék tu-
domásul venni, hogy szándékosan mon-
dok le mindenről, ami a férfiak figyelmét
másra irányítaná, mint a gondolataim-
ra. Ehhez képest elképesztő volt az altest
mohó és virágzó nőiessége. Minden lé-
pésnél észrevételte magát a magassarkú
cipő által megemelt fenék két ringó, hú-
sos, élvetegen érzéki félgömbje. Hiába volt
a szoknya színe szürke, a rafinált szabás le-
hetővé tette, hogy az erős combok izmai min-
den mozdulatnál tisztán kirajzolódjanak. Hó-
ka megbabonázottan bámult, és közben azon tör-
te a fejét, lehetséges-e, hogy Eti maga nincs tuda-
tában, milyen felajzó látványt nyújt hátulról? Akár-

nül bizsereggett, miköz-
tő táncot járt föl és le,
a döbbenet, hogy ez
pirtyó, akiről az em-
csak azért sem,
a száraz okossá-
lantás, a sasorr

hogy latolgatta, arra a következtetésre kellett jutnia, hogy egy, az életét olyan tudatosan élő teremtsénnél, mint Eti, ez a lehetőség kizárt dolog. Ha viszont tudja, hogy milyen hatást vált ki, akkor szándéka is van vele. A mai estére meghívtak valamelyikének szólhat. Hogy nem Hóka Gyurinak, az biztos. De most kivételesen ő van itt, neki muszáj gátlástalan vágyakozással bámulnia ezt a nőt. Annyira, hogy közben megfélemedezett róla, nem szabad préda, akit néz, hanem Granicsári Géza felesége. Most, hogy mégis eszébe jut, nem tehet már úgy, mintha nem tudná. Pusztán az alattomosan elhatalmasodó, kivédhetetlen gerjedelemmel is már erkölcsi tilalmakat szeggett meg. Többszöröseket és fontosakat. Mert bár Géza egyelőre még nem a barátja – de ő ma este azért van itt, hogy azzá legyen. Nem a túldalhoz, az ellenséghez tartozik az a férfi, akinek a nőjére ilyen sándavágyakozással, szemérmetlenül néz. Az a legkevesebb, hogy Géza iránt szolidaritást érezzen az ember. Kerek-perec meg kell tiltania magának, hogy az agya elvetemült fantáziaképeket gyártson a nőről, akire Géza annyira büszke, hogy ha csak beszél is róla, sugárzik a kerek képe. Micsoda gyalázat, gondolja Hóka Gyuri, hogy elég Etinek néhány lépést megtennie előttem, és a szájam kiszárad, az ajkaim cserepesek az izgalomtól. Hogy mégse kelljen annyira megvetnie magát, megpróbált enyhíteni képzeletben elkövetendő vétké súlyán. Ha csak ez a test vadítana meg, azon könnyebben úrrá tudnék lenni. Etit azonban a szellemisége is kíváncsossá teszi, vele még Aleftről is a rendreutasítás kockázata nélkül lehetett beszélgetni, és olyasmiket tudtam meg tőle, amely tényekről másképp sejtelveim se lehetnének. A szellemi többlet, ami Etitől remélhető, legalább olyan fontos, mint ami ekkora (eltitkolandó) vérbőséget idéz elő az altestemben. Ez a kettő így együtt már megrendítő erejű ütés, mondhatni K. O. az erkölcsi aggályoknak. Hóka érzékszervei tombolva követelték, hogy ha már (épp mint a gondolatoknak) nekik is van saját külön emlékezetük, ők is bevészessék oda ezt a látványt, ehhez azonban szükségük lett volna Eti hátulnézetének újbóli szemügyre vételére. Mit találjon ki, hogy a nőnek muszáj legyen még egyszer átvonulnia a szobán? Hozok széket, ajánlotta szinte kisfiúsan esendő buzgalommal, csak még beszéljessünk egy kicsit. *Baszolgassunk* – mondaná a szójátékok szerelmese, Milassin. Hagyd csak, jó lesz itt is, vágta rá a nő, s épp ezzel teljesítette be Hóka álmát, mert elment a priccsig, és arra dobta le magát. Csak egy csöppet maradhatok, mondta, és kíváncsian nézett, azt sugallva, ha akarsz valamit, itt vagyok, de óhajtasz valamit? Hóka orrcimpáinak sűrű táglását, szaporább lélegzetvételét nagyon is észrevette, és annak tulajdonította, hogy a fiú most akarja elérni, amire egész este hiába vágyott: ne úgy bánjanak vele, mint a kutya játszótársával, hanem mint bármelyik más felnőtt vendéggel. Szegénykém, mit kezdjek veled, kérdezte egy néma pillanattal, majd hirtelen ötlettel felkiáltott, tudod mit, a bemutatkozásunk rosszul sikerült, kezdjük az egészet előlről! Felállt, játékosan pukedlizett, és kezét nyújtott, Földes, azaz Granicsári Gézáné Földes Eta vagyok, hivatásomra nézve etikakutató a Filozófiai Intézetben. Rögtön meg is kérlek, hogy *ne* süsd el az *Etike etikája* című ásatag viccet, mert a könyökömön jön ki! Hóka önérzetesen rávágta, eszembe se jut, és majdnem hozzátette, nem vagyok én Milassin, de ezt még időben lenyelte. Már is köszönettel tartozom, mondta Eti, és akkor most lássunk téged. Rólad mindössze azt tudom, hogy alanyi költő vagy, és egy múlt héten megjelent pompás paszkvillus szerzője. Nyilván többé is, de én sajnos csak azt az egyet olvastam. Bocsánat, horgadt fel Hókában a szakmai öntudat, az *nem* paszkvillus volt! Ha mindenképp definiálni kell, nevezzük groteszk zsánerképpnek, vagy egy életforma paródiájának. Bo-

csánat, vonult vissza Eti, ebből is látszik, hogy mi filozófusok épp olyan felszínesen viszonyulunk a költészethez, mint ti, költők – tisztelet a kivételnek! – a filozófiához. Nem kellett volna nyilatkoznom arról, amiről a semminél is kevesebbet tudok. Hóka szemében örömteli fény villant fel, akarsz rólam többet tudni? Ebben segíthetek, legközelebb elhozom a verseimet, és cserébe szigorú kritikát kérek. De ha megkapod, megsértődsz, vágta rá Eti gunyoros mosollyal, én ugyanis még nem láttam író, aki a kritikát jól tűrte volna. És Géza, kérdezte Hóka. Az én Gézám kivétel, de tudjuk, hogy ő nem úgy lett író, mint mások, ráadásul neki a névadó keresztanyja is én vagyok, bár csak félig hallgatott rám. Sajnos. Mert abban még egyetértettünk, hogy az apparátusban használt nevétől meg kell válnia, ne mondhassák, hogy a régi kapcsolatainak köszönheti a sikerét, de csak a Tóthot változtatta Granicsárivá, a Gézából nem volt hajlandó Gerzsont csinálni, mert az – szerinte! – dzsentris. Pedig mennyivel jobban hangzott volna, hogy Granicsári Gerzson. No, mindegy, hozd el a verseidet, remélem, hogy emiatt Géza nem lesz féltékeny. A féltékenység szótól Hókán átvillant valami rémülettel elegy ujjongás, amit Eti rögtön le is hűtött, ha ő nem szipkázza el az én filozófusbarátaimat, én sem sajátíthatom ki az ő íróit. Veled azért egyszerűbb a helyzet, mert csak verseket írsz, bezzeg ha prozista lennél, lecsapna rád. Várom a verseket, de ne szalonos napon gyere, mert az, mint látod, kész bolondokháza, majd inkább kettesben megbeszéljük, persze, csak ne ha nem félsz, hogy filozófiailag is ki leszel vesézve.

Most már tényleg mennem kéne, állt fel Eti. Egyébként nem kell félned tőlem, a modorom nem mindig olyan pokróc, mint amilyennek ma láttál, ez a mi zseniális *Ervinónk* húzott fel a hülye skrupulusaival, és szinte kivetkőztem magamból. Kár, hogy csak szinte, sóhajtott Hóka, és azt hitte, pusztán gondolatban teszi, de Eti kérdőn rászegezett pillantásától elbizonytalanodott, mert a fennakadt szemöldöke mintha azt kérdezte volna, ez meg mi akart lenni? Hóka leszegett fejjel várta, hogy a nő kikéri-e magának a sértő kétértelműséget, s akkor meghallotta, ha meg nem kéri ki, az csupán annak a jele, hogy nem veszi őt komolyan. Eti azonban úgy mormolt valamit, ami értelmetlennek tűnt, mintha magában beszélne, *hm, lassú víz*. Bocsánat, szabadkozott Hóka, elnézést a hülyéskedésért, én általában nem szoktam ilyen szemtelen lenni. Néhány másodpercnyi csend következett, ami arról győzte meg, hogy mégiscsak túlment a határon, visszaért a nő eddigi kedvességével, de most majd mindjárt rendreutasítja, és ráolvassa, hogy ő Granicsári Géza felesége, Hóka bizalmaskodása már ezért is botrány, ráadásul nem érti, miből gondolta Hóka, hogy vele szemben megengedhet magának efféle pimaszkodást. És igaza lesz, gondolta rémületen, mert amit mondtam, az – ne szépítsük – tényleg sértés, hiszen lényegében azt jelenti, hogy nekem az ő filozófusi mivolta semmi, számomra ő is csak egy nő, nőként vetkőzzön le, azaz ki önmagából. Szinte várta, ami ennek a következménye lehet: kiüzetését innen, csakhogy merőben mást jelző, különös hangra kellett felkapnia a fejét, mert Eti egyszerre hüledezett és nevetett, nekem eddig is gyanús voltál, annyira kerülgetted a megszólítást, de most igazán lebuktál: te nem mersz engem visszategezni! Jó, hiszen értem én, aki elmúlt harminc, az hozzád képest vén csataló, de annyira talán mégse vagyok öreg, hogy egy ilyen siheder tegezni se merjen! Hóka ezt hallotta is, meg nem is, de nem fogta fel, miként lehetséges, hogy egyáltalán nem az történik, mint amire magától értetődően számított. Ha pofon vágják, ha kidobják, ahhoz tudott volna igazodni, meg tudta volna magyarázni magának, de ami Eti szájából elhangzott, az egyszerre volt rendhagyó és hihetetlen, és csak úgy értelmezhetette, hogy felhívás keringőre. Az egyik ösztöne azt súgta, kezdjen heves tiltakozásba a vén csataló kitétel ellen, bizonygassa, hogy őt Eti mint nő hozta zavarba épp azzal, mennyire *nem* vén csataló, tegyen fel mindent egy lapra és közölje vele, éppen hogy kész volna akár itt helyben is leteperni, s akár megmutathatná, mekkora ágaskodást rejt a nadrágja, ez csak elég bizonyíték lenne rá, hogy nem becsülte le Eti női vonzerejét, de közben a másik ösztöne meg arra intette, hogy óvakodjon a vabanktól, mert megeshet, hogy még jobban megsérti, nem kezelheti úgy, mint-

Te!

sötétben
bujkáló
rémhír-
terjesztő
ellenfor-
radalmár
reszkess!

ha valami Messalina volna, akiről feltételezhető, hogy még egy Hóka Gyuri gerjedelme sincs ellenére. Ha kitörne a botrány, hiába bizonygatná, hogy előzőleg bizony volt *felhívás* is a *keringőre*, hiszen akinek olyan férje van, mint a vastagnyakú, ereje teljében lévő Géza, aki nyilván nem azért szerezte meg magának Etit, hogy aztán parlagon heverni hagyja, lerí róla, hogy vérmes természete van, az ő felesége aligha kezd ki másokkal kielégítetlenség okán, legfeljebb az emberi természet iránti kíváncsiság vezérli, ha megtévesztő látzatot teremt, de ezt a partit valószínűleg jó előre lejátszotta fejben, és ha olyasmit mondott, ami kihívásként érthető, azzal csapdát állított, most pedig kaján érdeklődéssel figyel, belemasírozik-e a gyanútlan kis Hóka is?

— ■ —

Elpirultál, kiáltott fel Eti, és hüledezve rázta a fejét, megáll az eszem, te aztán tudsz az embernek meglepetést szerezni! Elmúltál húszéves, és pirulsz? Ha bárkinek mesélnék rólad, el nem hinnék, hogy ez még lehetséges! Tudtam, gondolta Hóka, itt van a csapda, és már benne is vagyok. Fűnek-fának akarja mesélni teli szájjal, hogy Hóka Gyuri azt hitte, kell nekem, pedig nem szoktam gyerekeket megrontani. Még jó, ha nem kérdezi meg mindjárt, szűz vagyok-e? Bezzeg ha megengednék magamnak csak egyetlen félreérthető mozdulatot is, ami bizonyítaná, hogy nem vagyok szűz, állna a bál, hogy képzelted ezt, idejössz vendégségbe és markolászod a feleségem seggét, üvöltené Géza és kidagadnának a nyakán az erek, akkor meg ezért lenne végem, még a kutyáját is rám uszítaná, és lehajítana a lépcsőn. Gyűlölte, hogy olyan helyzetbe került, amiből nincs jó kiút, és menekülni szeretett volna minél gyorsabban, de csak az a hebegés tellett ki tőle, hogy nem pirulok, az előbb kimelegedtem a labdázástól. Eti arcán valami fura mosoly derengett, majd hosszúnak tűnő hallgatás után annyit mondott, jobb, ha ezt a diskurzust most, ezen a ponton hagyjuk abba, mert... Nem fejezte be, hogy miért, *pá-pá-t* integetve kilibbent az ajtón, aztán megsejtve, hogy Hóka még nem tért magához, újra bedugta a fejét, és kuncogva figyelmeztette, mielőtt kijössz, ne felejtss el felszedni az állad a padlóról, mert ha nem tudnád, leesett.

■ ■ ■

Nyerges András (Budapest, 1940): író, költő, publicista, kritikus. 2002 és 2010 között jelent meg regénytrilógiája (*Voltomiglan* 2002, illetve 2007, németül *Nichtvordemkind* címmel, 2007, olaszul *Non davanti ai bambini*, 2009; *Tévelygések kora*, 2009, *A barátságszédelő*, 2010) *Háztűznéző* című regénye 2013-ban jelent meg a Norannál. Az itt közölt szöveg részlet a készülő, azonos című regényből

A hőzöngő katona

S Z E M É L Y E K

OSTROMVÁRY GYŐZŐ, katona
MORZSARÁGÓ, Ostromváry parazitája
GYÜRKŐC FERI, Hajó-Vontágh
szolgája, most Ostromváry személyzetében
VENDÉGBARÁTHI MÁRTON,
ephesusi öregember
CSELÉNYI, Ostromváry szolgája
PARTÍCIA, athéni lány, aki
Hajó-Vontághot szereti

HAJÓ-VONTÁGH GÁBOR, athéni fiú,
aki Partíciát szereti
MURCI, Ostromváry fiatal szolgája
CSÚCSDOMBI CSILLA, prostituált
MILF RAMÓNA, Csúcsdombi Csilla
szolgálónője
FIÚ, Vendégbaráthi szolgája
KÁROLY, Vendégbaráthi szakácsa

Harmadik felvonás

MÁSODIK JELENET

Gyürkőc, Murci

GYÜRKŐC

Nagy zavart keltek, annyi gépet mozgatok!
Ma elragadom a harcostól kedvesét,
Ha csapatom sikerrel sorakoztatom.
Hadd hívjam csak ki ezt. *(Bekiabál a katona házába)*

Cselényi, hé, ha nincs

Dolgod, gyere a ház elé, hív Gyürkőc Feri!

MURCI *(kijön)*

Nézd, nem jöhet.

GYÜRKŐC

Mért?

MURCI

Mert álmában csuklik épp.

GYÜRKŐC

Mi, csuklik?

MURCI

Hortyog, így akartam mondani,
De mert ha csuklasz vagy ha hortyogsz, egyremegy...

GYÜRKŐC

Szóval Cselényi bent szundít.

MURCI

Csak orra nem,

Az rémes zajt üt. A pohárba ütötte az
Orrát titokban, míg nárdusbort töltögetett,
A pincemester. Hé, segédje te vagy, te szenny!

MURCI

Na, mit akarsz?

GYÜRKŐC

Az álomkór hol lepte meg?

MURCI

Úgy gondolom, szemén.

GYÜRKŐC

Nem azt kérdem, barom.

Gyerünk; úgyis kinyírlak, ha meg nem tudom.
Té hoztál neki bort?

MURCI

Nem én.

GYÜRKŐC

Letagadod?

MURCI

Tagadom hát, még szép, mert ő tiltotta meg:
Nem töltöttem korsómba pár litert neki,
És ő azon melegében *nem* itta ki.

GYÜRKŐC

Nem ittál?

MURCI

Vesszek meg, ha ittam vagy ha csak
Ihattam volna.

GYÜRKŐC

Mért?

MURCI

Mert forró volt nagyon,
Csak szürcsöltem, mert perzselte a torkomat.

GYÜRKŐC

Van, aki csúcsbortól, más lőrétől idült...
Borunkra jó pultos és alpultos vigyáz!

MURCI

Nyilván helyükben magad is innál, de mert
Nem versenyezhetsz velünk, vizslatsz irigyen.

GYÜRKŐC

Eddig talán nem is lopott bort? Szólj, szemét.
Mert mondhatom neked, hogy jóelőre tudd:
Halálra kínozlak, ha hazudsz, Murcikám!

MURCI

Komolyan mondod? S ha mindent elárulok,
A pincemélyből majd kirúgnak engem, és
Té majd magad mellé szemelsz ki másikat.

GYÜRKŐC

Bátran beszélj: Polluxra, ez kizárt dolog.

MURCI

Nem láttam, Polluxra, hogy kihozta a bort,
Tényleg rám parancsolt, s én hoztam is.

GYÜRKŐC

S a hordók sűrűn fejtetőre álltak ott.

MURCI

A hordók, Herkulesre, nem ropták vadul;
De volt odalent egy sikamlós kis sarok,
Ahol közöttük literes kancsó hevert,
És gyakran megtelt tízszer is: személyesen
Láttam buzgón ürülni s megtelni hamar;
A hordók bakkhánskodtak, míg a kancsó ivott.

GYÜRKŐC

Nyomás, menjél be, jó? A pincében ti így
Dorbézoltok. A főtérről hívom a főnököt.

MURCI

Végem van! Megkínozt uрам, ha hazajön
S megtudja mindezt, mert nem informáltam őt.
Egy napra elhalasztom a bajt: szaladok. *(A nézőknek)*
A lelketekre, nehogy eláruljátok!

GYÜRKŐC

Hová mész?

MURCI

Elküldtek, de rögtön megjövök.

GYÜRKŐC

Ki küldött?

MURCI

Partícia.

GYÜRKŐC

Végezz és gyere!

MURCI

Kérlek, ha közben kiosztják a büntetést,
A részemet távollétemben vedd te föl. *(Elmegy)*

GYÜRKŐC

Csak most jövök rá, ez a nő milyen ravasz:
Cselényi alszik, ezt az alembert pedig
Elküldte, hogy oda átmehessen: így helyes.
Vendégbaráthi jön a bombanővel itt,
Akit kértem. Az istenek segítsenek!
De előkelő mezben jár, nem is olyan,
Mint egy ribanc. Az ügy kezünk alá simul.

HARMADIK JELENET

Vendégbaráthi, Csúcsdombi Csilla, (Milf Ramóna) és Gyürkőc

VENDÉGBARÁTHI

Ismertettem, kedves Csillám, kedves Ramónám,
Tervünket otthon, szép sorban; s ha összeesküvésünk
Kevésbé kapiskáljátok, világosan kifejtem
Megint; de hogyha értitek, cseveghetünk mi másról.

CSÚCSDOMBI CSILLA

Őrütség volna, pártfogóm, hülyeség megígérnem,
Hogy bármi munkát vállalom vagy téged támogatlak,
Ha nem tudnám az átverést egyedül is csinálni.

VENDÉGBARÁTHI

De többet ér, ha intellek.

CSÚCSDOMBI

Egy utcanőt ilyenre

Oktatni, nem titok, mit ér. Mivel megmondtam én is

Önként, miután füleim szavaid óceánját

Kiitták, hogy a katonát hogyan vegyük hülyére.

VENDÉGBARÁTHI

Egyedül senki sem elég bölcs; láttam százezerszer,

Kik szöktek jó tanács elől, pedig rá sem találtak.

CSÚCSDOMBI

Ha a nőnek bűnözni kell, megcsalnia a férjét,

Emlékezete vele van holtáig, mindörökre.

De ha becsület van soron vagy bármiféle jótett,

Felejtős lesz, emlékei cserbenhagyják azonnal.

VENDÉGBARÁTHI

De éppen attól rettegek, rátok vár két meló is:

A harcosnak ha ártotok, számomra csak az hasznos.

CSÚCSDOMBI

Ne félj: ha nem tudjuk, mi az, megteesszük még a jót is.

VENDÉGBARÁTHI

A nő romlékony áru.

CSÚCSDOMBI

Romlottak veszik, ne izgulj.

VENDÉGBARÁTHI

Ez illik hozzátok. Gyerünk.

GYÜRKŐC *(félre)*

Máris menjek eléjük? *(Fönnhangon)*

De jó, épségben érkezel csinos kíséretteddel.

VENDÉGBARÁTHI

Na, éppen jókor jössz te is, Gyürkőc Feri. Na, itt van

A két szép hölgy, ahogy rendelted, úgy öltözve.

GYÜRKŐC

Pompás!

Gyürkőc köszönti Csúcsdombi Csillát.

CSÚCSDOMBI

Ki ez az ember,

Ki ismerősként üdvözl?

VENDÉGBARÁTHI

Ez a mi építészünk.

CSÚCSDOMBI

Csókollak, építő.

GYÜRKŐC

Csákány! De mondd, helyes tanáccsal

Ellátott gazdád?

VENDÉGBARÁTHI

Mindkettőt jól kiokítva hoztam.

GYÜRKŐC

Mégis szeretném hallani, nehogy hibázzatok majd.

VENDÉGBARÁTHI

Parancsaidhoz nem fűztem magamtól semmi újat.

CSÚCSDOMBI

Főnöködet, a katonát csapjuk be?

GYÜRKŐC

Pontosan, ja.

CSÚCSDOMBI

Minden pompásan készen áll finom, ravasz csalásra.

GYÜRKŐC

Éppúgy viselkedj, mintha az ő neje volnál.

CSÚCSDOMBI

Úgy lesz.

GYÜRKŐC

Tettesd, a lelked a harcosért emészted.

CSÚCSDOMBI

Jó, emészttem.

GYÜRKŐC

S ugye, ebben az ügyben én a szolgáloddal segíték?

CSÚCSDOMBI

Remek jós lennél, kedvesem: nagyon pontos jövőkép.

GYÜRKŐC

És hozzám a te szolgálólányod hozta a gyűrűt,

Hogy üzenetteddel adjam át a katonának.

CSÚCSDOMBI

Így van.

VENDÉGBARÁTHI

Minek ragoztatni tovább, ha jól emlékszik?

CSÚCSDOMBI

Bízd rám.

Mert gondold csak meg, pártfogóm: ha a hajó alapját

Pompás építőmesterünk jól összeállította,

Továbbtákolni könnyű már a jól alapozottat.

Hajónk gerince jó, elég szilárd alapra épült,

S a mérnökök sem ostobák, mert mind pontos szakember.

Ha jön az anyagszállító, mert szükség van ma rá is

– Saját magunkat ismerem –, hajónk hamar fölépül.

GYÜRKŐC

Ismered a harcost, főnökömet?

CSÚCSDOMBI

Miféle kérdés?

Ne ismerném, kit a nép utál, azt a nagytökű szájhóst,

Azt a kikent kéjencet?

GYÜRKŐC

És ő ismer?

CSÚCSDOMBI

Sose látott;

Hogy ismerhetne föl vajon?

GYÜRKŐC

Remek beszéd: ha így áll

Az ügy, Polluxra, még jobban sül el.

CSÚCSDOMBI

Csak add a fickót

Kezembe. Aztán megnyugszol? Ha nem csapom be szépen,

Hibáztassatok mindenért.

GYÜRKŐC

De most induljatok be:

Használjátok agyatókat.

CSÚCSDOMBI

Bízd ránk, foglalkozz mással.

GYÜRKŐC

Vendégbaráthi úr, hozd e kettőt; én a főtérre,

Hozzá megyek, a gyűrűt átadom, s megmondom neki nyomban,
Hogy feleséged adta nekem, mivel belé szerelmes.
A kis nőt küldd ide, ha majd a főtérről megjöttünk,
Mintha titokban küldenék.

VENDÉGBARÁTHI

Meglesz, foglalkozz mással.

GYÜRKŐC

De ti meg ezzel. Én a katonát jól megterhelve hozom már. *(Elmegy)*

VENDÉGBARÁTHI

Jó sétát, jó intézkedést. *(Csúcsdombinak)*

Ha sikerrel elérem,

Hogy a harcos barátnője vendégemé legyen ma,

S ez Athénba vihesse őt, ha sikerül csalásunk,

Mekkora jutalmat adok neked!

CSÚCSDOMBI

A másik nő segít majd?

VENDÉGBARÁTHI

Rugalmasan, ötletesen.

CSÚCSDOMBI

Szóval bízom ügyünkben.

Ha egyikünk a másikat ravaszsággal támogatja,

Nem rettegek, hogy bárki is legyűr aljas cselével.

VENDÉGBARÁTHI

Gyerünk be, bent a dolgokat gondoljuk át vigyázva,

Csak azt tegyük, mit tenni kell, illően, jól ügyeljünk:

És ne habozzunk, hogyha jön a harcos.

CSÚCSDOMBI

Csak ne tarts föl.

(Bemennek Vendégbaráthi házába)

Fordította Karsai György és Térey János,

Csiky Gergely (1885) és Devecseri Gábor (1941) fordításainak figyelembevételével

Térey János (Debrecen, 1970): író, költő, drámaíró, műfordító.

Karsai György klasszika-filológus, egyetemi tanár, a Pécsi Tudományegyetem Klasszika-filológia Tanszékének vezetője, a Színház- és Filmművészeti Egyetem tanszékvezető-helyettes egyetemi tanára. Szakterülete az antik görög és római színház, a görög eposz, a görög és az indiai színház kapcsolatai. Színházi kritikái mintegy húsz éve jelennek meg a hazai szakfolyóiratokban.

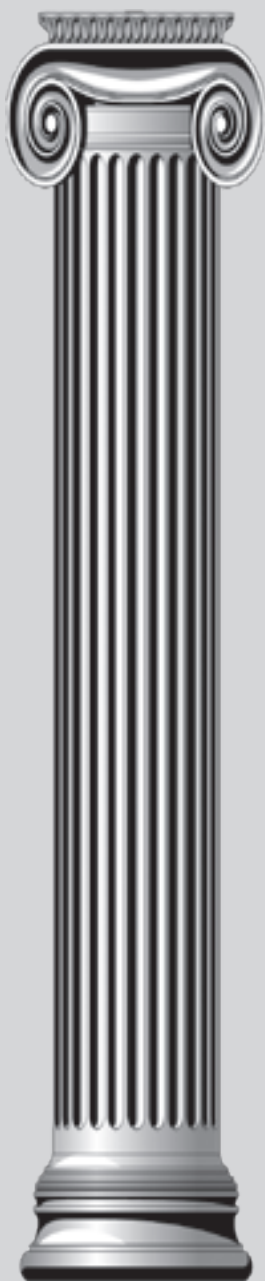
Titus Maccius Plautus (Kr. e. 250 körül- Kr. e. 184 körül): római köztársaságbeli komikus színműíró. 21 darabja maradt fent.

Néhány megjegyzés a

Hőzöngő katona

új fordításának kapcsán

Az i.e. 3–2. században virágkorát élt római komédiának két fő műfaját különböztették meg már a klasszikus ókorban: a *comoedia togata*t és a *comoedia palliata*t. Míg az első cselekménye római környezetben játszódott, római szereplőkkel, s római történetet mesélt a római közönségnek – mindezen jellemzők összefoglalásul utalt az elnevezés a szereplők római öltözkéire, a *togára*, addig a második görög helyszínen játszódó történetet dolgozott fel, s a görög szereplők görög ruhát (*palliumot*, rövid köpenyt) viseltek, ám a komédia erkölcsi tanulsága, amely mindig komoly s megszívlelendő volt, hangsúlyozottan a római közönségnek szólt. Részint a hagyományozás kifürkészhetetlen útjainak, részint pedig valószínűleg e színművek valós értékeinek köszönhetően azzal a különös helyzettel kell szembenéznünk, hogy ugyan névről nem is egy *comoedia togata*-szerzőt ismerünk (Titinius, Naevius, Atta), ám valamennyi, teljes terjedelemben fennmaradt római komédia a görögös jellegzetességeket felvonultató *comoedia palliata* műfajából örökölt meg, s e teljes művek két i.e. 3–2. századi szerző, Plautus és Terentius színházáról nyújtanak képet. Titus Maccius Plautusnak sem születési, sem halálozási dátumát nem ismerjük, de mára nagyjából elfogadott, hogy i.e. 250 körül született, s mintegy hetven évet élt. Viszonylag idős korában, negyvenen túl kezdett el drámákat írni, addig katona, majdnem-rabszolgasorsú molnársegéd, bukott kereskedő, de ami a legfontosabb az életében: vándortársulatokhoz csapódva vagy két évtizeden át színész is. Nem kapott nagy szerepeket az általában rögtönzések, elsősorban a helyzetkomikumra épülő, rövid jelenetekben, amelyeket falusi vásárokon, piactereken adtak elő ezek az alkalmi társulatok. De mint egyik neve – *maccus* vagy *maccius* – erre utal, övé volt az egyik néma típus-szerep: a cselekmény adott pontján bejött, megpofozták, megbotlott, belerúgtak vagy elesett, aztán kioldalgott. S a közönség dőlt a nevetéstől. Úgy tűnik, komolyabb tehetsége nem volt a színjátszáshoz, szöveges szerepet nem kapott, de imádta a színpadot, és csak akkor hagyott fel a *maccus*-szerepek alakításával, amikor kiöregedett belőlük. Ekkor tért át a drámaíráshoz, s az ókori hagyomány szerint több mint 130 komédiát írt, ezek közül aztán a tudós Varro (i.e. 1. sz.) huszonegyet válogatott ki mint kétségtelenül Plautustól száma-

zót, és e drámákat publikálta; mind a mai napig ez a huszonegy mű képezi számunkra a plautusi életművet. Hatalmas szám, ha arra gondolunk, hogy Aiszhülosztól és Szophoklész-től mindössze hét-hét tragédiát ismerünk.

A *Hözöngő katona* öt felvonásos komédia, amely két, egymástól élesen elkülönülő történetet, egyúttal két, élesen eltérő műfajú drámát fűz egyggyé: az első két felvonás úgynevezett *becsapás-dráma*; arról szól, hogy el kell hitetni a Katona szolgájával, Cselényivel, hogy amit látott – látta a Katona kedvesét a szomszédos ház kertjében egy idegen ifjúval szeretkezni-csókolózni! –, arról higgye azt, hogy nem is látta. A látszat és a valóság szembeállítását Plautus a komédia műfaji szabályainak megfelelő hatásesszerek, poénok két felvonáson keresztül történő, fergeteges tempójú tűzijátékává avatja, s ez a két felvonás természetesen a becsapás-csel *spritus rector*ának, Gyürkőc Ferinek és alkalmi szövetségeseinek (a jóságos szomszéd Öreg, Vendégbaráthi, és a Lány, Patrícia) teljes győzelmével zárul. Ugyanakkor nem lehet nem észrevenni, hogy ennek a résznek az alapkonzfliktusa, a látszat–valóság-problematika mélyen filozófiai jellegű, először az i.e. 5. századi görög filozófusoknál, mindezekelőtt a szofistáknál merült fel. A kérdéskör a görög színházban is folyamatosan jelen volt, Szophoklész *Oidipusz király*ának is egyik alapkérdése.

A harmadik-negyedik-ötödik felvonás úgynevezett szökés-dráma, amelynek műfaji ősforrása a görög újkomédiákban (Menandrosz, i.e. 4. sz.), sőt azon túl, egészen Euripidész késői tragédiáiban, a *Helen*ben keresendő. Ezen drámák hősnőjét akarata ellenére, idegen országban fogságban tartja – ágyasaként, de akár csak mert őrizetére bízta az istenek – egy férfi (király, katona); a nő epekedve várja szabadítóját (férjét, kedvesét, akitől elrabolták), aki meg is érkezik, és mindenféle akadályok legyőzése után az újra egymásra talált pár a nő új urát becsapva, sikeresen megszökik. Ezt a dramaturgiai sémát követi a *Hözöngő katona*, azzal a csak komédiákra jellemző fontos újítással, hogy Plautusnál a szökéstervezet kidolgozására belép egy új szereplő, a minden bizonnyal a görög újkomédiából „megörökölt” *okos szolga*, Gyürkőc Feri. Ő az, aki a két, önálló cselekményrészt – az említett első-második felvonást és a harmadik-negyedik-ötödik felvonást – egységes történetté alakítja, hiszen mind a becsapás-dráma, mind a szökés-dráma fordulatait ő találja ki, irányítja a szereplőket, neki fogad szót mindenki, társadalmi helyzetétől függetlenül. Máig vitatott kérdés, hogy Plautus mit vett át görög elődeitől és mit talált ki maga a komédiáihoz, hiszen köztudott, hogy a római szerzők előszeretettel alkalmazták a *contamination*nak nevezett alkotói módszert. Ez azt jelentette, hogy több, korábban született, görög drámából – elsősorban Menandrosz és más újkomédia-szerzők műveiből – egy-egy jelenetet, akár felvonást, alakot vagy párbeszéd-részt a római szerző egyszerűen átemelt művébe, így több műből *rakta össze, fűzte egybe* a sajátját. Ez a módszer Plautus több komédiájában is felbukkan, erre példa a *Hözöngő katona* előhangja (*argumentum*) is, ahol a szerző büszkén hivatkozik egy *Aladzón* című görög újkomédiára, mint amelynek, íme, mindössze fordítását-átdolgozását mutatja be közönségének.

A közlésre kiválasztott részlettel, a harmadik felvonás második és harmadik jelenetével szerettük volna bemutatni azokat a fő változtatásokat, amelyeket a magyar nyelven meglévő két, valóban kitűnő Plautus-fordításhoz – Csiky Gergely (1885) és Devecsei Gábor (1941, a későbbi kiadásokban többször átdolgozott) – képest szerettünk volna véghezvinni: a névadásokban törekedtünk arra, hogy az eredeti beszélő nevek magyarul is megszólaljanak; a részegség, illetve az örömlányokkal való tervismertetés szókincsénél, szófordulatainál a mai nyelvhasználathoz közelebb álló kifejezések megtalálására törekedtünk.

A repülő szőnyegből

85. Szerelmes menetelés (görög négy lábú menetelő anapesztus¹)

Elfogy a levegőm, a kövön rohanok,
nem lihegek azért, csak a szívdobogás
árul el igazán. Szezelem szabadít
rá a világra, de csak azért se veszek
levegőt: csak azért se veszek levegőt –

86. Hadszintér (8 lábú arisztophaneszi anapesztus²)

Hullák szanaszét, csak a láb látszik. Szétnyílik a test, repeszekkel
beborítva a tél. A hidegben kék lepedő foszlik, csupa nyüzsgés.

87. A nekrofil (sirató anapesztus³)

Nem lesz temetés. Kikaparom a halottat,
hazaviszem iszonyú
testét, ágyba teszem a lámpa alá,
nézem a szemeit, belerohad a hinár –
de ha szűnik szaga, csak a csont viczorít,
meg a szél, a huzat fúj át koponyáján...

88. Zeneszerző (proszodiákus⁴)

Ha éjszaka feltör a víz,
bedőlnek a konyhafalak,
elázik a kottapapír,
elpattan a zongorahúr:
nem hallom a tételeket.
Ahol zene volt, zene lesz:
mindjárt beragyogja a víz.

104. Nyugatos póz (négyes-hármas krétikus⁵)

Vissza nem várlak. Elszáradok reggelig.
Rád hagyom, hogy viseld szégyenem.
Önts vizet, földemet szórd, terítsd asztalom.
Nézd, ahogy ágyazok. Nézd kezem.

Vissza nem várlak. Eltévedek reggelig.
Vétkezem. Mért teszem, nem tudom.
Add kezed, nézd homokkal tömött homlokom.
Visszajönnél, megállsz féluton.

108. Démétérhez (philikoszi 5 lábú choriambus+bachius⁶)

Vissza se kaphat, csak a föld. Elvetem, aztán aratom lelkemet. Újraszülhetsz,
földanya, híg sárban a testem, belemoshatsz, veled alszom, de a csókod
ébredsz.

JEGYZETEK

- 1 Négylábú anapestus sor, középdierézissel. A lábak feloldhatók daktilusszal, proceleusmatikussal és spondeusszal.
- 2 Teljes és csonka négylábú anapestikus felsorból álló sorok, legtöbbször középdierézissel. A komédia dialógusaiban alkalmazta Arisztophanész.
- 3 A síratódalok anapestusai különböznek a menetelőktől: nyelvjárásukban a dórt használják az ión-attikai helyett, ritmikailag pedig több a helyettesítő spondeusz, daktilusz, hiányzik a dieresis, gyakori a csonka végződés, kétlábú és négylábú sorok váltakoznak bennük.

- 4 Önállóan a drámában előforduló anapestuikus kólon. Jelentése: menetdal. Képlete: x-vv-vv-
- 5 A krétikus képlete -v-. Nehéz metrum, mert nincs helyettesítő láb. A tiszta ütemkapcsolat itt monoton lenne! A negyedik sorban hangsúlyos licencia áll.
- 6 A leghosszabb choriambikus sor Kerkürai Philikosz Démétér-himnuszából való.

G. István László (Budapest, 1972) költő, műfordító, esszéíró. A Károli Gáspár Református Egyetem összehasonlító tanszékén tanársegéd. 1993 óta rendszeresen publikál a hazai folyóiratokban. Ritkán esszéket, kritikákat is ír. Verseket angol nyelvből fordít, többek között William Butler Yeats, Emily Dickinson, Sylvia Plath, Owen Sheers és Kei Miller műveit.

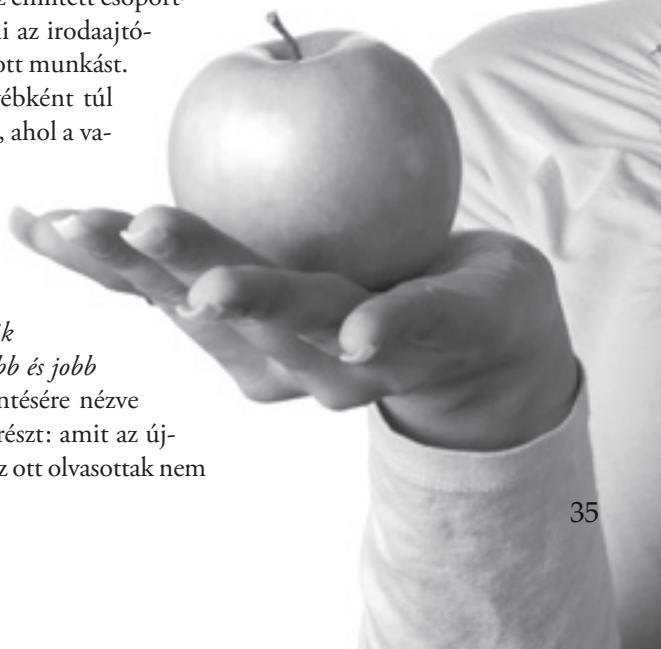

GYÜMÖLCS, HUS

Ábelnek van egy furcsa szokása. Játékot csinál a napi gyümölcs- és tejadagból, ami kizárólag az üzemegység dolgozóinak jár. Fél liter tej és fél kilo gyümölcs naponta, nagy szó ez, akárhonnán nézzük. E pillanatban is két kövér almát forgat a kezében. Ültében mindkettőt feldobja, és úgy zsonglórködik velük, mint egy vásári mutatványos. Természetesen ma sem az öltözőbe ment a műszakkezdés előtt, ahogy a többi dolgozó, hanem az irodába, ahol a gépirónő, Mici már órák óta dühödten csapkodja az írógépet, amint látni fogjuk, nem minden ok nélkül.

A fiú csendben ül le az asztal mellett üresen hagyott deszkaszékre, rámosolyog a gépirónőre, és szétvetett lábakkal hajtja végre a mutatványt. Nem tudni, hogy önmagát vagy Micit szórakoztatja-e. A levegőben nagy ívben köröző almákról sok minden eszünkbe juthat e pillanatban, de két dolog mindenképpen. Az egyik, ami kevésbé fontos, ám az ország ételmisszerellátása szempontjából annál lényegesebb, hogy honnan származnak ezek az almák, és pontosan milyen körülmények között kerültek Ábel kezébe. Erre később még visszatérünk. A másik, hogy az almák kísértetiesen emlékeztetnek Ilona csoportvezető pirospozsgás fejére, amely a gyümölcsökhöz hasonlóan bármely pillanatban a padlóra hullhat. Megnyugtatóként közöljük, hogy a padlóra hullásnak még nem érkezett el az ideje, biztosra vesszük, hogy az említett csoportvezetői fej percekben belül meg fog jelenni az irodaajtóban, hogy rendre utasítsa Ábelt, a betanított munkást.

Almákat fejekkel összevetni nincs egyébként túl sok értelme, olyan helyen meg pláne nem, ahol a valódi jelentések már jó ideje érvényüket veszítették. A dolgok – itt és most – nem azt jelentik, amit jelenteniük kéne. Lássunk rögtön egy példát. Mici, a gépirónő alig néhány perccel ezelőtt olvasta az újságban, hogy *„Nem hiányzik a disznóhús a csepeli asszonyoknak – olcsóbb és jobb a baromfi.”* Amiből a dolgok valódi jelentésére nézve kétféle következtetést vonhatunk le. Egyrészt: amit az újság ír, nyilvánvalóan nem igaz. Másrészt: az ott olvasottak nem

azt jelentik, hogy a hús valóban nem hiányzik. Disznóhús nincs, ezt mindenki tudja, ahogy lényegében almát sem lehet kapni hónapok óta. Ha az újságban írtak és olvasottak valódi jelentésére kellene rákérdeznünk, az helyesen úgy hangozna: vegyen-e a csepeli asszony csirkét és pulykát a munkából hazatérő hitvesének, vagy ragaszkodjon inkább a sertéshúshoz? Ami drágább lenne ugyan, viszont garantáltan nincs. Ezt a kérdést Mici is feltehetné magának, és nyilván nem ragaszkodna a disznóhúshoz, de nem teszi fel, teljesen függetlenül attól, hogy van-e hitvese. Egyébként nincs neki.

Ábel, a betanított munkás most veszi észre, hogy elmúlt délután két óra, az-

az visszavonhatatlanul elkésett. Felpattan hát a székről, és a gépírónő íróasztalához lép.

– Magának adnám az egyik almát.

A fiatal és éppenséggel takaros gépírónőnek, úgy tűnik, elszállt minden dühe, mert amint láthatjuk, egészen idáig elbűvölve nézte a fiú mutatóujját. Most felnevet, az almákra pillant, Ábel pedig feltűnés nélkül az íróasztalnak préseli az ágyékát.

– A másikat kérem, nem az egyiket – mondja.

Úgy véljük, valóban ez a megfelelő mondat, ha a gépírónő – a kor szóhasználatával élve – incselkedni szeretne a betanított munkással. És valóban, Mici máris vérmes ábrándokat szövöget egy Ábelrel a Spartacusban elfogyasztandó süteményről és likőrrel. Ábel leteszi az almát a gépírónő elé. Ma este tíz után fog végezni az üzemből, és jövő hétre éjszakai műszakba osztották, még ha akarná sem biztos, hogy jutna ideje ilyesmire, azaz süteményre, likőrre és nem utolsósorban Mici társaságára. Eltöprenghetnek közben azon is, hogy vajon Ábel akar-e süteményt és likőrt fogyasztani Micivel, és ha nem, akkor egyáltalán mit keres ilyenkor itt, irodában, ám az időnk ezúttal sajnos lejárt. Ilona, az említett csoportvezető épp ebben a pillanatban dugja be a fejét az ajtóreszen.

– Kovács, te itt? Hát öltözz, fiam, és irány az udvar! A flux nem várhat! Két hét, és itt a miniszter elvtárs...

Az alma, mintha a vesztét érezné, hirtelen legurul az asztalról, és tompán koppan a padlón.

– A miniszter?

– Igen, a miniszter. Mire vársz még, szedd a lábad!

És Ábel bizony, mint akit rajtakaptak valamin, szégyenkezve távozik az irodából. Az öltöző a csarnok északi részén van, valamivel a horganyraktáron túl. Amíg eljut odáig, van ideje átgondolni néhány apróságot. Az jut eszébe például, hogy Ilona csoportvezető az irodából nézve bármilyen szigorúnak tűnik is, nem szabad elfelejteni, milyen sokat tett az üzemiért, és így közvetve a népgazdaságért is. Az utóbbi időben például új pácoló kádakat szereltek be a csarnokba, sőt ma már minden brigádnak külön szerszámkészlete van.

Meg az is bizonyosan eszébe jut, hogy Ilona csoportvezető az irodából nézve bármilyen gondterheltnek tűnik, azt azért nem szabad elfelejteni, hogy milyen sokat tett a hatékony termelésért, és így közvetve hazánk nehéziparáért is. Fél éve már, hogy az üzemből a fiúk sohasem fogynak ki a cinkből, az ólomból, és sósav is mindig van elég. Valamint új munkamódszerek kerültek bevezetésre, és az üzem így immár szégyenkezés nélkül állhat helyt a munkaversenyben.

Ilona csoportvezető továbbá az irodából nézve bármilyen morózusnak tűnik, nem szabad elfelejteni, hogy milyen sokat tett a munkásmozgalomért, és így közvetve a pártért is. Hiszen olyan gyakran hangoztatta a szociáldemokratákról brigádgyűléseken, munka közben vagy éppen, amikor adódott, hogy „jól van, fiaim, persze, azok is munkáspárt, de ha szükségük van valamire, azonnal lepaktálnak a főnökkel”. Hogy ki a főnök, az most nem számít, de az biztos, hogy Ilona csoportvezető, ha munkásérdekről van szó, soha nem pak-

tál le senkivel. Tulajdonképpen még a munkásmozgalomtól is képes megvédeni a munkásmozgalmat. Ábel, a betanított munkás ezt ugyan nem tudhatja, de a csoportvezető épp az imént vett részt egy összejövetelen a WM-gyár régi kaszinója mellett, ahol az ebben illetékes bizottság arról döntött, hogy a munkásmozgalom árulóinak, láncos kuttyák csatlósainak lakolniuk kell. Ennek fényében – szigorúan önkéntes alapon – aláírásgyűjtést is kezdeményeznek a napokban az üzemegekben.

És végül azt sem szabad elfelejteni, hogy Ilona csoportvezető az irodából nézve bármilyen pökhendi, burzsoá alaknak tűnik, mégiscsak zsellér származású. Nem éppen közvetve, de közvetlenül. Téma volt ugyanis a Spartacusban, hogy Ilona anyja amolyan summás volt lány korában Somogyban. Alkalom szüli a tolvajt, ahogy a közmondás is tarja, és a summások között bizony gyakran esett tolvajlás áldozatául egy-egy lány tisztessége. Zsúfolt barakkokban, tömeges szálláshelyeken visszamenőleg is leomlanak a szocialista erkölcs korlátai, és nem mintha bármit változtatna Ilona csoportvezető munkában szerzett érdemein, de szegény mégiscsak egy ilyen tolvajlás áldozatának a gyümölcse. És lássuk be, ez azért egészen új színben tünteti fel őt. Nem szabad elfelejteni ugyanakkor, hogy a munkásmozgalom és a nehézipar egyként lehet hálás Ilona elvtárs és csoportvezető édesanyjának, Ica néninek, amiért az akkor alig három hónapos csoportvezetővel együtt végül is Kispesten kötött ki.

És tegyük hozzá gyorsan, hogy Mici is hálás lehet a maga módján. Egyrészt ugye Ábelnek az alma miatt, hiszen saját jogon ő neki nem is jár a napi gyümölcsadagból, másrészt viszont Ilona csoportvezetőnek, aki a szabályokat kijátszva a gyümölcs mellé nem ritkán a tejből is juttat neki. Mindezért pedig még a tisztességét sem kell feláldoznia, elég, ha engedelmesen eltűri, hogy a csoportvezető elvtárs időnként úgyszólván belecsípjén a fenekébe. Ez meg, noha Ábelt épp felbosszanthatja ugyan, könnyen beláthatjuk, hogy népgazdasági szempontból aligha kifogásolható. Más kérdés persze, hogy Mici udvarlójának, Mihálynak tudnia kell-e róla. ■ ■ ■

■ **Kassai Zsigmond** (Veszprém, 1981) kritikus, író. 2008-ig Keszthelyen, azóta Budapesten él.

Megsütjük a pecsenyénket

Útközben inkább mégis Editth irodája felé veszem az utam, hátha nincs benn az öreglány, és meg tudom beszélni Daniellával: ebédeljünk együtt.

Szegény kislány már az asztalánál ül, és ütemesen ringatózik: keményen dolgozik.

Köszönök neki, és egészen közel megyek a „munkaállomásához”, azzal a jól titkolt céllal, hogy erotikus kisugárzásom (no meg a párfőmöm) elindítsa benne a nedveket. Mint ahogy tavasszal rügy fakad, satöbbi. Ürügyem a júniusi sósórást.

– Az a helyzet – könyökölök az asztalra, mert így meg tudom feszíteni a domborúan kirajzolódó bicepszemet –, hogy tegnap itt hagytam egy aktát, amelyikben benne van, mennyi sótadtunk ki júniusra. Elő tudnánk venni? Amúgy pedig – pillantok rá cinkos mosollyal, és Editth ajtajára bökök – bent van már?

Daniella – a bökes miatt – hálásan pislog rám, inti, hogy nincs, majd belibben a főnőkasszony irodájába, hogy megkeresse az aktámat. Hátulról veszem szemügyre, és mit mondjak, most éppen Pippa Middleton-i a vonalvezetése: ahogy megy, ahogy kutat, ahogy él és lélegzik. Egy sejtéssel hosszabb a szoknyája, mint tegnap, de nem lennék a helyében, amikor bejön a nagyasszony.

– Nem találom – érkezik vissza csüggedten, és úgy ül le, hogy én – állván – ráláthassak a mellére. – Biztos hazavitte magával. Hogy tanulmányozza.

– Daniella, egy ilyen szép nő ne gúnyolódjon, mert úgy marad! – mondom neki, mire kislányosan elmosolyodik.

Várunk, hallgatunk. Egy gondolat kezd bántani engemet, nem tudok szabadulni tőle.

– Bemehetnék? – mutatok végül Editth asszony irodája felé. Egyre erősebb vágy lesz úrrá rajtam – úgy látszik, túl régóta dolgozom a közigazgatásban –, hogy beleüljek az öreglány forgós székébe, és pár percre elnöknek képzeljem magam. (Igen, már nem akarok sem autóversenyző, sem a rákgyógyszer feltalálója lenni – beérem egy sőtlan elnök asszony székével. És asztalával. És lábtartójával. És pláne titkárnőjével!)

– Hát – néz rám Daniella, és a tekintetében valami sokkal melegebb fényt látok, mint amilyent a helyzet, a viszonyunk, és eddigi, meglehetősen formális kapcsolatunk indokolna – persze!

Belépek tehát az irodába, ahol asszonyi állatok nehéz szaga ül – gyorsan kinyitom az ablakot.

– Daniella! – utánozom Editth hangját. – Egy kávét, de azonnal! És térden hozza, imádkozva!

Daniella veszi a lapot, úgy látszik, szinte bármire képes, ha a főnökaszonyt lehet vele alázni – még úgy is (sőt: csak úgy igazán), hogy ő nincs jelen.

– Igen, igen, máris! – rebegi, és látom, hogy bizseregnek a mirigyei, ami nem is csoda, elvégre szerepjátékot játszunk.

Gyorsan a kávéfőzőhöz libeg, és ügyködni kezd.

Felteszem a lábam az asztalra, beletúrok az aktákba, és véletlenül leverek párat. Gyorsan térdre ereszkedem, és kezdem összeszedni, meg sorszám alapján elrendezni. Tessék, gondolom közben, mára is kidolgoztam magam.

Ebben a pillanatban kopognak az ajtón, és mire megdermedhetnénk – én, Daniella és Daniellán a jó bőr –, belép egy öltönyös alak, akinek (úgy tűnik) valami elképesztő csoda folytán sikerült átküzdenie magát az összes biztonsági és elhárító berendezésen és személyezeten, és – tádám! – most itt van.

Láthatóan meglepődik, hogy engem lát az elnök asszony íróasztala mögött térdepelni, de aztán túlteszi magát rajta: hallhatta ugyanis, hogy nálunk ez már így szokás – gyakran térdelnek jóképű férfiak ebben a pózban, ugyanitt, és még nálam is jobban remegve.

Daniella sóbálvánnyá válik, látom rajta, hogy most lepereg előtte az élete, különös tekintettel az elbocsátás minden bizonnyal még a mai napon bekövetkező, rettenetes perceire – úgy döntök, megmentem a lányt (és magamat is): lazán felállok, leporolom a térdem, és így szólok:

– Jó napot kívánok! Miben segíthetünk? – Aztán, hogy a bizalmába férközzek, egyenesen a szemébe mondom az igazságot: – Ma én helyettesítem elnök asszonyt.

– Teljes jogkörrel?

– Teljes jogkörrel.

Daniella kétségbeesetten pislog a szemével, valami olyasmit, hogy ez nagyon veszélyes játék, és sürgősen hagyjam abba.

– Dr. Józsa Simon vagyok – nyújtja felém a kezét az öltönyös –, a Só-haj Zrt. kereskedelmi igazgatója.

Ismerem a Só-hajt, sóval és vendéghajjal kereskednek (pedig vendéghaját jó százhatvan éve tán már csak az agg föld veszen), ám velünk nincsenek kapcsolatban: még nem tudtak annyit fizetni tudniillik.

De most – csillan fel bennem a remény – itt a remek alkalom, Józsa úr!

Kezet rázunk, de látom rajta, hogy még mindig gyanakodva méreget.

Gyorsan odalépek hát Editth asszony minibárához, kinyitom, és azt kérdezem:

– Whiskyt vagy vodkát parancsol?

Ez lefegyverzi, és teljesen meggyőzi, hogy tényleg jogszerűen helyettesítetek; mert egy blöffér sok mindent meg mer tenni, de hogy a titkos (tehát mindenki által tudott), ám szolid alkoholista Editth asszony készletéhez hozzányúljon: azt senki nem merészné megkockáztatni.

Meg aztán: hivatal, hivatal, neki ugyan édes mindegy, ki kapja a stekszet, csak menjen az üzlet.

– Köszönöm, csak egy kávé kérek!

– Kisasszony – kiáltok a rémülettől újfent tátogást performáló Daniellának –, akkor nem egy, hanem két kávé lesz!

Ráhunyorítok, hogy szedje össze magát, és Józsa doktor felé intek a szememmel, azt akarván jelezni, hogy aztán úgy illessze azt a csodálatos testfelépítését tálalás közben, hogy a vendégnek ne legyen oka panaszkodni. Nem tudom, megérti-e, de nem is fontos: ügyis úgy fogja illegetni – mégpedig pusztán az ösztönei lustamacska munkája folytán.

– Akkor hát... üljön le. Miben segíthetünk, kérem?

– Köszönöm... ööö... az ajtót ne csukjuk be?

– Nem szükséges. Nincsenek titkaim Daniella kisasszony előtt.

Látom, hogy lassan éled a lány, és tán nők is kicsit a szemében (ami nem árt, figyelembe véve, hogy bő öt centivel magasabb nálam).

– Nos, halljuk – mondom, és hátradőlök, majd úgy kulcsolom térdre, imára a kezem, ahogy Editth asszony szokta.

Azonban a fickó sem most szállt le a falvédőről – újra fellobogó gyanúját egy alatto-mos kérdésbe bújtatja:

– Elnök asszonnyal megbeszéltük már a főbb részleteket... én tulajdonképpen most csak a gyakorlati dolgokat jöttem elintézni. Nyilván tud az ügyletről... Tud róla, ugye?

Ami azt illeti, én is vén róka vagyok, ezért szemrebbenés nélkül mondom:

– Persze hogy tudok. Elnök asszony mindent elmondott, és meghatalmazott, hogy a nevében tárgyalásokat folytassak – mielőtt azonban eszébe jutna (mondjuk) elkérni (netán lefénymásoltatni) a meghatalmazást, gyorsan hangnemet váltok. – No, de térjünk a tárgyra, tisztelt uram – sajnos, nem áll rendelkezésünkre az egész nap, rengeteg a dolgom, ez itt a közigazgatás, nem a versenyszféra, hehe.

– Rendben – ijed meg (és zavarodik össze) a fickó. – Szóval, mint nyilván Editth asszony említette, szeretnénk bekerülni az Önök rendszerébe, és egy nagyobb rakomány sőt eladni Önöknek, állami megrendelés keretében, tendereztetés nélkül. Elnök asszony azt mondta, hogy megvizsgálják a lehetőségeket, majd nem sokkal ezelőtt megkért, hogy keressem őt, *ASAP*.

Ismerem ezt a céges nyelvtanulófajtát még angoltanár koromból – szét kéne verni a fejét.

– Igen, igen, tudok róla – mondom, és unottan kibámulok az ablakon, de közben a gyomrom remeg. – Hát nézze... egyelőre tényleg csak annyit tehetünk, hogy megvizsgáljuk a lehetőségeket – folytatom, és szigorú, döntéshozó arcot vágok.

– Az nekünk kevés – mondja (halkan, de határozottan) Simon, vagy, ahogy ő fejezné ki magát: *Simon says*. – Mert, sajnos, volt alkalmam megtanulni, hogy működnek a dolgok az államigazgatásban: a „megvizsgáljuk a lehetőségeket” azt jelenti, hogy „nem”, és még erre a válaszra is várhatunk egy félétet.

„Mért ne legyek tisztességes! Kiterítenek ügyis.” (József Attila: *Két hexameter*. In: *Összes versei*. Osiris Kiadó, Budapest, 2002. 450.)

– Hát, ebben sajnos igaza van – mondom neki, és tűnődve (de némi tisztelettel) nézek rá. – Határozottan igaza van. Dolgozott netán a közszférában? – kérdezem aztán kaccantva.

– Mert nagyon ismeri a szlenget... és azt is, hogy mennek itt a dolgok.

– Csak a kereskedelmi gyakorlat, uram. Csak a gyakorlat. Volt már néhány negatív tapasztalatom. Szóval annál az ígéretnél, hogy „megvizsgálják a lehetőségeket”, nekünk több kell... – Hosszan kivár. Én is. Értjük egymást. – Természetesen nem lennénk hálátlanok – teszi hozzá végre.

A szívem megdobbán, ezt még gyakorolnom kell. Látom, hogy Daniella lassú, réveteg, de legalább biztos mozdulattal csészébe önti a kávé, ezért intek neki, hogy *most* jöjjön.

„Mért legyek én tisztességes? Kiterítenek ügyis!” (József Attila: *Két hexameter*. In: *Összes versei*. Osiris Kiadó, Budapest, 2002. 450.)

– Nem egészen értem, Józsa úr – hazudom szemrebbenés nélkül. – Egészen pontosan miről lenne szó, vagy, hogy stílszerű legyek: só?

– Hahaha! – nevet tipikusan szerződés-aláírás előtti, szervilis nevetéssel a jó dottore. – A fentiekén túl a Só-haj Zrt. nevében szeretnék egy tíz évre szóló beszállítói szerződést kötni Önökkel. Záros határidőn belül.

– És mekkora tételről lenne szó? – kérdezem kedvetlenül, amiért elkanyarodtunk a *lényegtől*, majd komoly arccal jegyzetelni kezdek.

– Minimum ötvenezer tonna, de akár százezret is ki tudunk adni, majd vissza tudunk fogadni. Kitűnő, száraz raktáraink vannak... de végül is az sem gond, ha nedves kicsit, úgysem használják fel – szemtelenedek el.

Szigorúan rápillantok, megjed, lekushad.

Ebben a stratégiai pillanatban érkezik Daniella: úgy dolgozunk együtt, mint régi, összecsiszolódtott harcostársak. Az összecsiszolódtást – nyilatkoztatom ki – sürgősen el kell kezdeni! Ez államérv, elvtársnő!

– Nos, azt hiszem, meg tudjuk oldani – mondom a ceruzámat rágcsálva, majd úgy teszek, mintha fejben számolnék. – Már úgy értem, elcsúszik a többi mellett.

– Persze ez csak a kezdet volna – melegeedik bele Józsa doktor, és vagy negyvenszer végigméri a kávéjába saját lakkozott körmű ujjacskáival („Kettővel kérem, kisasszony!”) két cukrot belepötytyentő Daniellát. – De egyszer be kell jutnunk. Ha már benn vagyunk, megnyílnak a lehetőségek.

– Efelől semmi kétségem – mondom, és lassan nyugtalankodni kezdek, amiért csak nem akar *ismét* előállni a farbával, ráadásul lassan Editth is megérkezik: lassítok hát és visszakapcsolok, remélvén, veszi a lapot. – Mint mondtam: *megvizsgáljuk a lehetőségeket*.

Jól megnyomok minden szót.

– Hoppá, erről majd megfeledeztem – kap észbe és csap ekkor teátrálisan a homlokára egyik kezével, a másikkal pedig diszkréten az asztalomra csúsztat egy borítékot, majd – amolyan figyelemelterelő műveletként – belekortyol a kávéjába.

– Igen, igen – göcögök Béla bá modorában, és a fiókba seprem a cuccot (Ott ne felejtsem!). – Megteszünk mindent, ami tőlünk telik. És köszönjük szépen – Daniellára kacintok, aki úgy áll, mint egy... mint egy útszórósó-bálvány. Józsa doktor nagyvonalúan int: Ugyan már! – Na és: hogy megy a sóbiznisz?

– Elég gyengén – vigyorog rám. – Sok a szar énekes.

Ezen mindhárman nevetünk, mert ő reméli, mi meg nem szabunk ennek gátat, hogy mostantól viszont *jól fog menni*. „Nem mulasztandom el hűségesen megszolgálni a korrupció zsoldját.” (Jókai Mór: *A lélekidomár*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2009. 298.)

– Na, akkor nem is tartom fenn magukat – mondja a pasas, még egyszer – alaposan – végigméri Daniellát, és elindul kifelé. Az ajtót csendesen, tapintatosan teszi be, nem csoda, úriember, kereskedelmi igazgató, tudja, hogy működik a világ.

Daniella úgy néz rám, mint az úristenre, miközben kihúzom a fiókot, kinyitom a borítékot, és a pénzt két egyforma kupacra osztom. Úgy tűnik, ezzel a kis játékkal többet értem nála, mint akárhány havi udvarlással. Helyben vagyok.

Persze, azért reszket kicsit a drága, de ez nem akadályozza meg abban, hogy felmarkolja a pénzt, a retiküljébe gyömöszölje, majd visszaviharozzon mellém – üdén, illatosan, titokzatosan –, és megpróbáljon kitessékelni az irodából. Ellenállok, mert igazán jó érzés, ahogy fogdos és a távozás ürügyén újra meg újra hozzám ér és dörgölőzik.

– Na és – lihegi édesen e kebelremegtető tevékenység során, mert ő még tud lelkesedni – mit fogunk csinálni? Valamit tenni kell!

– Dehogy kell – válaszolom kurtán, mert mással vagyok elfoglalva: kifelé lépkedünk, és próbállok hozzátörleszkedni. – Nem csinálunk semmit.

– De mi van, ha visszajön, és számon kéri Editthet? Akkor tényleg végünk van.

– Ugyan, dehogy, ne aggódj! Te mindig itt vagy, nemde? Munkaidő előtt és után is. Ha tehát Józsa úr bejönne: irányítsd hozzám. Ha pedig véletlenül összefutna Editthtel... ah, ennek kevés a valószínűsége, és aki nem kockáztat, nem is nyerhet. Nyugi!

– Rendben, odairányítom. De mit mondasz majd, kedvest, szépet neki?
 Meglepetten nézek rá: nemcsak a melltartójában és a tangájában, a fejében is van valami. Valami szexi.
 – Azt, hogy sajnos nem sikerült keresztülvinni az ügyet. Pedig mi mindent megtettünk.
 – De hiszen pénzt is hagyott itt!
 – Sss! – nyugtatom meg ezt a gyenge idegzetű lányt. – Innen látni, mennyire amatőr.
 Mert: kértünk mi tőle bármit is? Nem kértünk. Ne feledd, Daniella: mi nem kértük tőle *ezt* – magasba emelem a borítékot. – Magától hagyta itt. Ha pedig tovább erősködik, ráküldjük a fiúkat, akiket Béla bá is szokott alkalmazni. Ők majd egy kicsit megveregetik, már hogy a vállát, természetesen. Az mindig használ. Ne aggódj, elintézem az öreggel úgy, hogy a nagyasszony nem tudja meg.
 Azzal megpaskolom az arcát, és azt mondom:
 – Amúgy pedig igazán remek móka volt. Ki kéne találnunk valamit együtt!
 – Jaj! – rémülködik Daniella, persze hamisan, majd szemérmesen lehajtja a fejét. – Úgy izgulok! – de közben csillog a szeme, és nyilvánvaló, hogy teljesen lenedvesedett. – De te tényleg nem vagy semmi!
 – Hehe – hehézek nagypályásan. – Ebédelünk együtt?
 – Naná, elnök úr!
 Ebben a pillanatban belép az ajtón Editth asszony, és szúrósan ránk pillant.
 – Történt valami, amíg nem voltam itt? – kérdezi köszönés nélkül, ámde szigorúan.
 – Semmi – válaszolja Daniella, és látom: legyőzte végre (egyelőre csak magában) ezt a rút boszorkát. – Semmi különös. Vagy szokatlan.

Ebéd egykor, üzemi területen

Ebédig már nem sok minden történik: ezért szeretem a pénteket. Meg a többi napot is persze. A délelőtt valahogy eltelik, és aztán már csak a délután van hátra. Igaz, könnyebb lenne, ha Daniellával hetyeghetnék, vagy Béla bával dohányozhatnék, de Daniellát Editth szolgálatra rendelte (nyilván a még mindig nem elég maxi mini miatt), Béla bát pedig valamelyik sóbeszállító bécsi kirándulásra vitte, hogy a jó viszony megmaradjon.

Lenyomok egy szintet a Caesarban, majd átfutom a magammal hozott filmek listáját, és kiválasztok egy pornót. A mai cucc igazi csemegének ígérkezik: ezt már akkor tudom, amikor elindul – egy közepesen szép kisasszonka van benne, lenge öltözetben, kezében pezsgővel és cigarettával, és rettenetes angolsággal azt selypegi:

– *Szmóking iző veri dörzi hebit. Szpiting iz veri bed hebitú. Bát it törnz mí on.*

S azzal, mielőtt észbe kapnék, beledobja a csikket a pezsgőbe, majd magára önti az egészet.

Figyelni kezdek, mert üdítően szokatlan az antré: *it törnz mí on, tú*. Azt már látom, hogy itt nem szarral fognak gurigázni.

Kicsit maszturbál, és hosszú nyálcsíkokat köpköd magára, de még mindig csak a mellet és a pezsgő folytán átlátszó-tapadós-sejtelmes köpönyege látszik. Profi, nem siet. Én sem: egyszerűen hagyom, hogy megtörténjenek velem a dolgok, ahogy a filozófus mondta. A nyála habos. Visszasercetgeti a szájába, majd kiereszti, azannya!

Végre felfedi az altestét, amin még látszik a friss borotválás, de amúgy semmi különös: hagyományos, az átlagnál talán kicsit nagyobb puncsi és ánus. Játszadzik magával, majd a hatodik percben *két óránál* egy szobalánynak öltözött, fiatal és formás fehérrép érkezik, manöken léptekkel, és arcán azzal a kétségbeesett kifejezéssel, hogy most neki el kell játszania: szeret nőket leköpdösni, és még jobban szereti, ha azok viszontleköpdösik őtet.

Az idősebbik nő – *Dörzi Hebit* – fejét szalmakalap teszi teljessé, arcára nagy szemű fátyol borul: a rendező azt gondolhatta, szexi, ahogy ezen átfolyik a nyál. Megjegyzem, igaza volt. Megy a smaci meg a köpi, aztán a kilencedik percnél azt mondja *Dörzi Hebit*:

– *Milk izmmá fétis!*

Erre a szobalánynak öltözött csáberő két üveg tejet helyez a dohányzóasztalra. A fordulat klasszikus, de van a két nő arcában valami sokat ígérő romlottság: hátradőlők, és élvezem, ami következik.

Locsolják és köpik a tejet szájba, fenékre és pinára, és nem hiába fizet nekik a producer: teszik a dolgukat rendesen. Közben meg nagyon szépek a formáik. Miért nem valami milliomos tartja el ezeket, miért kell szegényeknek megaláznia magukat? – villan át az egyáltalán oda nem illő gondolat a fejemben, de nyomban el is hessegetem, nem alkalmas, bocsi: most nem vagyok szociálisan és emberi méltóság szempontjából érzékeny, hiszen *ájrn törnd on tú, fákörz!*

Tizenöt percnél *Dörzi* már úgy nyalja a szobalány fenekét, hogy rutinos pornónézőként tudom: itt nagy dolgok vannak eljövőben.

Aztán elővesz egy hatalmas flakon tejszínhabot, fúj belőle egy kis széndioxidot – no meg egy kis habot is – a szájába, és csábos vigyorgással azt mondja:

– *Mmmáfétisiz milk...* – és huncut mosollyal hozzáteszi – *indőessz*. (Helyesen: *indiessz* lenne. De kit érdekel.)

S azzal, mielőtt az ember annyit mondana, megállj, te romlott némbér, mit csinálsz azzal a szegény, üderózsabimbó-leánnyával, már be is nyom egy rendes adagot az ifiaszony fenekébe. Nem telik el sok idő – mely alatt szegény lány kéjesen nyögdécsel –, és sűrű szellentések kíséretében távozik belőle a tejszínhab: egyenesen *Dörzi Hebit* szájába.

Na, itt már feszülten figyelek, mert ilyent még nem láttam. (Pedig láttam már mindent – ám azok egy határon túl gusztustalanok és gyomorforgatók voltak: ez viszont csöppet sem az.) A lányok megvadulnak, hosszan játszadoznak a tejszínhabbal, még sincs benne semmi taszító, sőt, izgalmas és szexi, beteg és feltárukozó, őszinte és emberi.

De nem lelkendezek tovább, és nem is mesélek: minek? Akit érdekel, majd megnézi: például Béla bárt biztosan érdekli, és meg is nézi majd, mert megmutatom neki. Imádni fogja, a gusztusát ismerve főleg *Dörzi Hebitet*, de a kisasszonkát is megmustrálja rendesen.

Az élmény után kicsit fel-alá kell járkálnom, annyira a hatása alá kerülök: félek, hogy a kéj kis tüzei lobognak majd ebéd közben a szememben, amit viszont Daniella nem láthat meg. Még nem. (Mondanom sem kell, hogy őt képzelem a szobalány helyére, és szinte látom magam, amint megtámadom a tejszínhabos flakonnal.) Most még olyan ártatlanul kell pislognom, mintha mindenről ugyanaz jutna eszembe: a hivatal.

Mivel azonban az üzemi konyha és a hozzá tartozó ebédlő annyira prózai hely, hogy ilyen romantikázásnak igazán nem sok teret enged és biztosít, félnem talán mégsem kell, hogy kiolvassa a tekintetemből, mivel telt a délelőtt.

Az ebédlőnk borzalmas hely.

Egyrészt: óriási a zaj, a csörömpölés, valamint a szomszédos bíróságról bejáró ügyvédek szenvtelen hangon előadott esetismertetései. Sokáig nem is értettem, miért járnak – me-nő ügyvéd létükre – ebbe a csótányparadicsomba; de aztán rájöttem. A sanyarú sorsú állami alkalmazottak előtt jó hangosan előadni egy-egy esetük anyagi vonatkozásait – nos, ez olyan kéjjel tölti el őket, melyhez az ánuszukba helyezett tejszínes flakon zümmögése sem érhet fel, esetleg nyomokban. „...az arisztokraták szeretnek ideig-óráig együtt lenni

náluknál alacsonyabb társadalmi állású emberekkel, egyrészt, hogy meg-megrökönyödve mulassanak azoknak furcsa gondolkodásmódján, még furcsább bajaikon és törekvéseiken, másrészt, hogy önmagukat, előkelő úri mivoltukat érezzék, és kissé produkálják is.” (Nagy Lajos: *Báró és kocsis*. In: *Meggyalázott vágy. Elbeszélések 1907–1920*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1985. 246.)

Másrészt: bűdös van. Elsősorban a fáradt és odaégett olajok meg zsírok szaga úszik lomha karcsapásokkal a levegőben, és minden arra járót lefröcsköl: de – bővítve a spektrumot – minden ételnek *külön is* szaga van. Aki itt ebédel, arról otthon, este a párja vagy a gyerekei magabiztosan megmondják, *mit adtak* aznap a konyhán. Délután elég csak megszagolni a ruhát, és máris újra telítődünk az érzéssel, mint Naszreddhin Hodzsa koldusa, aki a szaggal próbált jóllakni. Igaz, tőle eltérően mi nem csak pénzcörgéssel fizetünk érte.

Harmadrészt: az étel ugyan finom, de túl gyakran díszíti csipetnyi csótány. Az elején még sárgasággyanús, öklendező, sokkos tünetekből az évek során unott villával kipöckölés lesz, mert *sic transit gloria blattodeae*.

Daniella pontosan érkezik, és én megint magam elé engedem, hogy annyiszor falhasam fel a szememmel, amennyiszer ez józan emberi számítások szerint csak lehetséges. Mikor lehajol tálcáért és evőeszközökért, kirajzolódik a tangája a szoknya alatt, és én a hüvös, ámde annál zsírosabb mosatlanedény-tárolónak támaszkodom, lassú és ütemes lélegzétévelem visszanyerése céljából.

A konyhásnéni csúnya és visszataszító – de biztosan őt is szereti valaki. Amit nehezen viselek el, az a protekció: van néhány kedvence, akiknek tányérjáról nem sajnálja a legfinomabb falatokat sem – ezeket általában becézett keresztnévükön szólítja: „Moncsikám!”, „Árpikám!”, „Zsoltikám!” –, és még az esetleg odakeveredő csótányokat is a tulajdon saját ujjával löki a földre, másokkal viszont olyan, mint egy pokrócba ojtott lódarázs.

Mivel én nem vagyok a listáján („Janikám!”, na, ezt soha nem hallhatod, ha ügyvéd vagy, és bejössz hozzánk ebédelni), felháborítónak tartom az eljárást. A mai nap nem tartogat meglepetést ezen a fronton: csattanva dobja elé a tányért, és a hagyományhoz híven elmarad a szemkontaktus is. De úgy vagyok vele, mint az egyszeri ember a zsémbes feleségével: leszarom.

Daniella és én egymással szembe ülünk le a rozoga székekre, a művirággal ékes asztalok mellé, de nem sokat beszélünk: ha a zajt nem számoljuk, Daniellát akkor is teljesen leköti, hogy kulturáltan (!) a szájába (!!)) helyezze (!!!) a falatokat (...). Engem szintén. Már-mint leköt. Már-mint az, hogy ő a szájába helyezi a falatokat.

Nem is baj, hogy nem beszélünk, mert szokásos magabiztosságom cserben hagy: egyszerűen semmi nem jut eszembe, úgy vagyok, mint *Dörri Hebit* a rendezői instrukció elhangzása előtt. Tényleg szerelmes vagyok, gondolom, mikor Daniella majonézt fröccsent a krumplijára, majd a fogai közé kapja.

Ezért aztán nem is baj, hogy jogászok telepednek mellénk. De mégis: mégis baj. Közlöm a beszélgetést, okuljon belőle az, kinek füle vagy a hallásra, szeme a látásra, és gyomra a csótányos ebédre.

– Kamalyan mandaam – kezd bele az affektálásba a pont mellém telepedett, rosszul sikerült hajfestése nyomait levakarhatatlanul a fején hordó ügyvédnő, látván, hogy két fix

fizetési állami alkalmazottat vezérelt útjába a jóságos Justitia –, én eccerűen nem éétem, hogy lee megééni kéccából.

Hogy, hogy nem, a kétszáz éppen a Daniella és a saját fizetésem átlaga (a Só-hajos pénz mennyiségét ezúttal fedje jótékony homály), ezért célzásnak vesszük a célzást, de nem mutatjuk, nehogy bepereljen: csak jelentőségteljesen (és melegen? Ó, bárcsak!) összenézünk.

– Aha! – mondja a vele szemben ülő, hatalmas termetű és étvágyú ügyvéd, aki majd fel-falja szemével az ügyvédnő ételét (és mögötte a mellét is). (Nyilván én nem nézek ki *ilyen* hülyén, mikor Daniellát bámulom: hiszen én *én* vagyok!)

– Me’ kamalyan mandaam, Izsván – éneklí újra a művész nő, akinek szegény haja sehogy sem akar állni, ezért mindenhoggy áll; bár egy védbeszédben (ha másról van szó: vádbeszédben) ő úgy nevezné: eklektikus, azaz aklattikaas –, hogy kéccából manabs’ nem lee megééni... eccerűen nem lee – ételt tesz a szájába, rágja, mi – feltűnés nélkül, de feltűnően – összemosolygunk Daniellával.

– Öhö – mondja István, és begyömösöl egy nagy darab húst a szájába, mert azt hiszi, ettől férfias. Vagy éhes. Közben azért bólogat.

– Me’ kamalyan mandaam, Izsván, hogy én inkább eemennék Büsszeebe, de itt nem dógoznéé... neis vágom, hogyju eszéébe vaakinek – itt megvakarja üstökét, mert úgy tűnik, elfelejtette, mit akar mondani: de aztán körbenéz, rájön, hol van, és visszatér agyába az élet –, szal hogyju eszéébe vaakinek... kárkinek, ééted, hogy a zállami szérába jőőjjön dóógozni.

– Ehe.

– Aszmanta a Elenóó – folytatja ügyvédnőnk, és nincs ebben semmi túlzás –, hogy Büsszeebe tizenet is mekkes, minditt. Hallod, Izsván? Tizenet is! Aszmandam neki, hogy meek én is, hallad. Izsván. Izsván, hallad?

– Ühüm.

– Tood, a Elenóóá iodaveető Büsszeebe, és tögjöl kerees. Szeitte én mennyeeke oda, énízs? Izsván. Izsván! Merazén diplomámmaa én is mekkeserném annak a tizenit, amititt ezek mekkesesnek! – itt jelentőségteljesen (de persze úgy, hogy mi ne vegyük észre csak István: mi észrevesszük, csak István nem) ránk bök. – Izsván! Hallod. Szeitte?

– Hö? Aham. Hamm! – mondja István, majd hirtelen feláll, mert ő már megette, míg a szőke tündér csak mondta az okosságot, és így szól:

– Ő? – ami azt jelenti jogász szaknyelven: Jössz? Vagy szebben fogalmazva: Jön vissza az irodába, kedves kollegina?

– Ja Izsván, aham, jöök, máá nem is kee nekem az étee, komolyan, meek Büsszeebe, ott aszongya a Elenóóá, hogy engem is simmán feevesznek. Szeitte jó ha meek, vagy jó, ha nem meek, Izsván? Hallod.

Kimerülten nézünk össze Daniellával, és ugyanarra gondolunk (bár nem biztos, mert én *már* nem). Az ügyvédnő összeszedi magát és a menetközben lehullott vakolatdarabokat, az ételmaradékot pedig gondosan szalvétába csomagolja, és a retiküljébe sülyeszti – nyiváá jójó méé Büsszeebe meet.

Merészen a tárgyra térek, mert a világ változik, elviselhetetlen lesz, én meg minden örömről lemaradok különben.

– Nem megyünk el ma este valami normális helyre vacsorázni, Daniella? Hogy sóval szórjuk be ennek még az emlékéit is... Tudok egy remek helyet, *Cukormáz* a neve. Ha gondold, foglalok asztalt hatra. Már ha el tudsz jönni.

Újabb zajos jogászkompanyia telepedik le mellénk, ezért csak bizonytalanul hallom Daniella választát:

– Jól van, elnök úr. Ott leszek. Vagy nem.

■ ■ ■

FALLAL TŰTŰH FALLAL szemben TŰTŰH FALLAL TŰTŰH

„Iszonyú minden angyal.”

RAINER MARIA RILKE

Némelyi áll a tükör előtt, a falat nézi, ahová belemélyesztették. Az itt-ott málladozó vakolatot, az alóla kibukkanó téglasort, a habarcsot, mely úgy türemkedik ki a téglák közül, mint nyúlós, szakadozó porckorong a beteg csigolyából. Az épület vázát szeretné megérteni, a gerincét, tartóoszlopokat, gerendákat, földemeket. Az építészeti anyagba vesző gondolatát. Hajszáltrepedéseket, melyek feljebb kitágulnak, kiöblösödnek. De éles nyilallást érez a derekában, finom, száraz por pereg a fejére, szemébe is jut, kiszakadt pillája mellé, mely szemhéja alá szorult, hogy szúró fájdalommal jelezze az ismerős, de mégis idegen test jelenlétét. Könnyezik, ám úgy véli, egyfajta megtisztulás ez, purifikáció. Hogy a sós könny majd lemossa, lemarja szaruhártyájáról és retinájáról a képeket, akárha a látványt borotválná, látását súrolná le. Mert mindent el kell mesélnie végére. Még teljes a csend, csak a ventilátor zúg a plafonon, miről eszébe jut a kocsma, ahonnan annyit nézelődött kifelé hajdanán.

Lágy zene szólt kint a teraszon, a kifeszített ponyva alatt kellemesen lehetett hűsölni a forró nyári délutánokon. Guriga, a pincér jól ismert minden törzsvendéget, csak bólintottak, és máris hozta a szokásosat. Napközben egyetemisták, ügyvédek, tisztviselők szaladtak át egy kávéra, üdítőre, és már rohantak is tovább. Vagy könnyű fröccsökre, ha este be hajlott a délután, levezetni egy kicsit. Átjártak enni a közeli irodákból, isteni a konyha, mondogatták, Guriga pedig egy főnyeremény. Meg hogy nem olyan flancos, mint szemben az a másik, hanem igazi kisvendéglő, lassan az ilyet nagytóval kell keresni a városban.

Pont megfelelő nekünk, hunyorgott pipával a szájában egy ilyen délutánon Filtermann egyetemi professzor, miközben végzetes lépésre szánta el magát abban a sakkpartiban, amit Krókusszal folytatott, a szemközi kórház méltán híres agysebészével. Dokikám, ezt alaposan benézted, válaszolt amaz, s a játszma végén elhatározták, hogy áttérnek a testes vörösré, mielőtt innának valami rendeset az egyre jobban rájuk ereszkedő alkonyatban. Csettinteniük sem kellett, Guriga máris ott termelt, hozta a kedvenc villányit, melynek fanyarságát, érdességét, ahogy nyelvüket szájpadlásukkal összetapasztotta, a könnyed gyümölcsíz,

a felhang, ahogy mondták, mely a torkukban ide-oda hullámozott, némelyest enyhítette. Az egyetemisták már belemerültek esedékes világmegváltó eszmecsereikbe, Platón, Schelling és Nietzsche nevétől volt hangos a terasz, a főokosok igyekeztek a hallgatóság kegyeibe férkőzni. A lányok mindezt kaján szemmel figyelték, időnként egy-egy jól megválasztott idézettel helyre tették a nagyszájúakat, majd kéjesen, amúgy macskamód kinyújtóztatták tagjaikat, kőkemény mellbimbóik hegyesen meredeztek a szűk pólókon keresztül. A fiúk idegesen még egy kört rendeltek, rövidet, ők fizetik, ne basszatok már, csak most kezdünk el inni, önbizalmukat lassan visszanyerték végre.

Filtermann és Krókusz mellé időközben odatelepedett Czönge, az újságíró is, egyfolytában telefonált, adta-vette, terítette a híreket a városban. Politikáról folyt már a szó, közéleti témákról, nemegyszer átszólt hozzájuk néhány helybéli a szomszéd asztaloktól, de a parázs viták ideje még nem érkezett el. Az újabb borokhoz gyümölcságyon érlelt pálinkát rendeltek, jobban csúszik, meg hát egyszer élünk, vezették fel, és belekezdtek az ilyenkor szokásos pletykákba, ki tud kiről mit, lesz-e előléptetés, konferencia, meg hogy vajon az a vén fasz prof végre nyugdíjba megy-e. Izgalmas felolvasóestekről, botrányos színházi előadásokról értekeztek, amelyeken mindenki ott volt, aki számít, orvosi műhibaperekről, szerkesztőségi, kiadói fülesekről, melyeken el lehet csámcsogni. Tőlük jobbra három alig negyvenes jólöltözött francia hölgy cigarettázgatott, néztek ki vagy harmincnak, képzőművészek vagy filmesek lehettek, nem tudták kideríteni. Czönge javasolta is, hogy üljenek át, de a másik kettő lehurrogta, ugyan, menj már, kérlek, pont most, mikor belemerültünk?

De olykor-olykor az is megesett, hogy esténként beállított egy nagyobb társaság, születésnapra, legénybúcsúra, miegymásra. A törzsvendégek nem nagyon szívlelték őket, hangosak voltak, vidámak, részegek, néhányan idővel be is hánytak az asztal alá. Sokszor inkább átmentek szembe, a másikba, kicsit proccosabb, de egy estét ott is kibírnak. Fél lábon is, komám, fél lábon, azt a kurva életbe, kiabálta ilyenkor Filtermann, míg magára kapta könnyű nyári zakóját. Guriga már kissé ingerült volt, idegesen rohángált fel s alá, azok ugyanis mindig kitaláltak valamit, variáltak a rendeléssel, visszaintették és újra elküldték, vagy fotózkodni akartak meg prostikat rendelni, a végén persze mindig gond volt a cechel. Néha bekiabált Szkopjának, a csaposnak, jönne már ki ott tartani a díszes kompániából a józanabbakat, hogy fizessenek. Ráadásul mind többet járkáltak be húgyozni, ez pedig mindkettőjüket igencsak zavarta. Mert nemcsak bementek elvégezni a dolgukat, de össze is haverkodtak a pultnál ácsorgókkal, koccintottak, danolásztak, alig lehetett őket kizavarni. Még olyan is volt, amelyik a hátsó traktus felé igyekezett, be volt rúgva, és nem találta a kinti vécét, elindult hát tántorogva felfedező útjára. Szkopja ilyenkor gyorsan eléjük penderült, finoman, de erélyesen kitessékelte őket onnan, mondván zártkörű miafaszom van gyerekek, kint mulassatok, mit kértek még, Guriga sporttárs azonnal viszi. Erre azok nagy megkönnyebbülésére általában kisomfordáltak.

Mert Szkopja, a csaposok gyöngye, ahogy emlegették, nem szerette, ha kintiek és bentiek túlságosan keverednek, erre mindig kínosan ügyelt. Sokszor szinte szélmalomharcot vívott a sok részeggel, hogy a két világ közt megteremtse a tisztas távolságnak legalább a látszatát. Az egészséges szeparációt, ahogy ő nevezte. A bentiek persze vele voltak, és ha csak nem áztak el teljesen, a hátsó bejáraton át botladoztak kifelé, melynek kulcsát mindig magánál tartotta. Zámbo, a mankós cigányember azért néha kikopogott kéregetni, de Szkopja ilyenkor visszahajtotta, sutyiban ingyen fröccsöt töltve neki. Csapolás közben is folyton ide-oda tekintgetett, még a söröshordó-cipelés és asztalok törlése alatt sem kerülte el semmi a figyelmét. Mindent látott, mindent észrevett, mindenkit igyekezett csitítani. Hogy Mamzó néni, ne arra, hányszor mondjam magának, arra menjen, tudja a járást. Uraim, maguknak is jobb, ha most kuss van, szájjár, értik, mert megjöttek a banketizők, miből tartom én jól magukat, ha valami grimbusz van? Meg hogy Fomolya, igya már ki a sörét, és húzzon szépen haza, most telefonált az asszony harmadszor, beteg a gyerek, mi lesz így otthon?

A bentiek pedig hallgattak a szavára, jóllehet kissé más világot képeztek. Egyszerű melósok, lecsúszott tanítók, ábrándozó tekintetű kisnyugdijasok támasztották a pultot körben, az asztaloknál alkalmi párok markolázták egymást teljesen belemerülve a dologba, a sarokban Dudu bácsi krárogott nagyokat, fülén zsebrádió, s ha olyanja volt, hangosan kommentálta a bajnoki meccseket. Máskor csak hortyogott fejét mellkasára eresztve, nyála végigcsorgott hálószerű felsőjén, mely alól, mint valami szitán át, kikandikált az összes mellszőrzete. Kismari, a jó harmincas kocsmatündér hangosan kacagott valamin, itt-ott hiányos fogsortát villogtatta Csigának, a jóképűnek tartott biztonsági őrnek, aki hasig kibontott egyenruhájában a nő csöcse után nyúlókált állandóan. Maradjál már, minek mozogsz annyit, hogy szopnád le a vérekes faszomat, évődött az vele. A Kismari meg vissza, hogy Tibikém, ahhoz előbb mind a ketten álljatok vigyázzba, mire hangosan röhögött az egész kocsmá. Fomolya, a kirúgott buszsofőr a rendszert meg az Istent szidta a szomszédban ülő Karikának, a géplakatosnak, jól össze is vitatkoztak, melynek során valamiért mind a kettő a másik álláspontját védelmezte hevesen, végül meg összeölelkezve egymás vállán sírtak valami miatt. A többiek ultiztak, Főnök Laci, így nevezték, mert építkezésen irányította a munkát, segédje hátát lapogatta. Rendes román gyerek, ne bántsátok, intett körbe, nálam van svarcban nyárra, csak becsülje meg magát. A rendes román gyerek pedig igencsak megbecsülte magát, naponta szófogadóan elkártyázta a bére felét, mondogatták is, a srác nem egyhamar fog hazautazni a szőrös talpúakhoz, annyi szent. Mamzó néni, a hajléktalan, hatalmas cekkerekkel körülvéve nyámmogott magában a vécé mellett, enyhe pisaszagfelhő vette körül, előtte fröccsök, isten tudja, miből tellett neki.

Szkopja aztán néhanap fejével némán intett a Laciék felé, maradjanak vesztég, mert most jönnek ki bentről. A hátsó helyiség lengőajtájának nyekergése közepette ilyenkor valaki tényleg előkecmergett, és meglepően nyílegyenes léptekkel a kijárat felé vette az útját. A csapos mindig meredt szemekkel nézte, sokszor ideje sem maradt utána vetni ma-

gát, mert mire felocsúdott, az már kint is volt a teraszon. Mindenki fellélegzett, mikor egy árva szót sem szólva utat tört magának, és eltűnt a sarkon túl. Szkopja biccentett, lehajtott gyors egymásutánban két felest, az ég felé mutatott, mormolt maga elé valamit, majd öles léptekkel elindult a hátsó traktus irányába.

Némelyinek ez már egyre nehezebb. De miként mondhatna le róla. A sótól kezd teljesen kitisztulni a kép.

Hátul, a különteremben ugyanis úgy alakították ki az ülhelyeket, hogy az ott lévők egy sorban üljenek, és csakis előre nézzenek, az üres fal felé, mely szemük előtt alig fél méterre meredezett. Sehol egy kép, egy reklám, váza vagy sörölatét, csak az italos poharak és a mindent beborító máz, ami alkalomadtán, tán a melegtől, felolvadt, hogy aztán a barnás fekete bűzös lé végigfolyjon a falon. Dohányfüst és ócska göncök illata, romlott hús, pállott, savanykás testszag, beteg emésztőrendszerek kipárolgása, öklendezések, testbe visszanyomott rossz szeszek zamata. Ültek a fallal szemben, és nem beszéltek egymással. Szótlalanul, maguk elé meredve, a falat bámulva döntötték be a kirendelt italokat.

Ott már nem lehetett mit mondani. Mert aki odakerült, a sorra, ahogy nevezték, annak már szinte minden mindegy volt. Nekik már nem jutott hely az ablaknál, a pultnál, a söntés közelében, de még a budi mellett sem, ahonnan, noha orrfacsaró bűz áradt, néha mégis egy emberi tekintet nézett volna vissza rá. Aki a sorra került, az már nem sokban reménykedhetett. Ült szemben a semmivel, nem szólt egy szót sem, csak megitta, amit meg kellett innia, majd fizetett és hazament, hogy másnap ugyanígy eljöjjön. Idővel azért kialakultak a párok, akik rendre egymás mellé kerültek, s ez valamiféle néma, tompa szolidaritást alakított ki köztük. Hogy legalább ne süllyedjenek még mélyebbre. Tartsák magukat, ameddig lehet, különben végképp nincs visszaút. Hogy ha tökéletesen értelmetlen is, amit csinálnak, hiábavaló és haszontalan, de mégis megmaradt emberi létezésük egy kicsinyke darabkája, önbecsülésük maradéka, a kocsmában elfoglalt rangsorban az utolsó előtti lépcsőfok, amin tanácsos valahogy megkapaszkodni.

Merthogy volt még lejjebb is, amitől mindenki rettegett. Szkopja, a csapos mondta is nevetve, előbb-utóbb mindenki sorra kerül, testvéreim. De odáig azért ne jussatok, a leg-aljág, basszátok meg, mert onnan már nincs tovább. Ott már az isten sem ment meg titeket. Mert ami ott jön, az maga a rettenet, azt nem lehet kibírni. Max egy hétig talán, de van, aki egy-két nap után feladja. Annak annyi, értitek, hát kurvára vigyázzatok, figyelmeztette azokat, akiről látta, hogy elindultak a lejtőn. Közben szódát spriccelt a borukra, mellé felest lökött oda, és beseperte a pénzt a pult alá.

A pult alatt a kis Móz lakott, a segéd. Mindkét lábát tövig levágta egykor a villamos, feladata a kocsmá tisztán tartása volt, a vendégek erre-arra terelgetése, mikor hogy. Ő gyűjtötte be az elgurult aprókat is, minden harmadikat megtarthatta jutalmul. Egy-egy fahasáb volt két kezére erősítve, azokon lökte magát előre, minden kis zugba eljutott, ezalatt

testével végigtörölte a kényes, eldugott helyeket is. Majomszerű ügyességgel mozgott, hirtelen lendülettel felrúgta magát a pult melletti székre, billegett kettőt, majd lendült fel a sörccsap mellé, hogy a félrecsöpögött maradékot ronggyal felitassa, majd a poharába csavarja. Szkopja ajándéka, szuszogta elégedetten az ott ácsorgóknak, és már lendült is lefelé. Egyedül a végébe nem engedték, mert bokáig állt bent a húgy. Egyszer valahogy megpróbálta teljesen kinyomni magát, és úgy végigcsattogni, ugratni a mellékhelyiségben, de végül kimerülten összecsukszott, és begurult a piszoárok alá. Azóta Szkopja nem hagyja őt, inkább maga hordja ölben pisálni, izmos karjával tartja az alatt, megvárja, amíg a Móz böfög és szellent néhányat, csurgat gyorsakat, rövideket, és már viszi is vissza, hogy a pult alatt a vackára letegye.

A Móz ezért igyekezett hasznossá tenni magát, s ha látta, hogy valaki a soron el akar repülni, ahogy mondogatták, gyorsan odabukdácsolt, és kacska, de jó erős kezeivel hátába, fenekébe boksolt az illetőnek, amitől aztán az jó esetben rögtön magához tért. Ám olyanok is voltak, akiken már ez sem segített. Először csak hangtalanul mozogni kezdett a szájuk, lassan, szaggatottan, akárha nem kapnának levegőt. Napokig is eltarthatott, néha föleszméltek a Móz ütéseitől, és úgy tettek, mintha csak rágcsaltak volna valamit, majd szemlesütve abbahagyták, elnyugodtak, és ittak tovább a falat bámulva. Ám néhány nap elteltével újra kezdődött minden. Egyre tovább rángtak, rázkódtak, előbb nyögések, sóhajok, majd artikulálatlan hangok jöttek ki belőlük, mint amiket a süketnémák hallatnak. Aztán szófoszlányok, összefüggéstelen mondatok és szövegrészletek szakadtak ki, végül pedig nagy nehezen beszélni kezdtek. Hirtelen felkiáltások, megiramodás, megtorpanás, majd kuncogás és nevetgélés, aztán újra és újra az ismételten kitörő hahota. Ekkor már mindenki tudta, hogy nemsokára itt az út vége.

Hiszen a dolog lefolyásának hajszálpontos koreográfiája szerint ezután megint csak hosszas hallgatás következett, mosolygás, grimaszok, mutogatás a fal felé. S mikor már egy kívülálló azt hihette volna, hogy valami csendes pantomimba feledkeznek bele, újabb néhány nap után jöttek a kiérlelt, tökéletesen megformált, teljesen hibátlan mondatok. Réműlet szállta meg ilyenkor a kocsmát, Szkopja letette a söröskriglit, felhajtott gyors egymásutánban két felest, majd égre emelte a szemét és halkán fohászkodni kezdett. A Móz izgatottan ugrált egyik székről a másikra, vinnyogott, kalimpált összevissza, majdnem leesett közben. A pultot támasztók keresztet vetettek, a sarokban Fomolya hangosan káromkodott. A soron ülők összerendeztek, próbáltak odébb húzódni, de a helyszűke miatt erre alig volt lehetőség. De a szerencsétlen ekkor már nem tudott megállni. Mintha egy tükör előtt ülne, hangosan magyarázott valakinek egyfolytában, nem is ivott jóformán, szinte érintetlen pohara ott árválkodott előtte, de ő csak szünet nélkül mondta a magáét. Soha nem hallott, soha ki nem ejtett szavakat, kristálytisztá logikával előadott fejtegetéseket, senki által nem követhető gondolatmeneteket. Eredeti, de meghökkentő, félelmetes felismeréseket, különös vallomásokat.

A falon ezekben az órákban kezdett megolvadni, majd lefolyni a barnás fekete bűzös lé, mintha izzadna, verítékezne a vakolat. Fény gyúlt nemsokára a szerencsétlen szemében, és kezdetét vette a hátborzongató párbeszéd. A kocsmában síri csend lett, a Móz bánatosan nézett maga elé a földön, Szkopja bezárta a kócerájt, lehúzta a redőnyt, nehogy valaki

most tévedjen be véletlenül. Mindenki megkövülten állt vagy ült a helyén, vizeletét visszatartotta vagy maga alá csorgatta, de kimenni senki nem mert. Áldotta most istenét, ki-nek tele volt a pohara, csendben szitkozódott, aki épp kihörpintette, mert a csapos nem mozdult helyéről, nem volt sem rendelés, sem kiszolgálás. Csak a csonka ventilátor forgott zúgva a plafonon, egyenetlen ütemben keverve és terítve szét a mocsok és rémület illatát.

A szerencsétlen végül elérkezett a legaljára. Kérdezett és válaszolt az ismeretlennek, kit csak ő látott, nézett meredten a tükör mögé, melyet a falban pillantott meg. El nem mondott élettörténete bontakozott ki előtte, egy ismeretlen történet egy ismeretlen beszélgetőtárstól, akitől ugyan rettegtek a többiek, de akit mégis mindennap vártak. Hátha róluk is kiderül valami, amit soha nem sejtettek. Ám hiába hallgatták oly sokat a fallal szemben ülőt, a lejtő legaljára érkezőt. Mert mikor végre-valahára befejeződött a beszélgetés, az szó nélkül felállt, megfordult, és nyílegyenesen kiment a kocsmából, hogy aztán soha többé ne lássák viszont.

Némelyi most végigsimítja a téglasort, és elgondolkodik a régi történeten. Érteni akarja az építész anyagba vesztett gondolatát. Nézi a hajszáltrepedéseket, ahogy egyre csak öblösödnek, tágnak előtte, míg végül képpé alakulnak, mint gyermekkori fantáziájában a tapéták és linóleumpadlók kacskaringós ábrái, melyekből minduntalan egy rettenetes tekintet nézett vissza rá. Nézi a kirajzolódó arcot, gondolatai a megtisztulás körül forognak. Keresi még utolsó emlékeit, mikor újra csak belenyilall gerincébe a fájdalom, de olyan erősen, hogy önkéntelenül hátra kell fordulnia. A kis majom Móz az, tisztán látja, kezét tördelve bánatosan néz rá nagy kerek szemeivel, és lemondóan a fejét ingatja egyfolytában.

■ ■ ■

■ **Schreiner Dénes** (Budapest, 1969): filozófus, esztéta. Az ELTE filozófia és esztétika szakán végzett, esztétikából doktorált. A TKBF Vallásbölcseleti Tanszékének vezetője. *Schelling és az antikvitás* című könyve 2009-ben jelent meg az Áron és Brozsek Kiadónál.

SF-monológok

STABRO GANOES PARAN

A Hold udvara

A szavak olyanok,
akár a pénzürmék.
Érdemes gyűjtögetni.
A tudatlanok hiedelmei
mindig igen szórakoztatóak.

Úgy fest – a Csuklyás Szakállára! –,
a halál hírnökei
galambok voltak.
Ha belenézünk a holtak szemébe,
ott is ezt látjuk.

Ez egy olyan szál,
amelybe nem bonyolódhatunk bele túlzottan,
de követni fogjuk.
Egy világ omlik össze bennem éppen –
de milyen világ?

A falvédő életre kel.
Mindenki fél
a régi kísértetek átkától.
Sok a munka – Gethol lehelne rá! –,
sok a haszonállat.

Izzadságszag.
Ősi vér, ősi sebek.
A csend
az üres páncélokból jön,
a valódi hiányból.

Shedunul kegyelmére,
hát nem volt még elég?
Oly csonka ma a Hold.
Talán a haldoklás
elsöpri a szokványos álarcokat.

A vészkijárat jön el énhozzám.
A régi pletykák úgy terjednek,
akár a bozóttűz.
Az utolsó simítások,
valami nem stimmel.

Az elvakult hit – Szentséges Trake! –
a bolondoknak való.
Ha lehet kérni, a melodramát
inkább hagyjuk.
A lyukból hullámokban árad a jeges hideg.

Kérdés kérdés hátán.
Dögevő madarak.
Keresnem kell egy
megfelelő nyílást.
Mintha kicsavarodnának a szavak.

Leláncoló igék,
ezúttal a csomag fölött.
Hihetetlen erő öleli
körbe a tárgyat.
Dessembrae óvjon! – üvölt a fájdalom.

Azt mondják,
volt egy olyan kultúra,
amelyben a kivégzendőket a mocsárba fojtották.
Nem is csoda.
A halálnak köztudottan pocsék az ízlése.

Egy pörgő érme.
Hallom, hogy valahol
pörög egy érme.
A probléma megoldva.
Nerusse áldása rajtad!

A szél pedig felszárítja majd a könnyeket.
Ezek a szerencsétlen állatok úgy néznek ki,
mintha kifordították volna őket.
Hatalmas repedés a levegőben.
A szakadás kitágul.

Volt egyáltalán egy olyan gondolatom is,
melyet a sajátomnak mondhatok?
Gedderone ezer szirmára, nem!
És lehet,
hogy ma meghal egy isten.

Úgy látszik, ez a káosz kora.
Valami lóg a levegőben.
Ritka, mint a sárkánytej.
Csak egy választásom marad.
Esély.

MANUEL GARCIA O'KELLY

A Hold börtönében

Föl a szkafandert!

A Luna a Szikla,
a száműzetés helye,
nem olyasmi,
amit szeretni lehet.

Lélegezz mélyeket!

Minden holdlakónak
szüksége van egy jelképre,
amelyet gyűlöl
és elpusztíthat.

Helyeselj!

Senki sem vádolhat hazafisággal,
minden terrai helyet lenézek,
leszarom és utálom
a földigilisztákat.

Légy randita!

Egy forradalmárnak
tisztán kell tartani az elméjét,
különben tűrhetetlen
nyomás alá kerül.

Húzd az időt!

Ami ingyen van, az
hosszabb távon sokba kerül,
vagy kiderül,
hogy nem is ér semmit.

Kapd be!

Igazság szerint
egy forradalom előkészítése
kevesebb balhéval jár,
mint a győzelem.

Aludj rá egyet!

Most veszem észre,
hogy ezek a vákuumagyúak
nem rakták vissza
a karomat a helyére.

Szabadságot Lunának!

H. Nagy Péter gyűjtései

H. Nagy Péter (1967, Budapest) irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő, a Selye János Egyetem oktatója. Legutóbbi esszéköteté *Szisztematikus kóosz* címmel 2012-ben jelent meg. Érsekújváron él.

Naplóversek

2011. november 19. szombat

– november 20. vasárnap

beugrik és megállít a kép

ha ily ködös hideg napokon
mint a mai ki sem mozdulsz
mert a hőmérő higanyszála
újra fagyponthoz közelít
és különben sem történik
errefelé semmi de semmi
érdemleges említésre méltó
esemény ezt már jól ismered
üresen kongó hétvégék
sivár egyhangú vasárnapok
sőt hogy a hatást fokozd be-
vallod: ezt még szombaton írod
mert úgyis tudod hogy mi lesz
mi vár rád pontosabban mi nem
ilyenkor a külvilág helyett
befelé indulsz magadba
vezető saját belső utakon
de alig teszel néhány lépést
meg kell állnod mert beugrik
és megállít a kép: falun vagy
nagyanyéd vizet forral már
elő is készítette a nagy
lavórt hétfégi fürdés lesz
néhány perc múlva már majdnem
forró vízben állsz anyaszült
meztelen s nagyanyád ahelyett
hogy diszkréten elfordulna
székével egészen a
közeledbe húzódik
hogy minél jobban láthassa
teljesen felfedett védtelen
tested s rajta a szemérmes
háromszöget mit nem feltárni

hanem rejteni szeretnél
kíváncsi tekintetek elől
amelyektől itt senki sem
védi meg közprédára kiál-
lított testedet szinte falják
a látványt összeszorított
combod érintetlen közébe
fúrják tekintetüket jó
szórakozás szép vasárnap
esti banzáj szüzességed
dicstelen elvesztését otthon
hiába sírsz nem hiszik el
ne legyél naiv ez a refrén
kislány vagy még mire fel ez
a túlzott érzékenykedés

2011. november 21. hétfő
kifehéredett súlytalanná lett

ha élnél harmincéves házask
lennénk (még életéveknek sem
kevés) mindebből csak a ház maradt
a menthető és őrizendő
dolgok tárgyak s az értelmetlenné
lett részletek lassú de biztos
elértéktelenedése a ház
falain át ki-be jár a
november végi szél még egy hét
és talán majd újra leesik a
hó mint félresikerült nászutunkon
mintha azóta is vontatna
bennünket egy kiszuperált
jármű harminc év alatt a
hosszú úton kifehéredett
csontú és súlytalanná lett
testeket a bakonyban márkón
és lókúton át a hegyre fel

2011. november 22. kedd
ugyanaz megtörténhet

halál-lírárt olvasni hajnalig
a még nem oszló éjszakában
héja szárnya csattog nem látni a
holdat a csillagokat s azt sem
milyen reggelt hoz a settenkedő
hajnal csak azt tudod hogy fáradt
leszel s kimerült még sötét ködök
nyálazzák az ablaküveget
ha kilépnél lecsapódnának
arcodon de nem lépsz ki a didergő
nedves éjszakába ahol ilyenkor
minden megtörténhet a halál
amiről olvastál a gyilkosság
a rettenet különféle nemei
s mivel a kinti világtól csak egy
üveglap választ el alig véd
bent is ugyanaz megtörténhet

2011. november 23. szerda
mintha nem lenne tested

ma is csak addig mozdulsz ki amíg
hozol kólát kekszet dohányt hogy
dolgozni tudj ha szellemi
munkáról van szó ne kérje
számon senki az egészséges
táplálkozást a kinti világ mint
lecsavart láng pislákol alig
dereng át a bentin és a szövegen
és előhívja ismét mindazt
a megnevezhetetlent ami
benned áramlik gomolyog:
hogyan volt egy előző megalázó
vetköztetési jelenet is
de otthon és jóval előbb
a vendégek túl későig maradtak
elálmosodtál s anya úgy rántott
le rólad minden ruhadarabot
s öltöztetett át pizsamára
a vendégek gyerekeinek

tekintete előtt mintha
nem lenne tested mintha
nem a tiéd volna s benne
nem lenne semmi rejtelem

2011. november 24. csütörtök
*egymásra másol fákat bokrokat
tarlót és tanyát*

az éjszaka s a kora reggel
maroknyi dért hintett szét a szántó-
földeken az autópálya
kerítésének oszlopán ugyan-
az a ragadozó bagolyfajta
áll az ötvennegyedik kilo-
méter jelzésénél felhangzik
csajkovszkij az őrült csajka
b-moll zongorahangversenye
mennyre szerettem ezt a
suhanást az egy órányi
szabad repülés örömét a
citroën az opel majd a peugeot
téli fűtött nyáron hűtött és védett
belteréből szemlélni hogyan
másol egymásra a sebesség
tavaszi nyári őszi téli
fákat bokrokat tarlót és tanyát

2011. november 25. péntek
egy tükörcserépben is felleled

pereg a film fut az emlékezet
szalagja lassan darálja be
az elmúlt éveket évtizedeket
s mint a sorsolás dobjából a lottó-
számot jelölő kigörgő golyót
a centrifugális erő kiröpit
egy-egy darabot: részeket melyek
az egészet tükrözik vissza
egy tükörcserépben is felleled
elfeledett régi arcodat
a szilánkok olykor felsebeznek
a felismerés együtt jár a
fájdalommal a múlt amorf magmája
gyorsan hűl idővel megszilárdul
egészen megkeményedik
a kiserkent vér majd meg-
alvad megalvad ne félj s ha
bőröd felszínén már nem lesz hely
újabb sérülésnek: sebezhetetlen
és újra önmagad leszel ne félj

Harkai Vass Éva

Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén, vendéggranárként pedig a belgrádi Filológiai Kar Hungarológia Szakán 20. századi magyar irodalmat tanít. Verset, prózát és kritikákat ír. Újabb kötetei: *Mi volt szép C.-ben?* (Versek, Forum, 2008); *Verstörténesek* (Verselemzések, líratanulmányok és -kritikák, Forum, 2010).

PEER OBLIGO

Belső emigráció

Így élek belső emigrációban,
saját életemről is lemaradva,
mintha az iroda értelmet adna
bárminek, mintha mehetne jobban.

Hogyha naptár és papír lánggra lobban,
ha a robot bennem olykor jóllakna,
s nem volna minden óra újabb akna
a szívnek, mígnem végleg összeroppan,

élhetnék akár normálisan – szinte.
Így bezárom magam egy belső szintre,
és nem hagyom, hogy kilátsszak belőle.

De a hétköznapiságom betemet,
és ez a belső kert is csak hiteget,
mert nem lesz a világ finomabb tőle.

VINCENT CRECY

Menekülőben

Mióta vagy, te marha, menekülőben?
Látom, rendesen eljársz a hivatalba, és ott eljársz mindig
az ügymenetnek megfelelően.
Mégis látom rajtad, hogy menekülsz,
pedig éppenséggel büszke lehetnél magadra.
Fintorogsz, igen, büdös vagyok, de ez egy ilyen szakma,
koldusnak lenni sem olyan könnyű.
Látom, hogy valamit rejtegetsz.
Mi van ott az ügymenet alatt?
Jaj, nem.
Ne csináld ezt.
Odaraktad a szíved? Kitetted a szíved értük?
Kár volt. Most így halsz meg.

Kereszteződésben

Az ember önmaga és egy varázslat,
a téridőnek egy különös pontja,
amely ott és akkor *pont* összefogja,
ami több lehet, mint egy ügyes állat.

A gyereklét így egyfajta ajánlat,
amit kidolgozni a magunk dolga,
bár mindig van, aki soha nem fogja,
mert nem segít neki a pusztá vázlat,

és úgy él, mint egy hal vagy rezgő nyárfa.
A gyerek azért annyira izgága,
mert lételeme, hogy mindig csak keres,

tudja, hogy élni csak ezért érdemes.
Tessék, látom, hogy kellene a centek,
Aprószenetek, tudjátok, hogy szeretlek?

VINCENT CRECY

Utálom ezeket

Utálom ezeket a kis geciket,
akik mindig itt lófrálnak a lábam alatt,
a franc tudja, hogy kerülnek mindig ide.
Zsibonganak, beleharapnak a zsömlémbe,
a lábujjamba,
leeszik a könyvet, amit olvasok.
Kibírhatatlanok!
Utálom, ahogy a nagyon hülyék kitágult pupillával gügyögnek nekik,
utálom, ahogy birtokba veszik a világot,
a már ittlévőkre való tekintet nélkül.
És egyáltalán ezt a különös kegyetlenséget,
ahogy egyre hangsúlyosabban vannak jelen,
és ahogy a friss húсок izgágaságával
belakják a főteret, friss bevándorlóként leigázzák a bennszülötteket.
És hogy mindezt nem hagyják sose abba.
Vernyákolnak, nyüszögnek, nyomulnak.
És ha az egyikből valami érthetetlen módon felnőtt lesz,
rögtön másik áll a kis geci!
Húzás innen, te kis geci!
Nem adok, nem kapsz!
Huss!

Kávéház, Santorini

Hihetetlen, épp mint a prospektuson!
A házak belecsúsznak a tengerbe,
Szusszan a pincérnő, már túl a csúcson,
A sziklán a kávé zaccos és gyenge.

Szemközt egy csöves, költő lesz őkelme?
Hagyjál most, egy vers kell eszembe jusson.
Cigi kell? Tűz? Hogy vers jusson eszedbe?
Leszoktam már. Jobb, ha nincs füst a húson.

Ösztöndíjon vagyok. Ez itt nem Kémbridzs.
Mindegy. Maradhatsz, maradjál különben.
Jobb tán, ha ketten vagyunk este többen.

Még jó, hogy jut itt hely, egy béna kis priccs.
Kell, hogy az ember ennél többre vágyjon?
Van-e nagyobb ajándék e világon?

VINCENT CRECY
Szivar

Nézd a szivart ott hátul, aki a teraszon bámul!
A szemüvegére kiül a tengeri pára.
Igézet szállja meg,
valami titkos erő szorítja ki belőle a betűket.
Kézírása csupa játék,
hajlatok, karikák,
az egész írása csupa túlzás,
mondhatni hakni, vakmerőség.

Jól áll neki a kávécsésze.
Egy-egy korty maga a messzeség.
Fantasztikus bírhatnékja van.
Kisajátít minden távolit. Ráhunyorít,
és felcímkézi saját vágyai szerint
mint kéket, semmiséget, páracseppeket.
Mert mindenem kell legyen pecsét.
És persze engedély.

– Van tüze? – kérdezem,
De persze leszokott,
pedig éppen a dohányzás volt benne az utolsó emberi.

Keserű méz

Hogy pereg az évek keserű méze!
A lelkemet az öröklét nem vonzza,
mégis kiül a félelem arcomra,
mert rémes, hogy én is ki vagyok téve

a szörnyűségnek, hogy elér a béke.
Amit nem tettem, az a hiány bokra,
engem ez a nincs szed szét darabokra.
Az fáj, ami nincs, a semmi örvénye.

Az bánt, ami biztos nem leszek végül.
Közben az arcom kőbékává szépül,
egyre több bennem az időtlen kellem,

egyre több a kardvirág és a lézer,
az utálatos és langyos közepszer,
de emberi arcom dehogy szégyellem!

VINCENT CRECY

Hogy proforma hány éves vagyok

Mit számolgatsz ilyen kétségbeesetten?
Nagyon neki vagy búsulva.
Mi történhetett?
Megvan! Neked ma van a születésnapod!
Így jártál. Az vagy, akinek látszol.
Engem a proforma idő nem érdekel.
Én bármikor vagyok újra negyven, harminc vagy tizenhét.
És nincs olyan, hogy valójában, érted?

Mohácsi Árpád (Budapest, 1966): az ELTE-n szerzett magyar–portugál–német szakos diplomát. Verseket és műfordításokat egyetemista kora óta publikál folyóiratokban és különböző antológiákban.

VadászGICCS

C S Ö P Ö G T E T É S

F.: Mi van a pizsamádon, trópusi táj?

B.: Csak virágok, nem valami izgalmas.

F.: Miért, mi kellene rá?

B.: Trópusi táj. Paradicsommadarak, most, hogy így mondod.

F.: Hó, kilőtt vaddisznó, fácán, meg borókaág. Az milyen lenne?

B.: Hát félelmetes, nem mernék benne elaludni.

F.: Az testiség!

B.: Vaddisznóval a testemen? Nekem túl sok a testiségből.

F.: Pedig a test meleg, jól lehet benne aludni.

Egyből elképzeltem. Lány pizsamában, egy kilőtt vaddisznó fekszik a pizsama hasán: a mintája. Havas erdei kép, a disznó mellett fácán és borókaág. Fejemben robbantak az ötletek, mintha a bazilika összes felületét tapogattam volna végig. Itt fekszik előttem Bogi, és rögtön egy képzeletbeli lány is, hasán vaddisznóval. Istenem, Bogi, mennyi képzeletbeli lány és fiú lakhat erre felé. Ki kellene löni egy párat. Borzasztóan fontos a vadgazdálkodás. De kapom is a kérdést, mert ottfelejtettem magam a tisztáson:

B.: Hozol vizet?

F.: Persze, hozok mindjárt.

Kilövés, gyorsan véget ér a folyosó. A lakásom folyosója, a végén ablakos konyha. Étel, felette ablak, mintha házi oltár lenne. Nagyon sokat készültem a tavalyi évre, első lakásom, fél-önerőből. Na jó, negyed. Negyed önerőből a függetlenségbe. Ilyen függetlenségek voltak felkínálva. Visszataláltam a hálóba: folyosó, szoba és hely a virágos pizsama alatt, felett, mellett.

F.: Ha rád fekszem és malackodunk, akkor mindenkinek igaza lesz.

B.: És a paradicsommadarak?

F.: Kalitka? Ez nem az a lakás.

Istenem, milyen könnyű ilyeneket kérdezni!

B.: Disznólkodni, kalitka, nagyon csúnyán hangzik.

F.: Én nem is disznólkodásra gondoltam, hanem arra a képre, hogy mi lenne, ha az lenne a hasadon.

A békítés, a szűkülő terek egybenyílnak: nyitva van az aranykapu, fényfolyosó: reggel.

2.

F.: Tudod, mire gondoltam tegnap, amikor a vizet hoztam?

B.: Rám?!

F.: Meg arra, hogy ott az asztal az ablak alatt, kint hagyott étel, tiszta házi oltár.

B.: Szép. De a maradék marad az oltárra?

F.: Kalitka, maradék... Aláhúzkod a bűnt a mondataimban.

A vadász a nyomok után megy. Ottfelejtett dolgok, gondatlanság, és máris kúszik árnyékomban a bűntudat.

Még jó, hogy nem hangosan mondtam ezt, mert hasonlatnak érezte volna az árnyékot, pedig megint nem rá gondoltam, csak úgy az árnyékra.

B.: Ha már vagyok, legalább vigyázhatok a szavaidra.

F.: Más képek vannak a szavaink mögött.

B.: Ó, hát nem lehet neked jót mondani!

Hát te is mondasz ezt-azt. Közben simogatsz. Ha a testiség lehet bűn, akkor a bűntudat és a kártérítő simogatás micsoda? Néha úgy érzem, hogy belemasszírozzuk egymásba a szorongást. Ha lehetne üres fejjel szeretkezni... Mikor összeköltözünk, mindketten úgy éreztük, hogy sosem volt még ilyen jó, tehát össze kell költözni. Most meg, hogy itt vagyunk egymásnak, jöhet a félelem, a simogatás, az ölelgetés. Jól összetapaszthatjuk magunkat, mint a matricát az albumba, egy hosszú cserélgetés után.

Felhajtottam a laptopom, tegnap lusta voltam kikapcsolni. E-mail, sporthírek, Bogi a tűzhelynél kávé csinál. Kedves.

F.: Kedves vagy!

B.: Kösz.

Hát itt mindenki kedves. Még jó.

És jött a puszi, simogatás helyett. Milyen szép is ez: a kimondott szavak erősebbek? Vagy elmegy az erejük:

B.: Rakjak fahéjat a kávéba?

F.: Aha, de sokat, mert már úgyis elment az ereje.

B.: Hát nem csavarod vissza a papírt. Használd a csipeszt, mondjuk.

Hát nem csavarom vissza. Ki van bontva, elmegy az ereje, kalitka... Fotónak mondjuk bőven kevés lenne.

B.: Elküldted a képeket?

F.: Hallod, belém látsz.

Puszi...

Szóval fotós vagyok, a Mélység című ezoterikus szennylap munkatársa, meg még ide-oda kicsi megrendelések. Amikor a lakásra gyűjtöttem, majdnem rávett Bogi, hogy fotózzak alkalmakon; esküvőket... Micsoda giccs, megsértődtem, aztán most meg itt a Mélység.

A világvégét kell illusztrálnom. Nem akartam elolvasni a cikket, pedig este átküldték. Előre csináltam pár megbocsájtható képet. Pocsolyában toronyházak, egy másikon pár társasház romjai, leszakadt gang, kiszakadt falak. Gondoltam, majd alá lesz írva, hogy *nincs tovább*.

Amikor beleolvastam, biztossá vált, hogy dobhatom a munkámat a szemétkébe. Portikné Sejmes Jolán cikkében világvége helyett fénykorszakot ereszt a földre.

F.: Hallod, nem lesz világvége. Fénykorszak lesz, b'szhatom a romokat.

B.: Hát, de biztos nem társasházban lakik a fénykorszaki ember. Sziklalakásban, netán fára szegelt viskóban.

F.: És kecskét tart?

B.: Ja, kecskét. Vagy nem is eszik. Fény, tudod.

F.: Ja, fény. Olyan fényes képeket kellene csinálnom, ahhoz még fotózni sem kell.

B.: Na látod. Kivilágosítod a házromokat, és épülő fényházak lesznek.

F.: Ja, épülő fényházak, meg letűnt házak a pocsolyában. Okos vagy te!

B.: Csakhogy feltűnik.

Puszi...

B.: Azért én sajnálom, hogy ennyivel le lehet ezt tudni. Persze, egy nagy rakás *az* a Mélység, csak a női magazinok horoszkópjai tudják túlszárnyalni, de nem tudom, tudod-e, hogy Nagy László milyen verset írt Latinovits halálára?

F.: Na?

B.: Hogy együtt várták a vízöntő-korszakot. Nem emlékszem pontosan, de benne van a szövegben. Pedig ők nem voltak női magazin, meg ezo újság szerkesztők...

F.: Ja... Kifehéríték pár házat.

B.: Átküldöd a cikket? Elolvasnám.

F.: Bogi, ne már!

B.: De én csak onnan ismerem a Mélységet, hogy rendszeresen szidod.

F.: E-mailben átküldöm.

B.: Kösz, legalább elleszek vele, amíg fehéritesz.

3.

F.: Kimostad a virágos pizsid?

B.: Igen, de maradt rajta virág.

F.: Pedig egy szököár lehetett neki.

B.: Már kihajtott a szárítón.

F.: Hátha egyszer rásétál valami lógás közben.

B.: Nagyon tetszik neked ez a téma.

F.: Mert hatalmas a távolság. Halott állat és pihegő lány, de mind a kettő fel van kínálva, közben meg milyen különbség!

B.: Reméljük, nagy.

F.: Na jól van, ne magyarázzuk, mert csak szétbeszéljük, elmegy az ereje, ha nem csavarom vissza.

B.: Mi?

F.: A fahéjat.

B.: Hallod, nem felejtesz!

Puszi...

Nem, nem felejték. Hiszen ezekkel a félreértett szavaiddal tudok veled beszélgetni.

F.: Megmaradt bennem, talán túl nagy jelentőséget tulajdonítottam neki.

B.: Túl nagy jelentőséget? Persze, ne is tulajdoníts jelentőséget neki, igazad van.

F.: Ilyen könnyen azért még sem lehet megsértődni?!

Puszi, ölelés, puszi...

B.: Ezt elintézted.

F.: De teljesen természetes, hogy ha beszélgetünk egymással, minden szándék ellenére úgy sikerül, ahogy. Megérteni, figyelni.

B.: Hallottad már azt, *hogy jó vele hallgatni*?

Igaza volt. Igaza lett. Ma egész nap igaza van. Így fogunk egymás mellett hallgatni. Megöleltem, és úgy folytattam:

F.: Rosszul esett, amit mondtam?

B.: Nem vagyok elég okos neked?

F.: Ne mondj ilyeneket: tudod, hogy hülyeség.

B.: Szeretném azt hinni, csak nem mindig hagyod.

Igaza volt... Csak talán nem ilyen éles az igazság, de azért tényleg.

B.: Sokszor olyan, mintha magadnak beszélnél, nem is nekem.

F.: Mikor volt ilyen?

B.: Hát a pizsamás dolog is.

F.: Mert gondoltam valamire, és meg akartam veled osztani.

B.: Hát jó. Lehet. – Tényleg, csak nem akartam ebben gondolkozni. Sokszor olyan dolgokkal jössz elő, amikben nem tudok gondolkozni, vagy amikre sosem gondoltam volna. És akkor azt szoktam érezni, hogy más tereket járunk be, kergetjük egymást.

F.: De ez szükségszerű, nem? Bizonyos fokig.

B.: Bizonyos fokig.

Puszi.

B.: Berakok egy mosást.

F.: Nem jössz egy kicsit?

Elkezdtem az öléünkben az ágy felé lépkedni.

B.: Majd este. Mindig holnap mosunk. A hétvége sem tart örökké, munkába ruhában kell menni.

Tudom, hogy hülyeség ezzel jönni, de nem szokott benned ilyesmi lenni, nem szoktál ezen a különbségen agyalni, hogy nem értjük egymást?

Hát új vizeken jár a beszélgetésünk. Mégsem olyan egyszerű ez.

F.: Nem. Természetes, hogy van ennyi különbség. Mondanám, hogy majd idővel, de igazából, ha meg idővel sem, akkor mi lenne?

B.: Majd idővel, mi? Nem mered azt mondani, hogy ha idővel sem értenénk meg egymást könnyen, az sem lenne baj.

F.: Én tényleg nem mondanám, hogy nehezen értjük meg egymást.

Puszi. – Így mégiscsak nyomatékosabb. – Puszi, hátrálás, puszi, hátrálás, ágy. Ezt már egy bő óra után folytattam:

F.: Lehet, hogy túlgondolom a dolgokat.

B.: Nem. Pont úgy gondolkozol, mint mióta ismerlek. Ilyen vagy, és én ezt szeretem.

Puszi. – A testhelyzetek meghatározzák a szavak iramát, vehemenségét.

B.: Szerintem hagyjuk ezt, nem is úgy gondolom már, lehet, hogy csak hiszti volt.

F.: Szerintem meg nem. Most pont úgy magyarázkodsz, ahogyan én akartam.

B.: Persze. Tudod, mi van bennem? Hogy azt hiszed – ha ilyeneket ki-mondunk –, hogy a barátaiddal nem ez van, hogy velük könnyebb.

Szóval attól félsz, ha ráismerünk a dolgokra és szavá tesszük, hogy konganak a beszélgetések, akkor még a barátokkal is közelebb leszel az együttlét.

B.: Pedig csak nincsenek ilyen alaposan kibeszélve.

Beleegyeztem. Hát ezt hamar lerendeztük. Milyen szép is ez, hogy itt mindenki kedves.

F.: Kedves vagy!

Puszi... – Mit is mondhatnék? Már *mindent megbeszéltünk*.

F.: Cigi?

B.: Hát, nem kellene.

Az erkélye miatt választottam ezt a lakást. Fontos tér lett. Amíg üres volt, pont keresztbe tudtam feküdni rajta, a mélysége viszont már akkor is kevés volt ehhez. Két szék, körberakva növényekkel. Vadászles. Van távcsövem is. Szeretek kukkolni. Bogi a fotózással kapcsolja össze, én a nyughatatlansággal. Sokszor úgy érzem, hogy hátba lövöm a járőkeket a tekintetemmel. Így tényleg el lehet jutni a fotózáshoz.

Kilopni egy fotóra a testeket, mintha történeteket hazudnánk hozzájuk, csak ez sokkal tényyszerűbb. Gyanúsítás és bizonyíték egyben. Összefotózni egy kismamát egy se-reg bulizó sráccal. Cigánycsaládokat kutyaszarus utcán. Szex és Balkán. Milyen könnyű, a Cranberries klipjében az IRA rémítő árnyékában a jajveszékelés. Vagy mikor Thom Yorke enyeleg a mikrofonállvánnyal, és közben gyerekkatonákat mutat a kamera. Érzékeny emberek, na. Rosszul esik nekik a rossz.

4.

Szórakozóhelyen vagyunk. Kezemben a gép. Meg sem mondom, melyik lap ír arról, hogy a házasságok jelentős része harmincéves kor után kötnek. Áldozatvállalás szigorúan krisztusi korban. Bejött egy csapat raszta. Földre ültek – egyből megvan a kép, ez beállított lesz: újabb megbocsájtatható bűn.

F.: Sziasztok, készíthetek rólatok pár képet?

R.: Persze, nyugodtan.

F.: Leraknék középre egy pár követ.

R.: Mi leszünk az ősemberek, apa?
F.: Nem, bulizó fiatalok lesztek.
R.: Lazulók inkább, csak semmi kényszer.

Hamar meglett. *Lassú érési folyamat*; valami ilyesmi lesz a címe. Jött még egy pár szakadt rocker. Leépített rocker srácok, megépített rocker lányok. Ó, de könnyű, azért ezt már kihagyom. Bogi közben kiesik a vécéből. Kicsit beivott. Felém totyog, jól elázott, bűvár a szárazon.

B.: Le ne lőjél!
F.: Nem is céloztam.
B.: Akkor jó. Van már valami?
F.: Hát a neandervölgyieket kilőttem.
B.: Ja, az nem családi kép.
F.: Ráérezteél.
B.: Hány kép kell?
F.: Nem tudom, mit lehet ezekkel kezdeni, de megkockáztathatunk egy hazamenést.
B.: Jó!
F.: Ma nem kell mosni.
B.: Mi?
F.: Hát múltkor azzal demonstráltál.
B.: Hogy háziasszony vagyok, nem vad? Micsoda távolságok, mi?
F.: Ne már, egy hét és verekedésre fogsz emlékezni.
B.: Lehet.

Puszi...

5.

F.: Tudod, mit hallottam a múltkor?
B.: Mit?
F.: Hogy a fotózás plágium. Kilopod és beleépíted egy idegen térbe... A képen még a környezet is az övé? Minden az övé, ami róla készül, hacsak nem állítom be.
B.: Akkor a raszták?
F.: Személyiségrablás mindenképpen. Vagy személyiségleárazás. Azt hiszem, ez történt, amikor neandervölgyieket csináltam belőlük, ha már egytől egyig rasztának születtek...
B.: Mondtad nekik, hogy hol lesznek?
F.: Nem tűntek potenciális olvasónak.
B.: Van anyjuk is, nem?
F.: De. De ez sima ügy, nem lesz büszke a gyerekeire.
B.: Ó, ez azért durva.
F.: Mondom, hogy lopás. Személyiségleárazás.
B.: Legalább. Azért ne gondold, hogy az az újság a társadalom ganéfészke, szerintem meglepődnél, ha látnád az olvasóközönséget. Azt a lapot legalább olvassák.
F.: Ott van az afgán lány fotója. Mennyi mindent jelentett szegény önmagán kívül. És nem Afganisztánban adják el a lapot.
B.: Végül is igen. De ő szép volt azon a képen.
F.: Na, ha én tudtam volna le ennyivel, most hímsovinizsra lennék.
B.: Legalább.

Puszi...

6.

Kimentem a konyhába, elpakoltam az asztalról.

F.: A képen láttam, hogy az egyik raszta csaj gyűrűjéből hiányzott a kő. Üres volt a foglalat.

B.: Igen?

F.: Érdekes lenne, ha üres foglalatú gyűrűvel hozzámenne valakihez.

B.: Szép kép.

F.: Érdekes, hogy a sima karikagyűrűben nincsen kő, de nem is esik ki belőle semmi.

B.: De hogy elvékonyodik, szinte vág a végére.

F.: Ja, Nagymamám is papírvékony volt. Mondjuk, ott volt pár olyan régi kanál is, ami teljesen megélesedett a használattól, ahogy elvékonyodott a széle.

B.: Igen, olyannal én is ettem.

Elkezdtem mosogatni, az asztalon és a pulton se volt már semmi sem. Villák és kések, na meg persze kanalak, jó bumszli végűek, szinte lendületet ad a falatnak, olyan feleslegesen sok anyag van rajta a Mamához képest.

B.: De tudod, hogy régen mosogattak homokkal is. Például az biztos megeszi sok év alatt a kanalat.

F.: Hát a Nagymamánál nem az volt a helyzet, ők már a háború után esküdtek.

B.: Hát háború után is volt szerintem olyan falu.

F.: Biztos.

Bogi eltörölte az edényeket, villákat, kanalakat, és elpakolta őket. Nem várta meg, amíg megszáradnak.

B.: Milyen más lehet úgy enni. Azt, ami van.

F.: Igen. De azért találnál kedvenc kaját négyféle étel közül is.

B.: Igen, igazad lehet. De azt én csinálnám kedvencemnek, hogy jó legyen. Nem?

F.: Hát, igen.

B.: Más lenne az étvágy.

F.: Mint a kő nélküli gyűrű?

B.: Végül is... De azért lenne legszebb a faluban, aki lehet, hogy akkor a legszebb lenne tényleg.

F.: Azért mi sem magazinból ismerkedtünk.

B.: Na jó, nem kell mindent magunkra érteni.

F.: Te tartanál állatokat?

B.: A vaddisznó nem háziállat.

F.: Azért olyan érdekes.

B.: Beszéljünk már csak úgy valamiről. Vaddisznó nélkül.

Mégis fontos a vadgazdálkodás.

Puszi...

F.: Cigi?

B.: Nem szeretem, hogy cigizünk.

Puszi.

Kicsit zötyögős az út az erkélyre.

B.: Ne menjünk ki. Olyan könnyű ilyenkor rágyújtani.

F.: Igazad van. Akkor ne menjünk. Főzünk valamit együtt?

B.: Igen! Mit ennél?

F.: Hát én majd segítek benne, főzzünk, az a lényeg.

B.: Jó. Van comb, lehetne pörkölt.

F.: Disznópör?

B.: Igen, ha már ilyen kedves voltál. Dobok bele egy kis sörtét is, ha szeretnéd.

Ölelés. Lépkedünk hátra, végig a lakáson. Mint egy vonatkocsiban. Elmegy mellettünk a táj, mi pedig nézünk utána, üresnek mondott fejjel. ■ ■ ■

LátogatóBAN

Tavasodik. A napfény akár egy tű fokán is átférkőzne, csak hogy egy kis meleggel hintse be ezt a sívár szobát. Amint belépek, azt veszem észre, hogy ide meghalni jönnek az emberek, nem pedig tovább élni. Megállok a folyosó közepén, hagyom, hogy a húgaim előresieessenek, a legkisebb – a legcsendesebb – egy pillanatra megáll, várakozik, valamit sejt, biztosan sejt valamit, női megérzés, vagy valami ehhez hasonló, mindegy. Rám pillant, majd megfordul, ugyanolyan csendes arccal, és megy tovább, követve Lillát, és Ancsát, a nagynénénket.

Az egyik ablak közelében várakozok, hogy tulajdonképpen mire, fogalmam sincs. Nem akarok itt lenni, csak ebben vagyok biztos, semmi másban, egyedül ebben. Várom, hogy elmenjünk, várom, hogy vége legyen, nem akarom ezt a szagot érezni, befogadni, elfogadni. Az ablak túloldalán a minaret karcsú tornya megtöri a kora tavaszi fényeket. A parkban rügyező platánfák karjai egymásara borulnak. Nem akarok itt lenni. Otthon; vagy máshol. Vagy sehol sem.

Kati fürge árnyéka közeledik.

Nem jössz?

De, mondom Katinak. Megyek.

Válasza egyszerű bólintás. Barna, göndör fürtjei megremegnek a fakó fényben.

Nem szólunk egymáshoz a hosszú, szinte véget nem érő, kacskaringós folyosók mélyén. Mindenünnen sápadt arcok merednek rám, néznek bennünket, élőket, még ha arccal a falnak fordulnak, akkor is. Halkan csoszognak, kezük, tenyerük a narancsszínű falnak támaszkodik. Beleolvadnak. Amikor feléjük közeledünk Katival, beszélnek, halkan vitatkoznak, többnyire politikáról, a televízióban látottakról, hallottakról, de mellőlük érve elhallgatnak, elnémulnak. Csak néznek. Mintha csupán a szemük működne az érzékszerveik közül. Azzal figyelnek, mintegy felmérnek bennünket.

Hogy van?, kérdezem.

Parancsolsz?

Mi történt vele?

Nagyapával?, vonja fel a szemöldökét, és mivel nem válaszolok, a leendő műtétekről kezd beszélni.

Mikor lesz?

Melyikre gondolsz?

A francba!, mondom zavartan. Megtorpanok. Hát valóban több lesz?

Négy. Eddig.

Az arcát nézem, a szemét, mely az én szemem, a pillantását, mely az én pillantásom.

És melyik lesz az első?, szólok meg újra, hosszú pillanatokkal később.

Megint egy ablak mellett állunk. A napfények töretlenül pásztázzák a kórházat. Odakint a minaret másik oldala tekint felénk. Kati nem néz rám, bizonyára az egyik rombuszt vizsgálja a padlón. Halványszürke, némi gránitszerű mintával, a közepén még halványabb vörös színű kör motívum. Karba fonja kezét, derekával az ablak párkányának támaszkodik. A párkányon egy maréknyi kavics halmozódik. A kezembe veszem az egyiket, forgatom a kezemben, érzem az ujjaimban, aztán a zsebembe süllyesztem.

Majd Katira pillantok. Kati észrevétlenül alakult át ezek alatt a percek alatt. Ahogy az arcát nézem, arra gondolok, hogy igen, nekem is eszembe jut, hogy egyedül maradtunk. Vagyis éppen hogy nem múlt időben, egyáltalán nem: csak egyedül leszel, ahogy Lilla is egyedül lesz, én is egyedül leszek, és a persze a lánya, Ancsa is egyedül lesz. Igen, azért állunk itt ketten, hogy felkészüljünk a legrosszabbra. Mondd csak! Hallgatlak.

Nem értem, suttogja.

Mire gondolsz, Kati?

Hogy miért nem beszélsz vele. Majd vár egy kicsit – mint mindig –, végül hozzáteszi: Miért nem akarsz vele beszélni? Idejössz, de nem mész be hozzá. Szólalj már meg! Tényleg nem értem. Nem kell bemenned, ha nem akarsz, de magyarázd meg, légy szíves.

Vár. Én is várni fogok. Hiszen tisztában van azzal, hogy nemcsak most várok, hanem máskor is, mindig; persze, nem akarok tudni a rosszról, arról, hogy nagyapa el fog menni, ha nem most, de máskor – és másutt –, holnap, holnapután biztosan, holtbiztos. Azaz is tisztában lehet, hogy semmiképpen nem akarok itt lenni, kiráz a hideg ettől a sivár helytől. Itt nem lehet élni. De még *továbbélni* sem. Hogy miért nem beszélek vele? Kivel beszélek majd? Mondd el! Te biztosan tudod... Látod, Kati, még ez is zavar, hogy itt minden olyan biztos. Biztos, hogy el fogsz menni, ezt mondják a falak, az arcok, a pillantások, az arcod, a pillantásod. Pedig egyáltalán nem akarok elmenni. Itt akarok még maradni. Itt vagy máshol. Valahol.

És melyik lesz az első?, kérdezem ismét. Nem nézek rá.

A távolban csörömpölés, valaki felkiált. Kati megrezzen, karjai leesnek, ezzel egy időben arcával a folyosó végére pillant, de lábai nem mozdulnak. Merev. Ő is retteg ettől a Purgatóriumtól. Aztán felém fordul, tekintetével azt kérdezi, menjünk-e, vagy pedig itt maradok – mint mindig – és végre beszélek.

De nem engedek. Megint megkérdezem, *melyik lesz az első*, azonban nem felel, csak szánakozva végigmér, bosszúsan hallgat, a kezembe nyomja a holmimat, és megkér, hogy várjam meg őket a kocsinál. Hát persze, a kocsinál. Bólintok, és megfordulok. Nem nézek a falakra, csak akkor fordulok oldalra, ha egy-egy ablak világos szelete esik a látókörömbe. Minden olyan fényes odakint. Ragyog. ■ ■ ■

■ **Zsupos Norbert** (Debrecen, 1989): nem sokkal tízéves korom után, úgy az ezredforduló környékén, családommal Baranya megyébe, Siklósra költöztünk. A középiskolát Pécsen végeztem el, a Pécsi Művészeti Gimnázium és Szakközépiskolában, reklámgrafika szakon. Miután leérettségiztem, szakmai vizsgát tettem tervező-grafika szakmából. Azt követően Pécsen belefogtam egy logisztikai-szakmenedzser tanfolyamba, amit ímmel-ámmal elvégeztem, nem túlzott intencióval, szüleim közreműködésének jóvoltából. Jelenleg egyetemista vagyok, magyar irodalom szakos. S természetesen rajzolk, de legfőképp, írok.

5 csepp mentaolaj

– A nagyságos asszony keze akár egy műalkotás – lelkenedezett Csapánszki Gizella kisasszony, a városban egyedüli szépségszalonként működő Sztrakiroff Szépségház manikűröslánya.

– Oh! Valóban? – sápítozott erre Szitárszky Eleonóra, aki anno már tizenhat éves korára megtanulta, hogy őrizze meg pirulástól hermelinfehér arcbőrét, és hogy rejtse a szolidság álarca mögé fékevesztett, zubogni vágyó hiúságát.

– Megvallhatom Önnek, nagyságos asszonyom, számomra kivételes alkalom, ha a kezével foglalkozhatom – vette bátorításnak Csapánszki kisasszony Onor nagyságos asszony leereszkedő hangsúllyal erősen fedett örömujjongását. – Egy alkalommal drága atyám jóvoltából volt oly' kivételes szerencsém, és közletről is szemügyre vehettem a firenzei Galleria delle Academia kupolacsarnokában Michelangelo Dávidját. Mai napig sem tudom, honnan vettem a bátorságot, de mikoron a teremszolga egy idősebb úr útbaigazításával volt elfoglalva, titkon megérintettem a filiszteusölő jobb kézfejét. – Gizella kisasszony nem vette észre a parányi összehúzódnást a Szitárszky család utolsó, még jól férjhez menő sarjának pupillájában és a jobb szájuzug környéki apró ráncok ideges megrándulását, ezért változatlan hévvel folytatta: – A legfinomabb oxálsavas kezelés nem érhet el olyas tökéletesen sima érzést, mint amilyen a nagyságos asszony keze fejének tapintása.

– Ennyire megrázó hatással volt a kisasszonyra a zsidó fiú érintése? – mélyesztette acél-szürke szemét a Sztrakiroff Szépségház manikűröslányának pillantásába, akinek szaruhártyáját a visszaemlékezés miatti érzékeny nosztalgia finom könnye vonta be, emiatt kissé halvány látása nem fogta fel a fenyegetést.

– Ha nem tekinti túlzó bátorságnak, megkérdezhetném, a nagyságos asszony mivel ápolja kezét, hogy ily tökéletessé tudta varázsolni?

Onor nagyságos egy darabig még fürkészte Csapánszki kisasszony tekintetét, majd hidegen ennyit szólt:

– Most elmehet.

– De nagyságos asszonyom, még nem fe... – kezdett tiltakozni Gizella kisasszony, de amint immár kitisztult tekintettel nézett bele a báróné szemébe, a tiltakozás helyét átvette a rémület.

– Kezét csókolom – próbálta még menteni a menthetőt, miközben lázasan kutató az emlékezetében, mi rosszat mondhatott. Csak a kapun kívül engedett annyit szorongása, hogy szemét elfutotta a könny, gyorsan befordult a Kerekes utcába és a néptelen szűk kis sikátorban sírni kezdett. Báró Nagykálnoky Ödönné Szitárszky Eleonóra pedig behívta titkárát. Merengár Rudolfnak egy arcizma sem rándult, miközben kifinomult rondírással közölte Sztrakiroff Iván úrral, következő alkalomra másik kisasszonyt legyen kedves manikűröztetésre hozzá küldeni. Merengár Rudolf cseppet még ellenőrzés címén gyönyörködött kivételes szépségű írásában, majd személyesen adta át a levelet Lászlónak, aki kifutófiúi-mindenesi hivatását a lehető legkomolyabban véve ült velocipédjére, hogy hangos csengetéssel ugrasson szét minden álmodozó járókelőt a kissé füledt csütörtöki késő délutánban.

Mire Csapánszki kisasszony belépett a szépségházba, a kisasszonyok tétova tekintetéből rögtön látta, baj van. A kasszánál ülő Veron kisasszony hívta magához Gizella kisasszonyt, hogy enyhén mentolos, langyos leheletével suttogva közölje, Csapánszki kisasszonyt az irodában várja Sztrakiroff úr.

Sztrakiroff Iván apró, finom termetével – melyet a Terpán szabóság remekbe szabott mélykék öltönye méltán emelt ki a kistermetű emberek köréből – sziklaszilárdan vetette meg lábát hatalmas irodájának közepén. Mit sem törődve Gizella kisasszony kísért szemével, ridegen az apró tonettasztalra mutatott, amelyen már ott hevert Csapánszki kisasszony kiskönyve.

– Sejtlemem sincs, mit követett el
a kisasszony Nagykálnoky báróné ellen – mondta iszonyatos energiával lefojtott, ettől kissé elakadó, száraz hangon –,

de
a Sztrakiroff
Szépségház hosszú évek alatt kialakított presztízse nem engedhet meg magának semmilyen, a lehető legapróbb inszINUÁCIÓT sem.

Sztrakiroff Iván olyannyira hitt abban, amit mondott, hogy már nem jutott eszébe 1922 májusa, amikor Gottmand Alfréd csendestársaként megnyitotta szépségszalonját a főtéren.

– Kérlek alássan, neked szakértelmed van, nekem tőkém – mondta hosszas tárgyalásaik

kezetén Gottmand Alfréd. – Kiírhatnám a táblára, hogy Gottmand und Sztrakiroff, vagy Gottmand és társa, vagy akár, hogy Gottmand&Sztrakiroff Szépszégszalón, de ez ebben a városban egyenlő lenne az üzleti öngyilkossággal. Nem kell azt senkinek tudni barátcskám, hogy az öreg Alfrédnak köze van ehhez a szalonhoz, vagy ahogy az itteni főnnebb körök mondanák, „szálónyhoz”. Bízom a képességeidben, ráadásul neked ezen kívül hatalmas előnyöd is van, drága barátom, még hozzá kettő. A neved és a múltad. A neved, amely szintén a helyi fennebbvaló körökben nagy respektre számíthat a tőlünk keletre zajló események miatt. A múltad pedig a legnagyobb kincs, hiszen az neked itt nincs. Ha elfogadsz egy jó tanácsot: ne is legyen, azt majd a vendégkör kialakítja. Neked mindössze annyit kell tenned, hogy jó időben hallgatsz, sokat sejtetően sóhajtozol, és olyan legendakör alakul ki körülötted, ami a legfinomabb köröket vonzza a táborodba. Egy-két év, és ünnepelt alakja lesz kisvárosunknak, mert egy kisváros tudni akar, különösképp, ha rejtélyt szimatol. Szomjazza a legendát, ha van neki, ápolja és dédelgeti, ha nincs, hát teremts, engedd hát, hogy ez a városka megteremtsen magának.

Sztrakiroff Iván pedig szerette annyira a pénzt, hogy hallgatott. A legenda útra kelt, és a diszkrét elhallgatások és sokatmondó sóhajok között futótűzszerűen terjedt el, Sztrakiroff Iván nem más, mint a tragikus sorsú II. Miklós cár másodunokatestvérének negyedik fia, a kijeji hercegség várományosa, akit az angol titkosszolgálat menekített ki 1917 novemberének a földet megrengető viharában. Sztrakiroff Iván Londonban elszakadt családjától. Birminghamben egy magyar bankár családnál lakva tanult meg kiválóan magyarul, miközben elsajátította a szépségápolás tudományát. Miután annyi szépet hallott Magyarországról, úgy gondolta, 1922-ben elérkezett az idő, hogy kissé közelebb helyezkedjen hazájához és a rámaradt családi ékszereket pénzzé téve telepedjen le a keleti határhoz közeli kisvárosban. Az orosz arisztokrácia közelségének érzése – még ha ez inkognitóban történik is – olyan lehetőségként kínálkozott, hogy a városka notabilitásai egymást felülmúlva igyekeztek kegyeiben járni az álruhás kijeji hercegnek, kínosan ügyelve arra, hogy a helyzetet kellő diszkrécióval, de szolidaritásukat kifejezve annál nagyobb megrendelésekkel és még nagyobb borralalóval kezeljék.

Sztrakiroff Iván (Pável Sztrakiroff rumeni kertész és Bálint Sára szolgáló egyetlen gyermeke Deme-cserből indult el a nélkülözést megunva a Tisza jobb partjára, titokban saját sorsának jobbra fordulását is sejtve ebben az elhatározásban) a hallgatás és sóhajtozás

mesterire tökéletesített álarca mögül maga is kíváncsian követte saját „múltját”, amelyet olyan nyira magáévá tett, hogy

immáron tökéletesen el is hitt, néhol ügyesen egy-egy apró részletet maga is hozzátódítva segítve azon.

– Felesleges tehát a kisasszonynak bármit is szólania – folytatta Csapánszky Gizella dorgálását a kijevei hercegi cím várományosa –, vájunk el barátsággal egymástól. Amennyiben a kisasszonynak szüksége van ajánlásra, készséggel megadom, hiszen egyébiránt tökéletesen meg vagyok elégedve a képességeivel, szorgalmával és munkabíráásával. Ajánlom magamat – biccentett még Sztrakiroff Iván, majd visszaült asztala mögé és irataiba merülve jelezte, véget ért az audiencia.

Két hét múlva érkezett a kérés, méghozzá Szitárszky Eleonóra titkárnak jóvoltából, aki határozottan közölte Sztrakiroff úrral, a nagyságos báróné csütörtökön a szokott időben igényt tart Gizella kisasszony szolgálataira. Azt Merengár Rudolf nem közölte – maga sem tudott róla –, a sürgős kérés annak szólt, hogy a Gizella utódjául kijelölt Vaszéti Ilona kisasszony a kelleténél mélyebb ívet vágott a nagyságos asszony jobb mutatóujjának körömágyába és ez a nyilvánvaló asszimmetria majdhogynem dühössé tette a bárónét. A reménybeli hercegen csak akkor lett úrrá a kétségbeesés, amikor a titkár mögött bezáródott az ajtó. Sürgősen becsöngette Géza bácsit, a mindenest, pénz, paripa, fegyver nem számít, kerítse elő Gizella kisasszonyt, mert ha a nagyságos báróné kérése kése delmet szenved, annak kihatása az üzletmenetre egy mindent elsöprő földrengéssel lenne egyenértékű. Géza bácsi hatalmas türelemmel hallgatta végig a tulajdonosi instrukciókat, majd egybehívta a kisasszonyokat és rövid, de annál lényegre törőbb konzíliumot követően konfliktust fogadott, a kisvárosi hölgyek és urak ámulatától övezve hátradőlt a halványbarna bársonyülésen és a puhára tömött ülés ringatásában egy kicsit elábrándozva elköcsizott Gizella kisasszonyért, aki szinte meg sem hallotta, hogy visszacapott állása mellé régóta esedékes béremelését a valaha remélten felül finanszírozza a szalon.

Egy nappal később, pontban délután négykor ült a nagyszalonban a társalkodónő székeben, amikor belépett Báró Nagykálnoky Ödönné Szitárszky Eleonóra. Halványan biccentve fogadta Gizella kisasszony pukedlijét, majd helyet foglalt az öblös karszékben.

– Huszonkét fokos víz, egy egész citrom és öt csepp hidegen sajtolt mentaolaj – mondta Onor nagyságos asszony Gizella kisasszony elképedt arcát figyelembe sem véve. – Ezt használok kora gyermekkorom óta, talán ennek köszönhető az, amiről a múltkoriban beszélgettünk. Írja fel a kisasszony, otthon próbálja ki, és ha bevált, vendégein is alkalmazhatja. Néha azt veszem észre, egész apró odafigyelés hiányoznék csak városunk előkelő hölgyeinek tökéletesebbé tételében.

Csapánszky Gizella elfogódottan emelte arca elé a bárónéi jobbot, majd hosszú percekig csak a finom körömráspoly percegése hallatszott. ■ ■ ■

Bánhegyi Gábor: újságíró, író. „Összes létező és kitalált alakomat féltve kísérem, hiszen felelősséggel tartozom értük. Nem ők akartak papírra kerülni, jöttek és jönnek. Nem mindegyikükből lesz betű, szó, mondat, csak azokból, akik a hosszabb, rövidebb (inkább hosszabb) erősödési szakasz közben nem morzsolódnak el. Szeretem az ünnepeket, amikor megszületnek és várom az újabb ünnepnapokat, amelyeket rendre előre jeleznek az apró szorongások. De ezek a jófajta szorongások, nagyon lehet tudni a különbséget.”

Nulla nulla

Mekkora tragédia – sohasem lehetsz egyedül!

LA BRUYÉRE

Amszterdam, borult égbolt, 2 fok
Athén, felhős égbolt, 13 fok
Barcelona, részben borult égbolt, 8 fok
Berlin, borult égbolt, -2 fok
Budapest, borult égbolt, 3 fok
Helsinki, felhős égbolt, -1 fok
Kairó, részben felhős égbolt, 21 fok
London, borult égbolt, 4 fok
Párizs, borult égbolt, 2 fok
Prága, borult égbolt, -1 fok
Moszkva, részben felhős égbolt, -11 fok
Oslo, borult égbolt, -5 fok
Reykjavik, részben borult égbolt, 3 fok
Varsó, borult égbolt, -3 fok
Bécs, borult égbolt, 1 fok

A szupermarketek mellékhelységei mindig tiszták és fehérek. Kiköpött ugyanolyan mindegyik. Nem tudta volna megmondani, hogy pillanatnyilag melyikben van, hogy ez most a Tesco, a Carrefour vagy a Hypernova véccéje. Az igazat megvallva, mindezt rögtön el is felejtette, ahogy belépett a „Férfiak” feliratú ajtón.

A vécsnéninek szánt aprót még a véccsészén ülve kivette a pénztárcájából. Nem azért, mert később nem jutna eszébe, ez volt a szokása, csak úgy, a rend kedvéért. Sokan le se bagózzák szegénnyt, vagy csak egyszerűen kimegy a fejükből. Elszáguldanak a néni mellett, észre sem veszik őt, s nem is fizetnek. Ő nem. Mindig adott erre. Mégiscsak egy fontos dologról van szó. Megszámolta az aprót, s betette a kabátzsebébe. Világéletében tett szert neki az, ahogy az amerikai filmek hősei csak úgy beletúrnak a zsebükbé, és véletlenül a kezükbe akad egy-két dollár.

A kabátja lyukas lehetett, mert az aprók nagy csörömpölés közepette gurultak szét a fehér csempén. Lehajolt, s elkezdte őket összeszedgetni. Az utolsó korona valahova elbújhatott. Később észrevette, hogy csak a cipője talpa alá gurult. Ahogy felemelte a fejét, majd kiszúrta a szemét a következő felirat:

Az ön életéből pontosan 45 másodperc telt el, s 350 grammal lett könnyebb. Ez a hely az ön reklámfelülete.

– Hol vagy már olyan sokáig? – ordított a felesége, kezében a nehéz táskákkal. Még innen, jó néhány sarokról is tisztán hallotta őt. Elképzelte, ahogy ott nyújtogatja a nyakát, hogy meglássa őt a férfimosdó fehér labirintusának mélyén, de hiába.

Sóhajtott egy nagyot, majd felállt. Leporolta a nadrágját, s lehúzta maga után a vécét, csak úgy, a rend kedvéért.

– Na, mi van?! Gyere már! – hallotta újra a felesége hangját.

Szerencsére a mosdók egy jól elrejtett sarokban álltak, s ide már nem ért el a felesége kíváncsi tekintete. Azért még gyorsan körülnézett. A piszoárok feletti berendezés pontosan adagolta az illatot a kék edénykéből. A fertőtlenítő illata megnyugtatóan hatott rá. Miközben mosta a kezét, nem tudott betelni a meleg víz érzésével. Rámosolygott tükörbeli önmagára. Itt biztonságban volt. Itt felszabadultnak érezte magát.

– Hallasz engem?! Hahó! Már húsz perce itt várok! Leszakad a kezem!

– Oda nem mehet be! – szólalt meg a vécés néni.

– Na jó, de én...

– Gyere már, az istenit! – ordított be újból.

Megtörölte a kezét a papírtörölőbe, majd összegyűrte, s beleengedte a szemetesbe. Figyelte, ahogy a papírgalacsin a szemetes alján halk zörejjel szétnyílik. Mintha képes volna arra, hogy saját, rejtelmes életet éljen.

– Ez nem lehet igaz!

Még egyszer vett egy nagy levegőt. Na jó, kimegy innen.

Ez volt az utolsó alkalom, hogy odakint volt. Pár perc erejéig elgondolkodott, hogyan tudná leírni ezt az eseményt a naplójába. Hirtelen bevillant neki a virágos kötényben felfegyverkezett nehéz tűzérsséggel körülvett bevehetetlen vár képe, az előttük ott díszelgő, takarosan letépett toalettpapír halommal. Pár percig belefeledkezett ebbe a képbe. Majd összehasonlította a reggel kilenckor mért londoni hőmérsékletet az előző napival, s lehajtotta a kopott kék deszkát. A naplót bedugta a tartály mögé, lehúzta a vécét.

Minden embernek kell hogy legyen egy nagy projektje, aminek él – neki ez az időjárás volt. Előző életében meteorológus lehetett, s most csak bele van erőltetve ebbe a jelenlegi életformájába. Olyan, mintha ez csak valami pótelet volna. Az adást megszakították egy fröcskölő szökökúttal és valami bugyuta zenei aláfestéssel.

Amszterdam, derült égbolt, 3 fok

Berlin, részben derült égbolt, 2 fok

Varsó, borult égbolt, 0 fok

A házat már jó pár hete nem hagyta el. Azonban pozitívként kell elkönyvelni azt, hogy mindig komoly oka volt erre. Ugyanis így tavasszal átkozottul változékony az időjárás. Nem is tudja az ember, mit vegyen fel. Tegnapelőtt például egész nap szakadt az eső. Élete során már temérdek esernyőt elhagyott, általában rögtön az első alkalommal, tehát nem akart újra kockáztatni. Tegnap meg túlságosan is erős volt a nap – a legjobban azt utálta, ha a szemébe sütött, ő meg izzadt, mint egy állat – na ettől sokkal okosabb otthon maradni. S egy héttel ezelőtt meg mindenütt hó volt (talán csak Barcelona és Kairó kivételével, természetesen). Fagyott is. Remegett a hidegtől, elég volt csak kinyitnia az ablakot. Nem lehet mit tenni. Az egyetlen megfelelő hőmérsékletű hely pont itt van.

A filmekben a hősöknek nem kell vécére menniük. Fel vannak mentve ez alól a sekélyes szükséglet alól. Ahogy többnyire enniük sem kell. Teljes mértékben úgy élnek, mint a Mennyben, ahol az ember meg van fosztva minden testi szükségletétől. De ez valóban megváltás? Hiszen egy fantasztikus élvezettől vannak megfosztva. Még hozzá attól, hogy egyedül legyenek. Legalább egy pillanatra.

Még sohasem fordult elő olyan, hogy ne legyen otthon senki. A felesége este járt munkába, s csak reggel jött meg, amikor a gyerekek épp iskolába indultak. Úgy érezte, mintha nem is közéjük tartozna – mindenki zajongott, s állandóan jártatták a szájukat, mint valami rémes olasz család. Mikor az ajtó mögül fülelt, locsogást, szóáradatot hallott mindenfelől. Ordított a tévé, mindenki üvöltve szaladgált fel-alá.

Meghallotta a felesége hangját:

– Elfelejtetted levinni a szemetet!

– Tudom... Jó... – kiáltott vissza. Felsóhajtott.

– Egész nap semmit sem csinálsz!

A munkahelyéről azért rúgták ki, mert állítólag sokat volt a mosdóban. Neki nem tűnt úgy, hogy olyan sokat ült volna ott, épp ellenkezőleg. Baromfitenyészet. Ez volt az első szó, ami eszébe jutott, mikor erre gondolt. Nem, nem dolgozott baromfitenyészetben. Az ICL Systemshez akkor rakták őt át, mikor összeolvadt az MPL Development és az ISC Corp. Az ÜPT osztályon kezdett dolgozni, ami emberi nyelvre lefordítva: üzleti partnertámogatást jelent. Munkája abban merült ki, hogy egész nap a megrendeléseket dobálta be a gépbe, körülvéve még vagy húsz emberrel, akiknek az átlagéletkora huszonegy és fél év volt, tehát eléggé rontotta a statisztikát. Rögtön vele szemben ültek, s minden oldalról körülvették. Fél méter távolságból rögtön tudta, ki mit evett reggelire, vagy hogy milyen parfümöt használ, kinek fáj a gyomra, ki éhes, ki iszogatózott az éjjel, s ki volt éppen cigizni.

Tökéletes intimitás. Negyedévente, a cég összeröffenésén mindig kihirdették a legjobb teljesítményeket – ezt pedig azért tették, hogy így építsék, erősítsék a közösséget. Azoknak a dolgozóknak, akik a legtöbb megrendelést rögzítették a jelenlevők állva tapsoltak, s ezt követően kaptak a fiókigazgatótól egy hátizsákot a cég logójával. A közösség a maga nemében kiváló volt – a cég minden dolgozójáról volt egy többoldalas pszichológiai elemzésük. Ő semmilyen teszten nem volt, vagy legalábbis nem emlékezett rá. Ebből az következett, hogy a feletteseinek a vele szemben és a mellette ülő kollégáktól kellett információt gyűjteniük róla, s mikor áthelyezték más területre, vitte magával az aktát, akár a kísérő múltját. Sohasem volt rá lehetősége, hogy belenézessen.

Egy azonban biztos – az ICL-nél csak a mosdóban tudott egyedül lenni, ott érezte magát igazán jól. Kellemesen. Itt legalább fenntartás nélkül tiszteletben tartották az egyedül létet. Elvégre a vécén volt, nem?!

Pontosan két héttel ezelőtt magához hívatta a csoportvezetője. Ez a magas és komor férfi még sohasem tett ilyet, s ez különböző mértékű aggodalmat ébresztett mindenki-

ben. Meglepetten és értetlenül ballagott az ajtaja felé, a háta mögött pedig érezte a kollégák vizslató tekintetét.

A főnöke az asztal mögött ült, kezében stopperrel.

– Mértem ám az időt. Huszonöt perc és negyven másodperc. Mi az eget csinált ott annyi ideig?

– Hol?

Felettese felegyenesedett, s felemelte a hangját:

– Hol?!

– Hát...én...

– Valami van a gyomrommal, tudja, és... – suttozta.

– Tegnap ez egy óra és huszonöt perc volt, tegnapelőtt meg majdnem két óra!

– De már jobb, tényleg!

– Kedden negyvennyolc percet volt odabent, az azelőtti pénteken pedig egy órát és tizenöt percet!

– Az orvos is azt mondta, hogy...

– Mondom egy órát és huszonöt percet!

– ...már javul, csak több rostot kell ennem és...

– Süket maga???? – ordította el magát a vezető, s rámutatott az ajtóra.

– Tűnjön innen!!!

Mikor erre a napra emlékezett, mindig elöntötte a víz. Most is. Letépett egy kis toalettpapírt, s megtörölte a homlokát. A papír átnedvesedett, így egy darabkája ott maradt fityegni a fején.

– Apu, már tényleg nagyon kell! – hallatszott az ajtó mögül.

– Jó, jó...! – szólt ki, miközben ledörzsölte az odaragadt papírt a fejről.

A város összes vécéjét ismerte, s ezzel kevesen dicsekedhettek. Például az Astor hotelben elég volt gyors léptekkel elosonni a recepció mellett, át a társalgón, majd a folyosón balra. A masszív fa ajtók mögött pedig az ember elé tárult a fényűző toalett. Rögtön az előtérben villog a mosdó HOT és COLD csapokkal, a mennyezetről csillárok lógnak, s mindenütt erős parfümillatot érezni. Ahogy belép az ember, felgyullad a kellemes sárga fény a mosdók fölött. Máshol inkább a kék megvilágításra esküsznek, mondván, hogy ne járjanak oda drogosok – rögtön a sarkon lévő bevásárló központban voltak ilyen vécék, vagy ilyen volt a McDonaldsnál is.

A legjobb otthon volt. Ott árasztotta őt el a biztonság és a béke érzése. Minden tárgy ilyen érzéseket váltott ki belőle ebben a helyiségben. A legkisebb deós doboztól, amely a kagyló belső peremére volt akasztva, s amelyből minden lehúzáskor vékony színes folyadék folyt ki, a toalettpapír fatartójáig, a puha fehér papírral bevont tekercsig, ami pontosan 200 lágy perforációval elválasztott lapot tartalmazott (ez volt ráírva), egészen az intenzív vegyszerillatot árasztó óriáscsomagolású mosóporig, amely kitartóan próbálkozott virágba borult rétre hasonlítani. S itt voltak még a levonók, melyeket a gyerekek ragasztottak ki ide, amikor még kicsik voltak. A ragasztókon ez állt: GTX Castrol, Big Ones, a Gillette kegyetlen mód állatokon teszteli termékeit. S persze ott volt még a tartály, amely mögé a naplóját dugta, hogy senki se olvasson bele.

Amikor az anyjánál eljött a nagy nap – réges-rég, sok évvel ezelőtt –, épp üres fülkét keresett a Prior bevásárlóközpont mosdójában. Miközben a városban sétált, terhesen, gyakori szüneteket kellett tartania a húgyhólyagja miatt. Minden becsukott ajtó mögül szitkozódás és káromkodás hallatszott. Végül a leghátsó ajtón tudott csak benyitni. A nagy megkönnyebbülés után beesett a fülkébe, s már meg is volt. Tehát, ha elméletileg valakinek meg kellene mutatnia a szülőházát, akkor pont ide vinné el. Bemennének, s elindulnának felfelé a lépcsőkön. Belepottyantanának a koszos, fehér tányérkába egy kis aprót (mert itt előre kell fizetni ám!) s utána már csak egyenesen a bal oldali fülkéig.

Újra dörömbölés zavarta meg.

– Elaludtál? Vagy mi? Hallasz engem egyáltalán?!

– Hallak...

– Nemsokára elmegyünk. Jana azt akarja, hogy javítsd már meg neki azt a lámpát.

– Jó...

– Vacsorád a hűtőben.
Oskar bevásárolt. Azt a pár
napot már elleszel valahogy.

– Aha...

– Mi?!

– Aha...

– Menj a...!

Az ajtó mögül ideges to-
porzékolás hallatszott.

– Apa, már tényleg nem
bírom!

– Jól van na...

Lehúzta a vécét, és nagyon
lassan felhúzta a nadrágját.
Sokáig tartott, igaz, nem is
sietett sehova.

Még utoljára megpróbált
behallgatni az ajtó mögöt-
ti zajokba, mintha próbál-
ná felmérni a kinti helyzetet.
Azt vette észre, hogy a bejára-
ti ajtó hangosan becsapódott,
és a szobában hirtelen halotti
csend lett. Hihetetlen csend.
Tovább hallgatózott. Ilyenre
valóban nem emlékezett. Se-
hol egy hang. A szíve hevesen
vert. Megkönnyebbült.

Most kimegy, s egyenesen a tévéhez szalad. Bekapcsolja a teletextet, s leellenőrzi az idő-
járást. Elvárása szerint Európa felett fokozatosan ki kellene derülnie az égnek, de ki tudja.
A berlini és a varsói helyzet nem épp erre utalt. Majd kényelembe helyezi magát, s kiélve-
zi, hogy üres a lakás. Ma igazán szerencsés nap van! S még következni fog öt ilyen. Lehet,
még egy üveg bort is kibont. Vagy megissza azt, ami a múlt hétről maradt. Legalább már
Párizsban süthetne a nap. Legalább ott.

Alig várta, hogy lenyomja a kilincset. El akarta fordítani a kulcsot. Nem ment. Tiszta
erőből kezdte rángatni a zárat, de az nem engedett. Még erősebben nekiveselkedett. Mér-
gesen csörgött a kulccsal a zárban, mígnem azt érezte, hogy valami megmozdult. Felléleg-
zett. Még egy mozdulatot tett, s aztán... A kezében tartotta a kulcs egy darabját, az elál-
ló, kicsorbult vas részeivel.

Úgy nézett ki, mintha egy fogakkal teli száj mosolygott volna vissza rá. ■ ■ ■

Dósa Annamária fordítása

Peter Krištúfek (Pozsony, 1973): szlovák prózaíró, újságíró, rendező. Háromszoros döntőse a szlovákiai
Poviedka irodalmi versenynék. A *Šepkár* (Suttogó, 2008) regényének részletét beválogatták az amerikai
Best of European Fiction 2010 antológiába. Legújabb kötete: *Atlas zabúdania* (A felejtés atlasza, 2013).

Dósa Annamária (Losonc, 1982): szakfordító, műfordító. Jelenleg Budapesten él. Érdeklődési területe
a kortárs cseh és szlovák irodalom. Eddigi műfordításai az *Élet és Irodalom*-ban és a *Magyar Lettre In-*
ternationale-ban jelentek meg. Doktori értekezésének témája a horror megjelenési formái a magyar
és cseh kortárs irodalomban.

KRÚDY

AZ UDVARLÁS KÖNYVE

Krúdy Gyula: *Hét Bagoly*

Fél éve az INALCO által szervezett párizsi Krúdy-konferencián arra tettem javaslatot, hogy kíséreljük meg az író egyik legkiválóbb, s ehhez képest a szakirodalom által kissé elhanyagolt regényét, a *Hét Bagolyt* olyan kóddal újraolvasni, amelyet Flaubert *Az érzelmek iskolája* című regényétől veszünk kölcsön. Ennek során haszonnal forgathatjuk azokat a fogalmakat és megközelítési módokat, amelyeket Pierre Bourdieu e regényt elemző tanulmányában és az ezt továbbfejlesztő könyvében, *A művészet szabályaiban* dolgozott ki.¹ A megfejtésnek erre az eljárására az ad lehetőséget, hogy Bourdieu a modernség irodalmi mezejének kibontakozását Flaubert regényének cselekményét, alakábrázolását, atmoszférateremtését, kontextus-rekonstrukcióját követve írta le. Ha jól olvasuk a *Hét Bagolyt*, a 19. és a 20. század fordulóján átalakulóban lévő magyar irodalom keresztszéléről, azaz a magyar irodalmi modernség korai stádiumáról Krúdy regénye ehhez hasonló, mély költői igazsággal megrajzolt képet nyújt számunkra. Leonóra, a regénybeli fiatal író egyik kedvese egyenesen meg is nevezi a kulcsfogalmat, a rimbaud-i parancsot olvasva Józsiás fejére: „Modernnek kell lenni, mert otthagyják az embert az országúton.”² A születő modernségről megrajzolt kép sokkal több, mintha „a foszló-tűnő múlt krónikáját”, „az irodalmi élet krónikási elbeszélésének narratíváját”, egyfajta „realista poétika” megvalósulását látnánk Krúdy regényében.³

Könnyű, de hamis megoldásként kínálkozna, ha Józsiásban a magyar Frédéric Moreau-t vélénk felfedezni, s női partnerei közül Leonórárt Madame Arnoux-ra, Zsófiát Madame Dambreuse-re, Áldáskát pedig –

mondjuk – Rosanettre vezetnénk vissza. A párhuzamok nem az alakábrázolásban, nem a cselekményben, nem a szereplők helyzetében érhetők tetten. Minden esély megvan arra, hogy Krúdy nem is olvasta Flaubert regényét, sőt, nem is tudott róla. Stíluseszmenyünk, egyfelől a flaubert-i szenvtelenség, másfelől Krúdy ironikus-nosztalgikus hangszerelésű, stílromantikus írásmódja, egymástól merőben idegen. *Az érzelmek iskolája* realista regisztere, és a *Hét bagoly*nak, ha játékosan is, de a fantasztikum elemeit is igénybe vevő narratívája ugyancsak távolítja a két regényvilágot.

Az analógiát mélyebb rétegekből kell felszínre hozni. Mindkét mű a művészi, írói életforma enciklopédiája. Számos változatában élénk áll az írásból megélő értelmiségi figurája, az írástudók versengése, viszonyuk saját termékeikhez, kapcsolatuk az olvasókkal, a kiadókkal, szerkesztőségekkel. Fény derül az író társadalmi státuszára, az írói sors alakulására. Sem Flaubert, sem Krúdy nem felületes krónikás módján jár el, hanem bevilágít e kisvilág mélyrétegeibe, feltárja kínos, keserves titkait, az alkotók esendőségeit vagy éppen önmarcangolásait. Feltárulnak előttünk a kor irodalmi szereplőinek érvényesülési stratégiái, sikereik és kudarcaik. S ennek során bepillantást nyerünk a sajtó világába, az irodalmi, művészeti piacon szereplő intézmények működésébe. Egyszóval a két regény megmutatja egy-egy kulturális centrum, Párizs, illetve Budapest egyre autonómbbá váló irodalmi-művészeti mezejét. Bourdieu könyvében, felhasználva a korabeli Párizs térképét, szabályos irodalmi-művészeti topográfiát rajzol, követve hősei mozgását a kor szellemi és piaci életének jellegzetes helyszínein.⁴ Krúdy

regénye alapján ugyanígy megrajzolhatnánk Józsiás vagy Szomjas Gusztó egyszerre valóságos és szimbolikus útvonalaival, megállóhelyeit: szerkesztőségeket, kiadóhivatalokat, kiskocsmákat, írók találkozási helyeit, a kapcsolatépítés lehetséges és valóságos színtereit, sikeres vagy elvétett, esetleg kihasználatlanul hagyott stratégiai lépéseik eme tanúit.

A két regény közötti párhuzamosságok titkának nyitja, azt hiszem, igen egyszerű. Flaubert vállalkozásában nincs semmi rendkívüli. *Az érzelmek iskolájában* egy, a művészetben kibontakozó új irány egyik kulcsszereplője visszatekintve az irány születésének, alakulásának döntő mozzanataira, a benne résztvevők tipikus attitűdjeire, a folyamatot működtető intézmények karakterére, mérlegre teszi a kibontakozó festészeti és irodalmi modernség eredményeit, kudarcait, lehetőségeit és zsákutcait. Az irodalomban számos ilyen leltár, mérleg készült, főleg olyan alkotók részéről, akik az irodalom reformjából, a modernség kialakításából kivették a részüket. Így a korszak magyar irodalmából elegendő itt utalnunk Babits *Halálfiaira*, vagy Kaffka Margit *Állomások* című regényére, amelyek egyébként – mindketten – közelebb állnak a flaubert-i modellhez, mint Krúdy műve. Mind *Az érzelmek iskolája*, mind a *Hét Bagoly* tehát egy adott korszak regény-méretűre nőtt retrospektív önreflexiója.

Az összehasonlítás értelme azonban nem merül ki a hasonlóságok megállapításában. A *Hét Bagolyt* épp az a sajátos mód teszi érdekessé, ahogyan Krúdy, a flaubert-i kódtól eltérően, nagyon is invenciózus módon, megvalósítja a francia íróéval rokonítható programját. Lássuk előbb a közös pontot, amelyre az előadásom címével utaltam. *Az érzelmek iskolája* éppúgy, mint a *Hét bagoly*, műfaját tekintve *Az udvarlás könyve*. A cím eredetileg Józsiás készülő könyvének, egy szerelmi tanácsadónak az elnevezése, amelyet a Virág Kálmán és Neje józsefvárosi kiadónak ajánl fel, és amelyből egy fejezetet a kiadó egyik munkatársának, Szerelmevölgyi úrnak és lányának, Áldáskának olvas föl a szerző marhahús-ebéd elköltése közben, a Klein-féle vendéglőben. S e felolvasásnak mi is fültanúi lehetünk.⁵

Ez a nevezetes szöveg a szövegben jelenség, amit az elmélet mise en abyme-nak nevez. *Az udvarlás könyve* könyv a könyvben, amely kicsiben tükrözi a nagy egészet, magát a *Hét bagolyt*. De öntükrözés a Fővárosi Lapok szerkesztőjének, Vadnainak felajánlott novella is, amelyben Józsiás két szeretőjének nem sokkal korábban a P. utcában lezajlott burleszkszerű perpatvarát dolgozta föl, amikor a Józsiással szerelmi légyot-ton lévő Zsófia, „a veres róka” az ablakon volt kénytelen kiugrani a feldühödött „kövér hölgy”, Leonóra elől. Végül szöveg a szövegben az a nagy szerelmi valomás is, amelyet Józsiás a fehér papírnak tesz, amikor Áldáska iránti szenvedélye fellobban.⁶ Az öntükröző

részekben a mindentudó harmadik személyű elbeszélő természetesen mindannyiszor átadja a szót: előbb a szerelmi tanácsadás alárendelt omnipotens narrátorának, majd pedig az első személyű, vallomástevő elbeszélőnek. Az udvarlás tárgya természetesen a széptevés, a nők meghódítása, a szerelem, az olykor már-már a szemérem korlátaiba ütköző erotika. *Az udvarlás könyve* elnevezés azonban – és ez adja előadásom címének létjogosultságát – nem korlátozódik a Józsiás által írott szövegre, hanem az egész regényre kiterjeszthető. Mi sem mutatja ezt jobban, minthogy *Az „Udvarlás könyve”-ből (folytatás)* című fejezetben Józsiás és Zsófia svábhegyi kirándulásáról, majd később, *Az „Udvarlás könyve”-nek újabb fejezetében* Józsiás és Leonóra népligeti szánkózásáról olvashatunk. Józsiás könyve (a rész) és Krúdy könyve (az egész) közé tehát egyenlőségjel tétetik.⁷

Ráadásul ezek a szerelmi témát igencsak alaposan tárgyaló fejezetek a szív kalandjainál nem kisebb teret szánnak az irodalom, az írói érvényesülés kérdésének, kibontva ezáltal az udvarlás szó másik, tágabb jelentését. Szerlem és irodalom két olyan élettartalom, amelyek Krúdy regényében csak szoros egymásra utaltságban létezhetnek. „Nem lehet szerelem nélkül maradandó és becses dolgokat alkotni” – fogalmazza meg e képletet a szerző oldaláról, de nyomban hozza támaszt a női pártfogók, a műzsák, a női olvasók érdekeltségét is: „az asszonyoknak szükségük van a költők támogatására, a költő lángoló szerelmére”.⁸

De az irodalom még a szerelemnek is lehet sikeres vetélytársa: „Józsiás, mint korának gyermeke: komolyan szenvedett a szerelem miatt, de még jobban az irodalom miatt. A jégvirágos ablakok mögött a belvárosi utcákon nemcsak szerelmeseket sejtett, hanem olvasókat is.” Majd függő beszédben így kiált föl a főhős: „Ő, ezek a férfiak, akinek neve mindennap csokolózik a nyomdafestékkal, nem tudják, hogy milyen gyötrelmes szomjúság ég azokban, akik a nyomdafestéket óhajtják, de nem élvezhetik.” De így vannak ezzel más írók is, és a nőírók sem kivételek. „Ah, be szeretnék híres lenni!” – sóhajt fel például Simli Mariska, a „tintás ujjú”, „reverendás”, mosdatlan írónő.⁹ Ahogy tehát Frédéric Moreau, úgy Józsiás is él-hal az irodalomért. Emésztő szenvedéllyel veti rá magát a fehér papírra, s gyötörődve lesi, mikor jelenik meg neve valamely sajtótermékben, valamely általa papírra vetett szöveg alatt.

Mi sem természetesebb tehát, hogy nem kisebb buzgalommal udvarol a nagyhatalmú, nemegyszer pökhendi, ellenszenves, fölényeskedő szerkesztőknek, mint amilyen szívesen teszi a szépet a bájos fiatal lányoknak vagy az elkényeztetett gabonakereskedőné vagy jó konyhát vezető borkereskedőné szépasszonyoknak. A szerkesztőségbe igyekezve szégyenszemre megfedkezett még az őt támogató hölgyekről is: „Leonórát és

Zsófiát e percben teljesen elfelejtette, csupán a szarkasztikus Vadnai szerkesztő úrra gondolt, hogyan lehetne kegyességét e vidrasapkás férfinak megnyerni?”¹⁰ A népligeti szánkózás fejezete egészében nem szól másról, mint – többnyire Leonóra gyakorlatias javaslataiként megfogalmazva – az írói érvényesülés legitim vagy görbe, de annál célravezetőbb útjáról, amelyek az írói készségek működtetése mellett, vagy éppenséggel azok helyett biztosítják az előmenetelt a pályán. Nehéz ennél szemléletesebben bemutatni azt a kultúrszociológiai jelenséget, amelyet Bourdieu „illusio”-nak nevez, és amit a játék értelmébe vetett hitként, a játékban való részvétel érdekeként, a játék melletti elkötelezettségként határoz meg, ahol a játék a művészet területén elérendő sikerekért folyó versengést jelenti.¹¹ Ez az *illusio* legalább olyan mértékben vezérli a főhős magatartását a cselekmény folyamán, mint a szerelmi szenvedély, és a nő odaadásba vetett illúziók.

A könyv címét (*Hét Bagoly*) egy pesti belvárosi ház tulajdonneve adja, s a szöveg feltűnően sok személynevet és helynevet, utcák, terek, házak, vendéglők, éttermek, kocsmák, kávéházak, intézmények elnevezéseit tartalmazza. Hacsak nem érjük be azzal a felületes magyarázattal, hogy regényében Krúdy névsorolvasást tart, leckét mond föl, nevekbe tömörített személyes emlékeket idéz föl, érdemes elgondolkodni ennek a flaubert-i funkcionális névhasználathoz képest pazarló, túlzott bőségű, szinte mániákus névhalmozásnak az okain, amelyről egyébként a szakirodalom, például Gintli Tibor más művek kapcsán tanulságos fejtegetéseket írt.¹² A *Hét Bagoly* névtana is alaposabb elemzést érdemelne, de itt csak azokra a vonatkozásra térhetek ki röviden, amelyek gondolatmenetemet, az irodalmi mező költői rajzát érintik.

A nevek hálójá ugyanis az irodalom, a sajtó, az írásból megélő emberek és velük érintkezésben lévő személyek, helyek, intézmények körét jelöli meg. A háló sűrűsége alkalmas arra, hogy az olvasó számára otthonossá tegye ezt a kulturális mezőt, amelyben lépten-nyomon ismerősökbe botlunk. Sőt, a bennfentesség, a beavatottság illúziójában részesít bennünket. A megújuló, ijesztő gyorsasággal kitáguló metropolisz második természetét benépesíti megszólíthatónak tűnő, még ha válaszadásra nehezen is kapható instanciákkal. Segít eligazodni a nagyváros irodalmi életének vadonában. Érdemes másfelől különbséget tenni a nevek státusza között. Vannak referencianevek, amelyek akkor is beszédesebbek voltak, és ma is a kulturális konnotáció tág és gazdag övezete veszi körül őket, legyen szó Kemény Zsigmondról, Jókairól, Mikszáthról, Gyulai Párról, Reviczkyről, vagy akár csak Eötvös Károlyról, Rákosi Jenőről vagy Herczeg Ferencről. Vannak nevek, amelyekről tudjuk, hogy valós személyeket takarnak, de hovatovább már csak a korszak kutatójá-

nak van róluk élesebb képe. Ábrányi Kornél, Vadnai Károly, Lauka Gusztáv alakja is egyre inkább árnyékba borul. És akkor elérkezünk ahhoz az övezethez, ahol a mai olvasó már nem tudja eldönteni, vajon valóságos vagy fiktív személyeket jelöl-e velük az író. Vajon valóban létezett a Bucsánszky-féle *Álmoskönyv*? Ki lehetett Csinosi nagyságos úr vagy Steccz hordár? Csakugyan volt Hubli úrnak fodrászüzlete a Barátok terén? Lerajzolhatta-e Szomjas Gusztit Homicsko? Bármint legyen is, a neveknek ez a kavalkádja elszédíti az olvasót, szinte mágikus módon fogva tart bennünket a regény világában.

A bánásmód, amelyben a regény a személy-, földrajzi és intézményneveket részesíti, szoros összefüggésben áll Krúdy tárgyválasztásának és ebből eredően nézőpontjának a Flaubert-étől való döntő eltéréssel. A magyar író úgy jár el, mintha Flaubert nem az életbe viszonylag jelentős tőke birtokában belépő, a polgári társadalomba a felemelkedés esélyeivel beilleszkedő ifjú Frédéricet, hanem a környezetéhez tartozó valamelyik periférikusabb helyzetű pályakezdőt, mondjuk Dussardier-t választotta volna főhősül. Vagy mintha Bourdieu nem Flaubert, Baudelaire, Manet kapcsán rekonstruálta volna a modernség kialakuló mezejét, hanem Murger, Champfleury és a korabeli bohémvilág szerepét vizsgálta volna ebben a folyamatban.¹³ Józsiás ugyanis harmincéves kora ellenére nemcsak még mindig pályakezdőnek számít, de a perifériára szorult firkász és a beérkezett író státuszának határán egyensúlyoz. Van rálátása a bennfentesek világára, de azért egyelőre inkább csak az alkalmazott irodalom területén mondhat sikereket a magáénak. Nem beszélve önkéntes adjutársáról, Szomjas Gusztai köz- és váltóügyvédéről, aki behozhatatlan készségében és a tényleges periférián mozogva nem is remélheti, hogy valaha is részét képezhetné az írók nagybecsű céhének.

A tárgyválasztás eredményeként elérhető közelségbe kerül a kései olvasóhoz az a populáció, amely a népszerű, alkalmazott irodalom, a kalendáriumok, álmoskönyvek, szerelmi levelezők, az udvarlás fortélyait oktató művek termelésével, szerkesztésével, kiadásával keresi a kenyerét, a homályba süllyedő valóságos nevek és a fiktív nevek nagyobb része őket jelöli. Krúdy felismeri az ebben a közegben rejlő sajátos egzotikumot, azt a perspektívát, amelyből a jövő ígérését méhében hordozó, de irodalmilag, Jókai és Mikszáth jelenléte mellett is, lapályosnak számító századforduló érdekessé tehető a háború utáni közönség számára.

A mozgástér megteremtése lemondással kezdődik. Krúdy regényében hiába keresnénk azoknak a művészeti műhelyproblémáknak a pertraktálását, amelyek alapvető fontosságra tesznek szert Flaubert regényében, és amelyek elnehezítik Kaffka *Állomások*-ját vagy Babits *Halálfiát*. Ebben a populációban a fő kérdés

nem az ars poeticák megfogalmazása, sem az eszmék, amelyek mellett el kell köteleződni, hanem az, hogy hogyan lehet előleghez jutni, melyik vendéglőben lehet olcsón jól étkezni, hol mérik megfizethető áron a jó bort. A nyakkendőviselésből vagy a lábbeli állapotából biztosabb következtetéseket vonnak le egymásról a hősök, mint az általuk alkalmazott írói fogásokból. Az életismeret kritériumai között pedig a kocsmák és kávéházak közötti eligazodás, vagy a szerkesztők gyengéinek kiismerése korántsem játszik mellékes szerepet. Krúdy messzemenően kiaknázza az írói egzisztenciának azt az aspektusát, amelyet Bourdieu habitusnak nevez, és oly mélyértelműen elemez, s ebben a bohémvilág, mint az ábrázolás közege, igencsak a kezére játszik.¹⁴

E közeg ábrázolása nem olyan írói eszközöket kíván, amelyek a Társaságok, a kiadók, az előkelő folyóiratok, a kaszinók, színházi bemutatók, kiállítás-megnyitók befolyásos és hivatásos világában dukál. A józsefvárosi álmoskönyv-kiadó munkatársaira nem érdemes olajfestéket pazarolni, ide elég a tollrajz vagy a ceruzarajz is. Nagy vásznak helyett kis krokik. S ha krokik, akkor szabad leegyszerűsíteni a figurát, sőt, groteszkül állítani elénk, karikatúrává torzítani, s ennek Krúdy nemcsak gúnyos modalitását ismeri, mint az említett Simli Mariska esetében, hanem szeretetteljes változatát is gyakorolja: „egy sörényes, ősz, szórakozott képű férfi törölgette a tollat hajába. Vereskarikás szemei voltak, mintha éjjel keserves sírással töltötte volna idejét. Arca rendkívüli fáradtságot fejezett ki, mintha mindenegyes ráncért, amelyet sikerült arcára felrakni: súlyos testi munkát kellett volna végeznie.”¹⁵ Ő Szerelmvölgyi úr, Áldáska édesapja.

Ám ennek az írói választásnak igazi hozadéka az így kiküzdött nézőpont. Minden mindennel összefügg. Szerelmvölgyi úr ugyan szerelmi levelezők szerkesztésével keresi meg napi borjúhúsadagját, de titokban Homéroszt fordít, azaz belopakodott a szellem legmagasabb régióiba is. Krúdy is ismeri ezt a titkos ösvényt. Az alsó regiszter felől az irodalmi mező egészét bemutatja. Az irodalmi világot alulnézetből, a piramis csúcsára helyezett Jókaival bezárólag, akiről megtudjuk, hogy „szelíden félrehajtott fejjel” járt a világban, és hogy regényeit nem is ő, hanem többnyire Petrinyi írta. S itt utalhatunk vissza a regény sajátos névhasználatának kérdésére. A nevekből önmagukban csak unalmas névmutatót lehetne összeállítani. Hogy mágikusan hassanak, ahhoz nem kell róluk oldalakat regélni, hiszen vagy csupán bohémek, vagy a bohémek szemével látott hírességek, ezért elég őket rövidülésben ábrázolni. Az esetek többségében tehát csak arra van szükség, hogy az író egy jól megválasztott állandó jelzőt biggyessen hozzájuk, vagy legföljebb egy mellékmondatral egészítse ki őket: „Imrey úr, a földhitelintézetbeli pápaszemes levéltáros, aki Zemp-

léní Árpád név alatt verseket is szokott írni”; „derekasán tud köhögni, akárcsak Vas Gereben”; „Tóth Béla... azért dadog, mert temérdek alkoholt fogyaszt”; „az oroszlánképű ifjabb Ábrányi Kornél”; „a professzor Balogh Pál” stb. A *Hét Bagoly* néha úgy hat, mint ha bestiáriumot olvasnánk.¹⁶

Ez állathatározó legbecesebb példánya azonban Szomjas Guszti, akinek a nevét Fried István jó érzéssel emelte könyve címébe. Neki is lehet rokonokat találni a magyar anekdotakincsben, sőt, még a világ-irodalomban is, *Az érzelmek iskolájában* azonban bizonyosan elképzelhetetlen lenne egy ilyen figura. Szerepeltetése alapvetően eltéríti a flaubert-i modelltől azt a módot, ahogyan Krúdy a magyar irodalmi modernség mezejének csecsemőkorát ábrázolja. Frédéric Moreau története, ha vannak is benne folytonossághiányok, egy hosszabban tartó folyamatot bont ki. Józsiás életéből ellenben csak néhány hónap időtartamú epizódot, az író életének egy fordulatát ismerjük meg. Az egyik történet diakrón jellegű, a másik szinkrón természetű, keresztmetszetet, állóképet ad. Az állapotrajzba Szomjas Guszti megjelenése visz mozgást. Ő ugyanis emlékeiben, ízlésében, mentalitásában régi idő, Ferenc József megkoronázása, tehát lényegében a Kiegyezés korának tanúja. Az irodalmi jelen történései, folyamatai, intézményei, magatartásmódjai ennek az egy emberöltővel korábbi időnek éles ellenfényében, a vele való kontrasztban öltenek körvonalaikat, és főleg kapnak, olykor két egyenrangú, olykor egymásnak ellentmondó, olykor egymással interferáló értékelést: a Józsiásét és a Gusztiét. Még egybeesések is elő-előfordulnak kettejük helyzetmegítélésében. A *Hét Bagoly* tehát a legkevésbé sem tekinthető krónikának, még annyira sem, mint *Az érzelmek iskolája*, mert a századforduló pillanatáról versengő szubjektív víziókat, nem pedig objektív igénnyel megalkotott, kétségbe vonhatatlan történetet kapunk.

Ráadásul megengedhetetlenül leegyszerűsítő képpel dolgozunk, ha az irodalomról folyó vég nélküli reflexiókban csak a főhős és egy segítőkész, de okvetetlenkedő vidéki öregúr közötti eszmecserét látunk. Krúdy egy anekdotikus figura és egy irodalmi ambíciókkal megvert fiatalember jovialis vagy zsörtölődő huzakodásainak felidézésével, némileg félrevezető módon csak sejtetett, és csak itt-ott felbukkanó módon, a két ember között ennél lényegibb, szorosabb kapcsolatra utal, olyanra, amelyet csak a fantasztikumba való – igaz, ironizált – áthajlással lehet érzékletessé tenni. Kinek ne jutnának róluk eszébe a magyar és világirodalom nevezetes alakpárjai: Don Quijote és Sancho Pansa, Csongor és Balga, Toldi és Bence, Don Juan és Leporello? Ezek talán távolabbi asszociációk. Sokkal közelebbiek azok a Mikszáth-hősök, akik egy régebbi korból feltámadva szembesülnek a dualizmus korának viszonyaival, vagy akik makacsul

ragaszkodnak egy korábbi történelmi kornak a jelenkorban súlyosan anakronisztikus szokásaihoz. „Szeretném, ha Fonnyadi úr néha az ablak alatt elkiáltná magát: Donauwasser! Amint a régi Pesten kiáltották a vízárusok” – közli házigazdáival kívánságát a Hét Bagolyba beköltöző Szomjas Guszti.¹⁷

De bizony még további meglepetésekkel is szolgál Józsiás és a megelevenedett Peleskei Nótárius kapcsolatának vizsgálata! Szomjas Guszti alakja számos ponton átbillen a fantasztikum tartományába, magával sodorva a vele érintkezésbe kerülő személyeket, még Fonnyadinét is, akiben az öregúr ifjúkori szerelmének, Flóra asszonynak az alakmását véli felfedezni. A vidrasapkás, hiúzbandás öregúr szerepei közül a legfontosabb talán ez a doppelgänger-szerep, amelynek révén Hoffmann Zinoberéhez vagy Dosztojevszkij Goljadkinjához hasonlóan, a főhős helyére tolakodva, Józsiás alakján élőködik. Az „öreg kandúr” még a három szerelménél is helyettesíti a fiatal író, legalábbis étvágyának kielégítése terén, mert szerelmi szolgáltatásokra már talán nem lenne képes. S a két hős ilyen, a realitás és a fantázia határain egyensúlyozó összegabalyodása nem csak önmagában véve érdekes, de a kettejük által megtapasztalt irodalmi mezőről alkotott kép kaleidoszkópszerű, idősíkváltó, a flaubert-i modellől gyökeresen eltérő módozatának kialakítására nézve is messzemenő, alaposabb elemzést érdemlő következményekkel jár. Ahogy Szomjas Guszti és Józsiás kölcsönös viszonya alakul, úgy lesz a két irodalmi korszak is egymás hasonmása, amelyet – ki-ki a magáét védelmébe véve, és a másikat megítélve – képvisel, és a másikéban tükröz.

Ezzel a kissé hosszúra nyúlt előkészítéssel megkezdtem a regényről való legfőbb mondandóm volta-
képpen kezdetéhez. A kijelentésem záró poénként hangzik, és talán az is, de érdemes azért komolyabban venni. Ugyanis azt gondolom, hogy Krúdy a *Hét Bagoly*ban otthonossá tett számunkra egy, a régmúltból a múltba, majd onnan a jelenbe tartó világot. Az

otthonosságot azonban ijesztő, rideg, didergető idegenséggel vette körül. Legszívesebben arról a határról beszéltem volna, amely az otthonosság és idegenség világát elválasztja. Az otthonosság és az idegenség találkozási pontjai, a regény hely nélküli helyei topográfiailag is pontosan körülírhatók. Az ürességgel való szembenézés kísért már a Józsiás és Zsófia svábhegyi kirándulásában, a kihalt Kemény Zsigmond-vilánál, a bomlott elméjű, magára hagyott, halálba bukó író utolsó lakásánál. A semmivel szembesülünk egy épületben, a város kellős közepén, a Bonctani Intézetben, amelynek alvilági alagsorában, tepsikben az öngyilkosok hullái sorakoznak, s amelynek előcsarnoka az Arabs szürkéhez címzett kocsmá, a halottszállító kocsisok ivóhelye. Az otthonosság elidegenedésének klasszikus helye az elhagyott téli Margitsziget. A regény legdöbbenetesebb szimbóluma azonban, a par excellence hely nélküli hely, a Duna jege, sarkvidéki alakzataival, a kietlenség szobraival. A szimbólum csúcspontja pedig a szerelmesek semmibe úszó jég-táblán betelő násza. Krúdynak még arra is van gondolja, hogy a szerelem és halál egységének eme, az emberi élet értelmetlen ürességét megnyilvánító hatalmas szimbólumát egy túsúrással kipukkassza, banalitásba rekeszse, amikor látjuk eliszkolni az inkognitóját megőrizni akaró, a jég fogságából kimentett Zsófia asszonyt, akinek a halál markából kimenekülve első gondolja a látszat megőrzése. De a Krúdy-féle atópiáról, amelynek Flaubert-nél ugyancsak nem találjuk megfelelőjét, részletesebben talán egy másik Krúdy-konferencián lesz alkalmam beszélni. ■ ■ ■

Tverdota György (Monok, 1947): irodalomtörténész. Szakterülete a modern magyar irodalom. József Attila-kutató, a József Attila Társaság elnöke. Emeritus professzorként vezeti az ELTE egyik doktori programját.

JEGYZETEK

- 1 Pierre Bourdieu: *Les règles de l'art. Genèse et structure du champ littéraire*. Seuil, Paris, 1992.
- 2 Krúdy Gyula: *Hét Bagoly*. In K. Gy.: *Nyolc regény*, [Magyar Remekírók]. Szépirodalmi, Bp., 1975. 845.
- 3 Fried István: *Szomjas Gusztáv hagyatéka*. In F. I.: *Szomjas Gusztáv hagyatéka. Elbeszélés, elbeszélő, téridő Krúdy Gyula műveiben*. Új Palatinus, Bp. 2006. 140.; Gintli Tibor: *Olvasás és önértelmezés*. In G. T.: „Valaki van, aki nincs”. Személyiségbeszélés és identitás Krúdy Gyula regényeiben. Akadémiai, Bp. 2005. 39–40.
- 4 *L'espace de l'Éducation sentimentale*. In P. B.: *Les règles de l'art. Genèse et structure du champ littéraire*. 79.
- 5 A főhős *Udvarlók* könyve címen emlékei készülő művét, de elfogadja *Szerelmemvölgyi úrtól Az udvarlók könyve* címváltozatot. K. Gy.: *Hét Bagoly*. 787.

- 6 Tizenharmadik fejezet. Józsiás feljegyzéseiből. In K. Gy.: *Nyolc regény*. 853–856.
- 7 Uo. 800–811., 836–852.
- 8 Uo. 764.
- 9 Uo. 770–771., 775., 820.
- 10 Uo. 775.
- 11 Különösen a *L'illusio* et l'œuvre d'art comme fétiche, illetve a *Da Capo*. *L'illusio* et l'illusio című alfejezetekben, ld. P. B.: *Les règles de l'art. Genèse et structure du champ littéraire*. 373–378., 535–541.
- 12 Gintli Tibor: *Név és identitás*. In G. T.: „Valaki van, aki nincs”. Személyiségbeszélés és identitás Krúdy Gyula regényeiben. Különös tekintettel 26–36.
- 13 Természetesen a felsoroltak szerepelnek Bourdieu leírásában, de csak mellékszerepet kapnak az irodalmi mező

- rekonstruálása során. Murger-ről ld. P. B.: *Les règles de l'art. Genèse et structure du champ littéraire*. 127–128., Champfleuryről ugyanott és 434–435.
- 14 A habitus elemzését ld. *L'habitus et les possibles* és a *La dialectique des positions et des dispositions* című fejezetekben (429–439.), de a fogalom értelmezése még tanulságosabb Pierre Bourdieu: *Méditations pascaliennes* című könyvének (Seuil, Paris, 1997.) *Habitus et incorporation* című fejezetében (200–205.)
 - 15 Krúdy Gyula: *Hét Bagoly*. 782.
 - 16 Uo. 725., 745., 772., 801.
 - 17 Krúdy Gyula: *Hét Bagoly*. 738.

KRÚDY ÉS A BESZÉLŐ TEST

A testi lét, a testiség megjelenése az irodalomban divatos témának számít, nem csak nemzetközi viszonylatban, hanem jó másfél évtizede már nálunk is. Ez mindenképpen öröndetes dolog, hiszen a tradicionális irodalomlemező eljárások nem részesítették kitüntetett figyelemben ezt a szempontot, amely talán leginkább a „gender studies” elterjedésével párhuzamosan nyert polgárjogot az irodalomértelmezésben. (A filozófiában ez az érdeklődés, ha megszakítottan is, sokkalta régebbre nyúlik vissza.) Indokoltnak tartom azonban, hogy felhívjam a figyelmet az ebben a megközelítésben rejlő esetleges csapdákra.

Az első problémát magának e szempontnak az elnevezése okozhatja. Jobb kifejezés híján gyakorta beszélünk „a test irodalmi ábrázolásáról”. Ez a megfogalmazás azonban már eleve magában hordoz egyfajta ideologikus meghatározottságot. Ugyanis úgy mutatja fel a test irodalmi megjelenítését, mintha egy puszta tartalmi elem, tematikus mozzanat lenne a többi között, amelyhez mintegy kívülről, leírólag lehet viszonyulni. Ide kapcsolódik egy olyan, széles körben elterjedt meggyőződés, mely szerint a testiség a hagyományait tekintve prűd magyar irodalomban hosszú időszakokon át „tabutéma” lett volna. Azok a kommentátorok, akik ezt az álláspontot képviselik, nagyjából azt sugallják, hogy a test természetes „önkifejezését” az irodalmi nyelvben meghonosodott normák és elvárások, stilisztikai konvenciók és retorikai tradíciók úgymond „elfojtották”. Joggal kérdezhetnénk persze, hogy mit is kell értenünk a test „önkifejezése” alatt, hiszen ez a megfogalmazás azt sugallja, mint-

ha a testhez mindig és eleve tartoznék valamiféle természetes nyelv, magyarul: hogy a test tudna beszélni, ha hagynák. (A „testnyelv” kifejezést általában szemiotikailag vagy szemiológiailag tökéletesen átgondolatlanul alkalmazzák, és korántsem csak nálunk.) De ugyanilyen könnyedséggel szokás kijelenteni ennek az ellenkezőjét is, vagyis azt, hogy a test „néma”.

Találtam olyan álláspontot is az elmúlt évek vitáiból, mely szerint a test „az egyedi és az általános hártármeszgyéjén” helyezkedik el (mi nem? – kérdezhetnénk). Egy másik értelmező „közös emberi alapként” kezelné a testet, amelyet „végletesen reflexívnek és szókimondónak” tart. Ez utóbbi fordulatban a megsemmélyesítés az igazán figyelemreméltó, vagyis az, hogy eszerint a test gondolkodik (hiszen reflektál önmagára és a világra), másrészt nem csupán beszél, hanem kifejezetten „szókimondó” is, bár nem igazán tudhatjuk, hogy mihez képest az. Nem kevésbé rejtélyes, persze, a „közös emberi alap” kifejezés sem, ha csak nem azt a banalitást értjük ez alatt, hogy minden embernek van teste. A közös mivolt hangsúlyozása azonban veszélyes lehet, ugyanis arra is utalhat, hogy ezen a mindenki számára azonos szinten olyan nyelvhasználatra lelhetünk, amely lényegében mindig és minden esetben ugyanazt mondja. A test irodalmi megjelenésmódjainak beláthatatlan sokfélesége azonban olyan tapasztalat, amely éppen ennek az egyformaságnak a cáfolatául szolgálhat. Hiszen jelentés nélküli test, vagy test a jelentésnélküliség állapotában nem létezik: a test minden aspektusában imaginárius vagy szimbolikus jelentésekhez kötődik, s ezek nélkül a jelentések nélkül nincs is fenomeno-

lógiai realitása. Ettől az irodalom tudja magát a legkevésbé elvonatkoztatni; a test tehát nem szólhat meg „önmagában” egy irodalmi műben, mivel „önmagában” vett (élő) test nincs is. A test minden irodalmi műben más mértékben és máshogyan „szól meg”, s a „megszólalás” ez esetben, természetesen, metaforikusan értendő. Nem „maga a test” beszél, hiszen magának a testnek nincs nyelve, hanem az éppen adott test-reprezentáció kapcsolódik bele előre nem látható módon az imaginárius és szimbolikus jelentések végtelen hálózatába, s így válik jelentővé.

A másik csapdahelyzet abban áll, hogy a testiséggel kapcsolatos vélt vagy valóságos tabuk lerombolását általában egyoldalúan a szexus ábrázolására vonatkoztatják, noha aligha vitatná bárki is, hogy a test sokkalta nagyobb reprezentációs kört érint, mint a nemiség. Itt van mindjárt az emberi arc irodalmi megmutatkozásának problémája. Emmanuel Lévinas nagy hatású művei óta az arc filozófiai jelentőséget is nyert a 20. század második felének bölcseletében. De ha ettől a vonatkozástól eltekintünk is, joggal merül fel a kérdés, hogy irodalmi létmódja szempontjából az arcot a test részének tekintjük-e, vagy sem? Ezen a ponton kapcsolódnék Krúdyhoz. Mostani hozzászólásom nem akar több lenni szerény javaslatnál arra vonatkozólag, hogy érdemes lenne tanulmányoznunk a testiség jelenlétének modalitásait ennek az írónak a műveiben. Ezt a szempontot az eddigi értelmezések ismereteim szerint jobbra elhanyagolták, vagy kizárólagosan a kulináris, vagyis az evéssel-ivással összefüggő motivika vagy írói eszköztár kommentálására korlátozták. Pedig a Krúdy-művek ilyen irányú vizsgálata talán arra is fényt deríthetne, hogy a testiség „tabusítása”, amit hajlamosak vagyunk a múlt századi magyar irodalom egyik tehetetelének tekinteni, nem is érvényesül olyan kizárólagos erővel, mint hihetnők. Azt gondolom, hogy Krúdynál igenis számtalanszor „megszólal” a test, de ez sokkal áttételesebben, finomabban és összetettebben történik annál, minthogy rögtön felfigyelnénk rá. Az óriási Krúdy-életműből kiragadott két szövegrészről fogok tehát szólni, szükségképpen elnagyoltsággal, vagyis jelzésszerűen.

Az első a *Hét Bagoly* című regénynek az a jelenete, amikor Józsiás megtalálja korábbi szerelmét, az öngyilkos Leonórárt a hullaházban. Ennek a kétoldali szövegnek¹ az egyedülálló mivolta véleményem szerint abban áll, hogy a halott arc leírását, a magából a tárgyból adódó immobilitást és statikusságot egy folyamatosan elmozduló perspektívába állítja. Ez a perspektíva a szemlélő nézőpontja, amely elvileg csak Józsiásé lehetne; ezt azonban kétségessé

teszi az a mozzanat, hogy csak a hosszú leírás legvégén, mintegy több lehetőség között tétovázva, *váratlanul* ismer rá halott szerelmére. „Majd hirtelen Leonóra tűnt fel előtte.” Aligha nevezhető valószerűnek, hogy ez a ráismerés az adott helyzetben nem azonnal következik be. Akkor viszont felmerül a lehetőség, mint Krúdynál nemegyszer, hogy a narrátor nem csupán az egyik szereplő nézőpontjából láttatja a jelenetet, hanem egy nem-identifikálható szemszögből is. A felismerés pillanatáig tehát a narrátor által biztosított vizuális perspektíva folyamatos, bár nagyon lassú elmozdulásban van, ami az olvasót arra kényszeríti, hogy egyre közelebről vegye szemügyre a halottat. A legérdekesebb az, hogy e közeledés során az arc egyes elemei jelenteni kezdenek („megszólalnak”), és menet közben változtatják is a jelentésüket.

Amikor a hullatároló, a „tepsi” előgurul, a benne fekvő nő „úgy tűnt fel, mint a varjú a havon”. Ez a hasonlat, amely viszonylag távol eső fekete foltként mutatja a látványt, fokról fokra élesebbé és a részleteket pontosabban láttatóvá válik a leírás lassú, de jól érzékelhető dinamikájában. „Fekete volt, mint egy gyászjelentés, de *később* feltűntek rajta a szürke foltok, mintha megkoptak volna ruhái, megszürkült volna messziről sötét haja, fakóvá lett volna arca, amely *egy darabig* úgy világított ki a homályból, mint egy csillag.” (Kiemelések tőlem: A. G.) Az írói bemutatás mintha az impresszionista festészet módszerével éppen ellentétes irányú utat járna be. Az impresszionista festmény akkor adja át magát a legjobban a formák néző általi felismerésének és azonosításának, ha megfelelő távolságból szemléljük; közelebb lépve a körvonalak feloldódnak, elmosódnak, az egyes ecsetnyomok elkezdnek külön életet élni. Krúdynál viszont a foltszerűségtől haladunk a mind élesebben kirajzolódó részletek felé, de ezenközben a megvilágítás is változik; vagy mondhatnánk úgy is, hogy a néző – ez esetben az olvasó – szeme fokozatosan alkalmazkodik a fényviszonyok változásaihoz. Az arc részletei közül először a homlok tűnik fel, amely „egyenesen, nyíltan, szinte bűnbánat nélkül tündökölt a magasság felé”. Majd fontos szerepet kap az „egyenes, nemes metszésű” orr, amely „gőgösnek, bátornak, sőt megvetőnek látszott”. „Határozottan, szinte diadalmasan emelkedett fel a fekvő nőnek az orra. Dacoság, elszántság, eltökélt sorsprogram jellemezte ezt az orrot, mintha emelkedettségével azt akarná kimondani, hogy semmit sem bánt meg, ami az életben vele történt...” És ezen a ponton az orr valóban megszólal. „Nem lehetett másképpen tenni – mondotta az orr. – De nem is akartam mást tenni – tette hozzá. – Ha bűnös vagyok, bűnhődjek; ha ártatlan vagyok, nyerjem el az ártatlanok jutalmát.”

Az arc egésze szintén beszél, de különös módon egészen mást mond, mint az orr. „De más mondott

¹ Krúdy Gyula: *Hét bagoly*. In K. Gy.: *Aranyidő*. Szépirodalmi, Bp., 1978. 451–453.

ez az arc, amelyet a villamoskörte előbb csak körvonalalaiban mutatott, mint a holdat, amely a nappal párázatai mögött feltűnedezik a látóhatáron. Ez az arc, amely kijött az üregből, eleinte csak elmosódottnak, kifejezés nélkülinek látszott, mint a halottak arcai, amelyek már nem akarnak se örömet, se bánatot kifejezni.” Az orr kihívó egyértelműségének tehát elmentmond az egész arc közönye és hideg némasága – legalábbis egy rövid ideig, mert ismételt számolnunk kell a látási körülmények változásával. „Ilyen volt a fekete nő arca, amikor fehéredni kezdett odakünn, a villamoslámpa világosságában.” „Aztán közelebb jött az arc...” Figyeljük meg: a narrátor szerint nem a hullaház éjszakai látogatói lépnek közelebb a halotthoz, hanem a halott arc közeledik a virtuális szemlélőhöz. Ez az írói megoldás kísérteties hatást kelt, hiszen aktivitást kölcsönöz a halottnak, ami Krúdy világában, amelyet benépesítenek a holt lelkek, szinte megszokottnak mondható.

Ezúttal azonban a halott teste, pontosabban az arca szól hozzánk, most már közvetlen közlőről. Mondandója pedig ismét csak módosul: „gyermekes, sírós, gyengéd fájdalom látszott rajta, amint elmúlt a méltóságteljes távolság, és az arc beállott negyediknek az élők arcai közé: emberi lett ő is – amint talán a szfinx arculata is megváltozik, ha közlőről nézzük őt”. Az arc egyes alkotórészei részben ezt az új jelentést támogatják; ilyen például a csodálkozva felfelé húzódó szemöldök, a sírósan lepittedő ajak, a halál suhintásától elsápadó fül, a kifehéredő halánték. Krúdy nem is volna Krúdy, ha nem szentelne külön figyelmet „az arc hajszálainak”, a szájszegletben meghúzódó kis, kékes női bajuszkának, amely egy csapásra megöregedett, vagyis elvesztette erotikus funkcióját. Az öngyilkos nő homlokának és az orrának azonban „nem volt már ideje megijedni, hiszen ők az elhatározás gyermekei”. Látjuk (a szó szoros értelmében), hogy rendkívül komplex jelentésrendszerrel van szó. Ha Gadamer szerint lényegében az épületeket és a képeket is olvassuk, semmi meglepő nincs abban a kijelentésben, hogy Krúdy ebben a szövegrészletben elolvastatja velünk a halott arc üzenetét. Józsiásnak először egy gyermekkori szentkép emléke villan az agyába, majd pedig a betegágya mellett elszenderedő édesanyjának a képe; s csak ezt követően ismeri fel Leonórárt. Ez a mozzanat, mint említettem, lélektanilag nem igazán hiteles, de tartalmaz egy irodalmi szempontból is fontos írói megfigyelést. Nevezetesen a vizuális identifikáció preformált jellegét mutatja meg itt Krúdy, vagyis azt, hogy látásunk, vizuális gondolkodásunk alapvetően a nem akaratlagos emlékezetben (a prousti *mémoire involontaire*-ben) elraktározott sémákra épül. Ezeket a sémákat kell elraktározni az útból Józsiásnak (és az olvasónak), hogy megértse Leonóra halott arcának beszédét.

A másik részlet, amelyről nagyon röviden szólni szeretnék, a szülési jelenet az *Asszonyosságok díjának* végéről. Nemrégiben egy konferencián tudományos előadás tárgya lehetett az a kérdés, hogy Krúdy *mizogin*, azaz nőgyűlölő volt-e, vagy sem. Nos, ez a néhány oldal biztosan a szülés egyik legdöbbenetesebb és legempatikusabb leírása a 20. századi magyar irodalomban. A gyermeke világrahozatalát rettenetesen megszenvedő, majd a csecsemővel való pillanatnyi találkozás után lelkét kilehelő szegény lány, Natália esete lehetne akár olcsó, giccsesen szentimentális történet is. Ha csak a történetek vázát foglaljuk össze, akkor nem is több ennél. Ami poétikailag hihetetlen magasságokba emeli erről a laposan közhelyes szintről, az nem más, mint a vajúdnő által átélte kínok felzaklatóan költői leírása. Bizonyára megértik, ha ezt a passzust teljes egészében idézem. „Azóta ismerik a földön ezt a borzasztó fájdalmat (amelytől reggeltől reggelig hangos itt ez a szoba), amelyet a férfinemen levők nem is tudnának elviselni; angyalok kellenek ezeknek a kínoknak a kiállításához, vagy legalábbis olyanok, akik bukásuk előtt valamikor angyalok voltak: nők. Ahány porcikája, csontocskája, idegecskéje van az asszonytestnek: az mind megmozdul, felébred és gyötrelmet okoz, midőn a halhatatlan földrengésnek ideje elkövetkezik, és a test belsejében végigszántanak a kínok csapatai. Ezek a kíncsapatok hol éles csőrű, beretvakörmű madarak, amelyek a test belsejében ide-oda röpködnek, hol meg kardlábú vakondok, amelyek lassú, gyötrelmes munkával alagutat ásnak maguknak a legértékesebb zsákmányig, a szívig. Szálguldanak az ércetű madarak, futkároznak a szájukban parazsat cipelő egerek, a föld alatti máglyatűzből kiveti magát a szalamander, hogy rokona, a bazilikus meglátogatására siessen, amely most készül a világra jönni. Ebben az órában minden nő azt hiszi, hogy borzasztó szörnyeteg van a testében, a kétféjű bornyú maga vagy a hatkezü... egy másvilági lény, amelynek velőig szűrő tüskékkel van bevonva a háta, a lába helyén uszonyok vannak, amelyekkel megkapaszkodik a tengerben, és ezért nem lehet őt a világra kényszeríteni, bár a hold kilencszer fordult, és kilencszer jött fel már a nap is... A doktorok így írják jelentéseikbe: »jó« fájások kezdődtek.” A szülési kínok után a haldoklás gyötrelmeinek leírása következik, amely azonban a narrátor szerint nem lehet fájdalmasabb, mint az a kínszenvedés, amit a szülés okoz. Ősi réteget érint itt Krúdy: gondoljunk csak arra például, hogy a Kósz szigeti Aszklépiónba, a Hippokratész alapította szent gyógyító központba sem szülés előtt álló nő, sem pedig haldokló beteg nem kaphatott bebocsátást. Az életbe való belépést éppoly tisztátalanak tartották tehát, mint az élet elhagyását. Krúdynál a szülést és a haldoklást az köti össze, hogy mindketto a magány legszélsőségesebb formája. „Itt üvöltöz-

nek, fogcsikorgatnak, ajkukon tajtékot vernek, homlokukon forrót verejrekeznak, görcsökben fetrengenek a nők, és senki sem segíthet rajtuk, amint a haldoklóknak is egyedül kell útra kelni arra a messzi, sötét útra, amely előttük tátong.”² A „senki sem segíthet” egzisztenciális tapasztalatának két *határhelyzetéről* van szó, ahogy Jaspers nevezte, s mindkét magány a saját testben való elveszettség, a paroxizmusig fokozódó test-érzékelés iszonyatával jár.

A testiség tapasztalatát azonban úgy írja le Krúdy, hogy az a lehető legtávolabb essék bármiféle naturalizmustól. Még azon a szinten sem említ konkrét testrészeket, ahogy a hullaházi jelenetben figyelmet szentelt az arc egyes részeinek. Áradó, Hieronymus Bosch látomásos képeire emlékeztető víziókban jeleníti meg a fájdalom hullámain, amelyek közvetlen képi szimbolikává alakítják a női test minden porciájában más formában fellépő fájdalmat. Mondhatnánk azt is, hogy a narrátor vízióiról van szó, s hogy ezeknek az egymásba kapcsolódó fantasztikus képeknek éppen az a funkciójuk, hogy a test realitását, azaz hétköznapi és megszokott reprezentációját leváltsák, és bekapcsolják egy poétikai és egyúttal pikturális hagyományba. Magam inkább úgy fogalmaznék, hogy a fájdalom kimondhatatlanságát, a test néma kínjait szóltatja meg az író ezekkel az eszközökkel. A gyermek születését jelző sírás, e „másvilági hang” egy csapásra meghozza az enyhületet a vajúdnőnek. A pikturalitásra való tudatos törekvést jelzi a (talán) Botticelli *Vénusz születése* című képét idéző sor. „Az ultramarinkék tengeröbölben jáspis színű hajnalon a korállokkal díszített hajú Vénusz hangja volt ez, amint rózsaszínű kagylóban a világra jön. Egyszerre pihenést parancsolt a fűrészorrúnak, tüskécsillagnak, a fűrófejűnek, a tengeri csikónak, amelyek eddig Nátália belsejét tépték, marcangolták, fűrészelték, fűrták. A tengerfenék földindulása elmúlt. Helyükre térnek a feldúlt rétegek, halmok, völgyek. A ten-

ger nyugodtan ragyog az égbolt színeiben.”³ Meglehet, kicsit merész feltételezés Bosch és Botticelli képi világának tudatos felhasználását és szembeállítását tulajdonítani egy olyan írónak, aki valószínűleg nem sokat forgolódott Európa nagy képtáraiban. A Botticelli-képről bizonyosan láthatott reprodukciókat; talán éppen ennek köszönhető, hogy az általa megjelölt színek annyira eltérnek a festmény színeitől. Talán a fájdalmakat allegorizáló bestiárium lehetséges forrásait is fel lehetne tárni.

Számomra azonban ezúttal fontosabb az, hogy milyen következtetés vonható le az *Asszonyosságok díja* e nevezetes részletének szükségképpen felületes vizsgálatából? Úgy foglalnám össze ezzel kapcsolatos benyomásaimat, hogy a test néha nagyon is „szóhoz jut” Krúdy műveiben; ám ez nem az úgynevezett „testábrázolás” módjára történik. A szó klasszikus értelmében vett részletező leírásokat viszonylag ritkán kapunk a szereplők külső megjelenéséről – ebben a tekintetben Krúdy meglehetősen konvencionális. Az esetek nagy többségében a testi működések, vagy az intimnek minősülő testrészek leírásakor sem hágya át az illendőség korabeli korlátait. Amikor azonban fontosnak tartja, gondoskodik arról, hogy a test beszéljen, ha nem is a kortárs magyar próza „tabudöntő” eszközeire emlékeztető módon. ■ ■ ■

Angyalosi Gergely (Budapest, 1953): irodalomtörténész, kritikus, az MTA BTK ITI tudományos főmunkatársa, a Debreceni Egyetem Filozófiai Intézetének tanszékvezető egyetemi tanára.

² Krúdy Gyula: *Asszonyosságok díja*. In K. Gy.: *Pesti nőrabló*. Szépirodalmi, Bp., 1978. 464.

³ Uo. 488.

ELŐADOTT ELBESZÉLÉS

A tautológia poétikája

A tautológia poétikája a nyilvánvaló megfogalmazásában, a magáért beszélő kimondásában, és változatainak az ismétlődésében nyilvánul meg a Szindbád-történetekben. Az előadott elbeszélés azt jelenti, hogy az író színpadra állítva jeleníti meg az elbeszélő tevékenységet, tehát a kifejezés, az elmondás mint cselekvés egyenrangú szerepet játszik a történettel. Egyetlen érték sem mutatkozik szilárdnak, s állandónak az elbeszélő világképében. A kényszeres visszatekintés a nyelvi tevékenység által teremt menedéket a személyes emlékezet elvesztésével és kiüresedésével szemben. A tautológia poétikája a kísértő semmi ellenében nyilatkozik meg a *tárgyat kereső elbeszélésben*. Nem állítom, hogy semmiről sem szólnak a Szindbád-történetek, mert véleményem szerint a semmit semmitő képzelet játékaról szólnak.

A kiinduló feltevések kifejtéséhez szövegek olvasásán át vezet az út. Mit jelent közelebbről az előadott elbeszélés, s a tautológia poétikája? Vegyük első példaként az *Ifjú évek* című nyitó elbeszélést, amelyben egy kép leírásából bomlik ki a történet. Az előadó közbevetései a kifejezőmódra vonatkoznak, a magát céltudatos színben feltüntető történetmondó tevékenységére: „Ki volt, mi volt a herceg, mielőtt kopottas, aranyozott rámaak között elfoglalta volna helyét a régi kolostorban? – ez szorosan nem tartozik a történethez. Elég az hozzá, hogy ott volt, a bolthajtás alatt a falon.” (15.)^{*} Az előadó mintha szigorú rend-

ben haladna előre, ám nyomban rés támad a kimondott és az elgondolt között. Miután bejelenti, hogy elkerüli a kitérőket, részletekbe menő leírást ad a kapuboltozat lehullott vakolata alatt láthatóvá vált Szent Anna alakjáról: „egy kis zsámolyon üldögélt, az arcát megérintette a régiség, csak két fakó szeme tekintgetett kérdőleg a diákokra, akik a folyosó kockakövein csizmában kopogtak.” (15.) A bejelentett szikár történetmondás részletekbe feledkező előadással alakul át. A szűkszavú kifejezőmód travesztíálja a Szent György képre tett utalásban válik teljessé: „György sarkányát öldökölte.” (15.) A közlés nyilvánvalóan felesleges. A Szent György kép nem ábrázolhat mást saját értelménél fogva. Az elbeszélő szószaporító, önmagával magyarázza ugyanazt, ám éppen az így keletkező felesleg különbözteti meg Krúdy írásművészetét. Többről és másról van itt szó, mint az ok-okozati, vagy az időbeli érintkezésre alapozott szerkezet felbomlásáról, s a célelvűség hiányáról, ahogy azt a Krúdy-szakirodalom egybehangzóan állítja.

A Szindbád-történetek előadásmódja a paródia határán mozog. Nem a valószerűség, illetve a képtelenség közötti állandó átmenet váltja ki a kétértelmű hatást, de elbeszélés és előadás összjátéka. A jelhaszná-

^{*} A főszöveg zárójeles hivatkozásai az alábbi kiadásra vonatkoznak: Krúdy Gyula: *Szindbád*. Szerk. Kozocsa Sándor. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1985.

lat módjának értelmezése, s a tényleges mondás között támadó feszültségből keletkezik a paródia olvasati lehetősége a Szindbád-történetekben.

A múltból jövő hang megszemélyesítése eleve a paródia határára helyezi *Szindbád második útjának* az előadását a 20. század elején. Szindbád neve nem a szereplő azonosítására, de az én határainak a kitágítására, a személyiség megsokszorozására hivatott. Inkább tekinthető üres jelölőnek, mint tulajdonnévnek, ezért képes magába foglalni a legkülönbébb emberi tulajdonságokat. A túlzás, a személyiségjegyek fölshalmazása, a tautológia fordítja át paródiába Szindbád jellemzését. Az aprólékosan kidolgozott, sokoldalúan megvilágított lélektani portré egy ponton túl torzképpé válik. Az ironiával űzött szószaporítás saját célja ellen fordul: nem teremt egységet és folytonosságot a név viselőjének személyiségében. A tautológia mégsem pusztán szófecsérlés, sőt, éppen ellenkezőleg, a jelzőkben, hasonlatokban, s képes kifejezésekben tobzódó leírás nem a személyiség összetettségére, de a nyelv gazdagságára irányítja a figyelmet. A kifejezések tékozló bősége az élvezet forrása, s nem a személyiség rajz lélektani árnyaltsága. „Látott halált, látott születést, esküvőt, házasságtörést és gyilkosságot az erdőben. Egyszer sírt is, pénz miatt véres könnyet sírt, és titokban segített a szegényeken. Imádkozott elhagyott kis templomokban, és orvgyilkosságot forgatott a fejében ellensége ellen. Majd becsületes, nyílt és bátor volt, mint egy középkori lovag. Majd okos volt, mint a kígyó, és mámoros álmokat próbált fejtegetni a másnapokon. Voltak barátai: gőgös nagyurak és bujdosó pénzhamisítók. Egyszer nőrabló volt, máskor otthonülő családapa.” (37.) Az iránytalan halmazás, a fokozás paródiája magát a tautológia alakzatát teszi láthatóvá a felsorolás tetőpontján: „Verekedett verekedőkkel”. (37.)

Szindbád elindul az ifjúkor emlékeit keresni. Az emlék nyomán utánozni szeretné egykori önmagát, hogy újraélje ifjúságát. Tükörszínjáték részese lesz így az olvasó. A megnevezetlen elbeszélőnek mintha Szindbád volna a hasonmása, az idős Szindbád fiatalkori önmagát utánozza, az ifjú Szindbád pedig a viszatekintő távlatából lép színre. A második út alföldi kisvárosba vezet, ahol az ifjú Szindbád egy fiatal lánykát keresett fel egyszer éjjel. Az idő és a hely megjelölése tautologikus: „Nyár volt akkor és harmatos volt az éjszaka.” (38.) A magáért beszélő kimondása azzal is magyarázható, hogy Szindbádnak „már semmitem jutott eszébe a régi gondolatok közül”. (38.) A semmiből teremti meg tehát az elbeszélés a saját világát: a tárgy hiánya, s tévova keresése indokolja, hogy a történetmondó magát az elbeszélő tevékenységet is színpadra állítja. A lány alakjának a leírása közhelyekből bontakozik ki: „Irmának hívták, és barna volt, nagyhajú, és az ajka fölött gyöngye kis árnyék lebegett, mint

a fehérbőrű, barna nőknél. Szindbád ezt azóta gyakran tapasztalta.” (39.)

A tautológia körébe tartozó gondolatalakzat, a költői kérdés Krúdynál a tárgyat kereső beszéd fenntartásának a kifejezőmódja: csak formájára nézve kérdés, választ nem igényel: „– Bacsó kertész az este meghalt. Most virrasztanak mellette – felelte Irma. Vajon azóta még mindig Bacsó kertész mellett virrasztanak a kis kerti házban?” (40.) Egy szó ismételt előfordulása ellentétes jelentést előidéző környezetbe helyezve az élet szembenálló végleteit hivatott felvillantani Krúdy nyelvhasználatában. Élet és halál jól ismert összetartozását fejezi ki a forró és a hideg test ellentéte: Szindbád egyszerre érzékeli a szerelmes lány ajkára helyezett csókot, és a szomszédban hidegen, kiterítve fekvő holttest közelségét.

A forró és a hideg, az *ellentét jelentésalakzatának* a mintadarabja kettős olvasatot tesz lehetővé. Szembeötlő, mennyire elkoptatott a szóban forgó ellentét, azonban éppen ennek köszönhető, hogy ismételt előfordulása paródiaként hat. Ennek az átvitelnek viszont az a feltétele, hogy az olvasó megtalálja benne az élet végleteinek együvé tartozásáról szóló jelképes értelmet. Az alakzat travesztáciájának az érzékelése után nem jelent váratlan fordulatot a történet végkifejlete: a halálos szerelembe esett Irmát, aki halálával gondol Szindbádra, néhány hónap múlva kiviszi a temetőbe. Az elhagyott, szegénybe esett lány öngyilkosságának a szokványos magyarázatát párhuzam jeleníti meg, s az utóbbi alakzat szintén kettős olvasatot igényel: Irma *néhány hónap* után megmérgezi magát, Szindbád pedig a halálhírről értesülve *néhány napig* rosszul érzi magát. Az ellentétet kifejező párhuzam gondolatalakzatának az olvasása által válik érzékelhetővé a kiegyensúlyozatlanság, amely ironikus színben tünteti fel az önkéntes halált sietve feldolgozó Szindbád gyász munkáját.

A Szindbád-történetek ironiája az alakzatok kettős olvashatóságából fakad. A Krúdy-szakirodalom régi felismerése, hogy Szindbád nosztalgikus emlékezésének célja a múlt képzeletbeli megalkotása. Ifjúsága múltával a nosztalgia révén fordul el a jelentől a hajós, illetve így talál menedéket a múltban, amikor már nem rendelkezik a jövővel. A múltba révedés hozadéka azonban merő káprázat. Pátosz és ironia összjátéka fejezi ki az emlékező magatartásának összetettségét. Az iteratív szerkezetek kettős olvashatóságának köszönhetően az érzelmes múltidézés paródiaként jelenik meg. *A hídon. Negyedik út* egyetlen rövid bekezdésén belül négy alakváltozatban fordul elő az emlékezés beszédhelyzetének leírása: „Eszébe jutott fiatal korából egy város, – völgyben és piros háztetőkkel, ahol a barna híd ódon ívei alatt színes kavicsok felett vágat egy tiszta kis folyó, és Szindbád a híd kőpárkánya mellől álmódzva nézte a messziségben alvó kék erdőket.” (52.)

A múltba kívánczószt kifejező alapmondat emelkedett, a változatok ismételt felhangzása azonban az irónián át az öngúny felé közelíti az emlékezést: „a kék erdőket látni a messzeségben és a híd lusta ívei alatt serényen utazgató folyót” (52.), majd „egy folyó szeli keresztül a várost, és a hídról álmódó erdőket látni.” (52) A változatokban ismétlődő mintamondat egyik elemének, az alvásnak, álmodásnak az iterációjával folytatódik ez a sorozat. A tautológia az alvó város leírását szintén a paródiához közelíti: „Némely vidéki város, a hegyek között, völgyekben, mintha századokig aludna, ha egyszer elalszik. A régi királyok okozták ezt, akik egyszer valamiért megharagudtak a helyre.” (52.) „Mit csináljon a városka, ha a király többé nem néz rá? Bánatában elalszik, és álomba merülve várja, amíg valamely királynak ismét odatéved a tekintete.” (51–52.) Az alvó kisvárosban mintha megállt volna az idő, halottnak tesz. Szindbádnak úgy tűnik fel, hogy huszonöt évvel ezelőtt ugyanilyen bezárt zsalugáteres ablakokat látott: „Vajon mi lehet az ilyen ablakok mögött? Talán egy halott fekszik ott ravatalán... Vagy egy asszony alszik odabenn csendesen.” (53.)

Az önmagával nem azonos visszatérése az összefüggés látszatát kínálja. Szindbád alapvető foglalatossága, hogy hosszan, merengve, álmodozva néz. A történet lezárása visszatérést jelent a kiindulópontához. Az alapmondat iterációja körkörös szerkezetet hoz létre, az előadott elbeszélés mintha forgószínpadra kerülne: Szindbád „a régi hídra ment, ahonnan sokáig elgondolkozva nézte az alkonyatban álmodozó messzi erdőségeket. A folyó fürgén futott a híd álmos ívei alatt.” (56.) Mintamondatból sarjadnak ki az ismétlődő változatok, de ezek nem tekinthetők olyan egységes, szorosan összetartozó elemeknek, amelyek egy pont köré rendeződnének a szöveg egészében. Az önmagára visszahajló nyelvhasználat és szövegalakítás nem teszi lehetővé a változatlan ismétlődést. Magam úgy látom, hogy a *Szindbád*-szövegek változatos iteratív alakzatai a *változtatlan ismétlődés paródiáját* alkotják meg, s a visszatérés így jellemzően nem azonosságokat, de különbségeket termel. Az ismétlődés alakzatának a kettős olvashatósága biztosítja a paródia megjelenését a tárgyat kereső, nosztalgikus elbeszélésben.

A változtatlan ismétlődés paródiája ön-idézet formájában is megjelenik. Kétvényi Nagy Sámuel az *Egy régi udvarházból* nyugalmazott színésze így azonosítja Pápaít, a társulat sűgóját: „egykor titkárom, barátom, kutyám, régi rossz csizmám.” (74.) Ezek után *A három muskatéros* zárójeles idézete ön-paródiaként hat: „Pápai, a sűgó (barátom, egykori titkárom, kutyám, ócska csizmám)”. (83.) „Pápai, a sűgó, akit Szindbád körülbelül háromszáz esztendő óta ismert, midőn ifjú gavallér korában a vidéki színtár-

sulatok után gyakran utazgatott, és az első páholyt megvásárolta az előadáshoz.” (173.)

A *retorikai alakzatok travesztíája* Krúdy írásmódjának az alapvonása. A színesztézia gyakori előfordulása az alakzat paródiájának az olvasási lehetőségét is felkínálja. Szembetűnő, hogy rendre különféle érzéktérületek, ízek, illatok, képek, hangok és érintések képzetek kapcsolódnak össze Krúdy hasonlataiban. Jellemző, hogy a Szindbád-elbeszélésekben hol az egyik, hol a másik érzékszerv kap kitüntetett szerepet, jelesül *Az első virág* című történetben a halás, H. Galamb Irma színésznő nevetése, s az általa keltett összbenyomás. Az együttérzékelés változatainak az ismétlődése magát a jelenséget helyezi ironikusan a figyelem középpontjába, melynek során az egyik érzékszervünkkel észlelt benyomás felidéz egy másik érzéktérülethez tartozó képzetet. A szereplő egyetlen megkülönböztető tulajdonsága, hogy különös hangokat hallat: „– Ah, maga az? ... – kiáltott fel csengő hangon, amely úgy csillámlott Szindbád előtt, mint a folyóvíz a holdsütésben.” (310.) Közel a szövegrészlethez az olvasó újra hallja H. Galamb Irmát, akinek a neve intő jelnek bizonyul: „Most már turbékolt a hangja ...” (310.) A színésznő ismeri Szindbád egyik nevelőjét, aki a női szívek meghódítására szakosodott: „Tiszteltetem ... És csókoltatom – tette hozzá halk kacagással, amely úgy hangzott Szindbád fülébe, mint a gyors tavaszi eső csengése a nyugodt tó tükrén.” (310.) A félszeg ifjú azonban nem hallja meg, hogy a színésznő elfogadta a közeledését: „– Az este hűvös – mondta finomkodó hangon, mint a francia szalonarabokban szokás –, Szindbád úr, megengedem, hogy elkísérjen... Szindbád – bár már tizenhat esztendő elmúlt – néha ostobaságokat mondott: – Nevelő uraim a Hársfában ülnek, és bizonyára várnak.” (310.) Szindbád mondhatni zöldfülű, rossz a hallása, s ezt a tapasztalt H. Galamb Irma egyre dísztelenebb hangon kénytelen tudomásul venni: „– Furcsa ember! – mormogta csendesen.” (310.) A színésznő azonban még egy kísérletet tesz más hangfekvésben: „– Remélem, hogy holnap délután eljön hozzám uzsonnázni? – mondta csendesen és komolyan. – Kétvényi urat is elhozom? – kérdezte Szindbád. Az alacsony nőcske csendesen meghintázta gömbölyű mellét, mint egy madár, aztán közbömbösen mormogta: – Ha ugyan eljön az öreg bácsi?” (311.) Amennyiben az olvasó jelentéssel ruházza fel a hangokat, s a női szereplő nevének alapján a galambok által használt jelrendszert hívja segítségül, az elbeszélés a madárnyelv paródiájaként hat. A jelenet nyitányában Galamb Irma kezd el turbékolni. Ezt az udvarló hangot azonban általában a hím galambok hallatják. Az utána felcsendülő kacagás ellenben nem az önfeledt öröm, hanem a veszélyérzet kifejezője a madarak világában. Az elbeszélés egyfe-

löl azt sugalmazza, hogy kifinomult hallást igényel az udvarló hang befogadása, ugyanakkor azt sem cáfolja, hogy a nevelés jótékony hatással lehet az érzékelésre, hiszen Szindbád idővel túlszárnyalja mestereit. Az együttérzékelés alakzatának kettős olvashatósága mindkét értelmezési lehetőséget megengedi. A tautológia poétikája valósul meg, amennyiben az elbeszélés magától értetődő összefüggés kiterjesztéseként fogható fel, mely így hangzik: a hang meghallásához hallás szükséges.

Az előadott elbeszélés travesztíjaként olvasható az *Utazás éjjel* című történet, amely úgy jeleníti meg Szindbád leányszöktetését, mintha az bábszínházban, vasúti terepasztal díszletei között történne. A mozgó vonat ablakából mozdulatlanul látszik az éjszakai táj. Az elhaladó vasúti kocsiból nézve a mereven, egyhelyben álló pályaőrök élettelennek tűnnek: „Egy tanyaház pirosló ablakával úgy fut a tájon keresztül, mint egy bábszínházi kép; egy kis állomáson, egy perczig megállottak, az emeleti ablakban két leány ült, varrtak, a harmadik fehér alsóruhában állott a szoba közepén, a függőlámpa alatt, és éppen egy lila szoknyát próbált felvenni.” (312.) Mimi, a megsöktetett leány élettelen bábuként, szótlanul, mozdulatlanul ül a helyén az utazás megkezdése óta. Szindbád elunva a játékot meggondolja magát, s közli a lánnal, hogy a következő állomáson a szemből érkező vonatra átszállva visszaviszi szüleihez. Mimi erre sem felel. Az elbeszélés a vasúti terepasztal szemlélőjének a képzeletében lejátszódó eseményorként is felfogható. A vásári bábjáték műsorszámának a bejelentését idézi az eset régimódi címváltozatainak a felsorolása az előadott elbeszélés nyitányában: „Curly vagy egy színész története”, vagy „Esmond Henrik, Anna királynő öfélése ezredesének története”, s végül a legkifejezőbbnek gondolt „A gonosz varázsló, vagy az ártatlanság diadalma.” (212.) Az *Utazás éjjel* másfelől a leányszöktetés paródiájaként olvasható.

Az előadott elbeszélés a színjátékhoz közelít, valójában narratív előadás. Nemcsak az *Utazás éjjel* szereplői emlékeztetnek élettelen bábura, akik (amelyek) magának a leányszöktetés paródiájának a kellékei, de például a *Szindbád és a csók* groteszk nőalakjai, sőt bizonyos tekintetben maga Szindbád is. Az egyik nő páros napokon, a másik páratlanokon gyakorolja Szindbáddal a mérőldjáró csókot: „Julcsa harminckilenc, Jella harmincnyolc és fél esztendő volt”. (65.) Nemcsak az életkoruk, s a nevük, de a külsejük is hasonló: mindketten „kövérek, puhák és csókszomjasak voltak” (65.), s „tűnő nyaruk mulandósága miatt forrasztották hosszadalmasan ajkukat Szindbád ajkára.” (65.) A két nőalakot számok különböztetik meg, amelyek önkényesen, s véletlenszerűen kapcsolódnak hozzájuk. A számok személyeket helyettesítenek, helyesebben a személyeket számok

helyettesítik, mintha a szereplők azonosító jeggyel ellátott kellékek volnának.

A harmadik nő tudatlan fecskéként szombaton röpköd be a jómadár ablakán. Szindbád elalszik az ártatlan nő mellett, aki ijedt, kémlő szemmel fürkészi az alvó arcát és mozdulatlan testét. Szindbád gyorsan kiábrándul, s közönye élettelen megjelenéséről is leolvasható: „Szindbád hamar kihűlt, hamar felejtett, és közömbös, hideg tekintete jeges nyugalommal fordult el sokszor látott női szemek sugárzása elől.” (64.) Szindbád a szerelmi légyottok után otthon a szőnyegre fekszik, s ebben a szinte mozdulatlan testtartásban önkéntelen összehasonlításokat tesz a csókok között. Ezzel kapcsolatban –közbevetve– csak utalhatok rá, hogy Szindbád a közeli halált jelző szívgörccstől szenvedve is hanyatt fekszik a szőnyegre, s azokra a női vállakra gondol, amelyeken a mennyezeti lámpa fénye hajdan tükröződött. Az elbeszélés jelentéktelen tanuláshoz vezet a tautológia poétikájának a közvetítésével: a mérőldjáró csók rovatában számon tartott három nő mégsem mondható egyformának.

A pusztá érintkezésen alapuló névátvitel, a metonímia alakzatának a kettős olvashatósága teszi lehetővé a személyiség azonosságáról szóló paródia megjelenését. A páratlan, illetve páros szám ugyanis, ami metonimikusan megkülönbözteti, azonosítja a szereplőt, véletlenszerűen és önkényesen társul viselőjéhez. A jelölő teljesen esetleges és külsődleges jelölője a jelöltnek.

A nők különbségére vonatkozó tanulság megfogalmazása és a megvalósult előadás között sincs összhang. A szereplők lélektani megközelítését kizárja a metonímia, mivel pusztán véletlen összefüggésen alapul a névátvitel a szám és a személy között. A szereplők megnevezésére használt metonímia felforgató erővel rendelkezik.

Végezetül még egy retorikai jelenségről szólnék az alakzatok kettős olvashatóságával kapcsolatban. A külső és a belső világ közötti ok-okozati viszony megfordíthatóságáról, amely együtt jár a szereplők közötti kölcsönös helyettesítések körforgásával. A szereplők tulajdonságainak a felcserélhetősége az egyik jele az elképzelt világok megsokszorozódásának, a fikción belül kibontakozó kitalált történetnek, amely megkülönbözteti a Szindbád-elbeszéléseket.

Szindbád, mielőtt fagyönggyé változna, háromszáz egynéhány évesen tér vissza három éve elhagyott kedveséhez, akinek jóvátételként rögtönzött elbeszélést ad elő arról, hogyan fognak együtt a budai hegyekben utazni lóvasúttal a tél múltával. A kitalált történetben Szindbád nyugalmazott számtiszt, útítársa pedig 20 éve a felesége. A fikció felvillantott részletei teljes élettörténetté állnak össze az előadó és a hallgató meghitt együttlétének köszönhetően. Szindbád a kitalált történetből következően előadóként még

aktív számtiszt, de ezt a foglalkozást valójában a társa űzi, aki pontosan *számon tartja* a férfi hűtlenkedéseit, s azokat részletes, időpontokat, helyszíneket és neveket tartalmazó feljegyzéseiből időnként a fejére olvassa. A tárgyi hűség kényszerítő erejébe veti bizalmát, ugyanakkor Szindbád elégedetten veszi tudomásul, hogy a nő számára minden kézzelfogható ajándéknál értékesebb, ha a képzelet játékába feledkezhet. Szindbád előadása tetszést arat, Majmunka megbocsát neki.

A számtisztet munkavégzés közben egyáltalán nem hozzák zavarba a számok, holott meglehetősen nagyvonalúan bánik velük. Tékozló fiúként tér vissza, jóllehet háromszáz egynéhány éves, ehhez képest viszont nem is számít olyan nagy időnek a három év, amit távol tölt kedvesétől, aki már elég komédiát látott életében, ugyanakkor csak 20 éve felesége a matuzsálem korú férfinak, így mondhatni fiatal házasokról szól a történet. Az idő azonban hirtelen felgyorsul, s mire kitavaszodik, a számtiszt egyszerre nyugalmazott lesz. Nincs mit csodálkozni azon, hogy az álomban előadott fikatív történetben a szereplők azonossága éppúgy kérdéses, mint a történetmondó megbízhatósága.

Szindbád három foglalkozás közül választhat halála után: ólomkatona, kontyfésű vagy fagyöngy lehet a rózsafüzérben. Mindhárom tárgyasult életforma tétlenséggel jár együtt, de ez egyáltalán nincs Szindbád ellenére, feltéve, ha a női nem közelében maradhat. Úgy látszik, hiába ölt más és más külső alakot, a lelke tovább él. Éppen ezzel magyarázható, hogy egyik létforma sem óvja meg az analomtól, bizonyos idő után ezért vált foglalkozást. A külső megjelenés kényszeres megváltoztatása hiú ábránd, mert nem érinti a belső tartományt.

Mit takar valójában a külső? Lehet-e közelebbit mondani Szindbád énjének a mibenlétéről? Leporellő „Asszonyom, itt a lista” kezdetű áriájára emlékeztet a „Nem vigasztalta a százhet nő, aki viszonszeretete” változatainak az ismétlődő előfordulása a Szindbád-történetekben. Don Giovanni névsort vezet az elcsábított nőkről, Szindbád hódításai azonban korántsem biztos, hogy valóban megtörténtek. A művet bevezető *Tájékoztató* című előzetes értelmezés szerint a 107 nő ugyanis Szindbádot „*képzelődésében kábult emlékezésbe ringatta*” (Kiemelés tőlem – D. I. 14.) Képzelet és emlékezet, kitalált és megtörtént a mű önértelmezését követve elválaszthatatlan egymástól.

Paródia és önértelmezés viszonyának a kérdése azonban még kidolgozásra vár a Krúdy-szakirodalomban, ezért is nehéz arra a kérdésre válaszolni, hogy Szindbád személyiségének a titokzatossága valódi mélységek felé nyitott, vagy pusztán megtevesztő látszat. ■ ■ ■

Dobos István (Székesfehérvár, 1957): az MTA doktora, a Debreceni Egyetem tanára, az MTA-ELTE Hálózati Kritikai Kiadás Kutatócsoportjának vezetője. Fő kutatási területe: 19-20. századi irodalomtörténet, irodalomelmélet. Hét saját könyve jelent meg, ebből három külföldön, idegen nyelven. A *Studia Litteraria* című irodalomtudományi folyóirat főszerkesztője.

EZ VAN, és nem kéne SZERETNI

Különös társadalmi tükröt mutat nekünk Parti Nagy. A végletekig lecsupaszított szituációkban különösen torz emberutáztatások mozognak. Nem okoz örömet a felismerés, hogy ezek a szörnyek mi volnánk. Örületesen rosszkedvű könyv Parti Nagy újdonsült novelláskötete. Egyúttal örületesen kegyetlen is. Nincs ebben a társadalomban semmi szerethető. Különösen agresszívak vagyunk. A békés kocogás közben is forrnak az indulatok. Mintha mindenki beteg volna. Úgy értem, hogy ápolásra szoruló őrült, a szó klinikai értelmében. Mintha az agresszió és a düh hirtelen hullámokban elérné ezt a várost, és ahogy áthalad, mindenkit megfertőzne. Mert olvasás közben kiderül, hogy mindig van rosszabb. Mikor elhisszük, hogy ennél a kocogó hapsinál nincs rosszabb, bunkóbb, igénytelenebb, aljasabb, otrombább, bambább stb., akkor kiderül, hogy rossz az egész koncepció, amit idáig felépítettünk magunkban, mert az az ember, akiről mindezt idáig feltételeztük, nem a tettes, hanem az áldozat. És pontosan annak az agresszivitásnak lesz áldozata, amit idáig neki tulajdonítottunk. Micsoda, hát hogy van ez? És ez még csak a nyitónovella. Parti Nagy Pontos kórképet ad. Magamban már ismerem ezt a folyamatot. Hogy apró semmiségek révén hogyan bukik ki az emberből óhatatlanul az indulat. Hihetetlen, hogy hogyan csinálunk magunknak túlélőtűt minden reggeli odaútból. És hogy mivé lesz a nap folytatása. Parti Nagy különös érdeme, hogy a történetről minden az adott írás szempontjából lényegtelen le tud választani. Ráadásul a történet maga mindig kellően fordulatossá, csattanósá, megfogalmazásba mindenféleképpen bravúros, mindig van benne valami ellenállhatatlanul mulatságos ötlet, ami a történet alapve-

Parti Nagy Lajos:
Mi történt avagy sem
Magvető, Budapest, 2013

tően didaktikus voltát hivatott elfedni, vagy legalább elhomályosítani. Ez mindig egyfajta különösséget, különösséget, egyéni ízt kölcsönöz a novelláknak, amelyek másfelől mindig erősen tipizálnak éppen a végletes leegyszerűsítés miatt.

A szövegek jól tetten érhető célzatossága mindazonáltal alapvető jellemzője a kötetnek. Parti Nagy szerint tehát nyilvánvalóan olyan korban élünk, ahol az irodalomnak konkrétan megfogalmazható társadalmi (és politikai) szerepe van, neki íróként társadalmi felelősség a megszólalás, és hogy nem tud, nem akar megmaradni az irodalmi keretek között. Azért mondom ezt ilyen bátran, mert nemrégiben megjelent írásai, pl. a *Fülkeforr és vidéke*, a politikai publicisztika határáról fogalmazza meg ezt a véleményt. Ha kicsit maliciózan akarnék fogalmazni, akkor azt mondanám, hogy Parti Nagy minden bizonnyal összeírta magának egy listát, hogy politikai korrektség szempontjából milyen teszt-történetekkel tudná bemutatni társadalmunk nagyon is sztereotípiákra épülő gondolkodását. A könyv egyfajta katalógusszerű számbavétel. Minta kapnánk egy listát, hogy ez van, és nem kéne szeretni. A történetek jellemzően valamilyen toleranciahiányra visszavezethető agressziót írnak le, a megrajzott kép és esemény sor pszichológiai és szociográfiai értelemben rendkívül pontos. A hősök az antik görög drámák végzettségével sodródhatnak az elkerülhetetlen végzetük felé. A történetekben minduntalan kiütkező os-

tobasággal párosuló brutalitás, érzéketlenség és értelmetlen kegyetlenség minden példázatoság ellenére újra és újra megdöbbenő. Talán azért válhat olvasóként ennyire megázó erejűvé a könyv, mert az elbeszélő nem beszél ki a történetből. Egy ilyen ember alatti ember perspektívájából nézzük a történetet. Az olvasó számára még kegyetlenebbek így a történetek, amelyekről különben hajlamosak volnánk azt hinni, hogy meg sem történtek, annyira abszurdak. De a történetek cselekvő részesének, közvetlen érintettjének az előadásában mégis valahogy hihetőbbnek hangzik a leg-hihetlenebb is. Sokszor egyébként a nyelv maga hitelesíti az eseményeket. A nyelv – Parti Nagynál talán nem meglepő módon – állandó fősze-replővé női ki magát. Az *Apukális viszonyok* című történetben például a hivatali bikkfanyelven beszélő elbeszélő éppen a hivatalos nyelvhasználat sajátosságainak túlzó alkalmazásával (lásd például a novella címét) fokozza a végletekig a helyzet abszurditását: a hivatal nem tud mit kezdeni egy ár-vagyerek minduntalan kiserkenő szárnyával. Ez az előadásmód voltaképpen egy újabb csavart tesz hozzá az egyébként sem egyszerűen befogadható történetekhez. Furcsa véglények mesélik a maguk különös sztoriját, amelynek kiindulópontja egy banális szituáció, kalauzok tartanak jegyellenőrzést fürge csapatban, reklamáció az ELMŰ ügyfélszolgálati irodájában. És persze romák. És homoszexuálisok. Átlagból így-úgy-amúgy kilógó figurák. Mondanám, hogy unalmas. Hogy egy ideológiára ilyen szorosan felfűzött történet biztos kényszeredett és mesterkél. Ez önmagában igaz is. Talán az lenne, ha Parti Nagy nem tenné hozzá a történethez a maga sajátos nyelvi leleményét. Mert az egyszerű ötletesség, eredetiség nem mentené meg a történeteket. Van itt vmi szándékos nyelvi rombolás, van egy ténylegesen létrehozott szöveg, és a beszélő hős feltételezhető mondanivalója, ami valahogy torzón marad az illető nyelvi kompetenciájának korlátozottsága miatt. A szöveg feszültsége az elbeszélő történet és annak egyszerre kétféle olvasata között keletkezik. Ezért lesz minden szöveg

egyszerre hallatlanul kínos, nevetséges és tragikomikus. A különben elmondhatatlan ostobaság a nyelven keresztül nyilvánul meg. Ezért a hősök nem szerethető figurák. Folyamatosan távolságot tart tőlük a szerző, lenézés és megvetés árad a sorokból. Ezért nincs semmiféle katarzis.

Mintha megmászhatatlan volna a tény, hogy szar alakok vagyunk, akik olyan mélységekbe csúszunk, ahol már egykor volt emberi mivoltunknak nyoma sem maradt. Emberlét alatti létezés. Ösztönök. Vagy már az sem. Utópia egy társadalomról, ahol semmilyen hagyományos érték nem érvényes, sőt egyáltalán nincs érték. Ha ez az egész társadalomkritika, akkor túl szigorú. Nyilván rosszak és esendők vagyunk, egy fényes elme nyilván kinevet minket. De a gyarlóság éppen emberi tartozék, nem tárgy a boncasztalon. Egyszerűen nem igazságos így mérni az emberéleteket. Mert ezek az emberek nem egyszerűen elbuknak, hanem látványosan produkálják az emberi társadalom kortól független gyengeségeit. A végső csapást pedig mindig a humor, csillogó élc viszi be. Annyira hideg és szenvtelen lesz a szöveg, annyira érzelem nélküli, olyan tökéletes a kimondás igazsága, olyan mély az ábrázolt magatartásformákkal szemben a megvetés, hogy olvasóként csak félelem marad és rettegés, hogy mi van akkor, ha ez mégis igaz. Ha ezt nem csak úgy kitalálja, ha ez nem csak az írói fantázia. Közben persze tudom, hogy ez az egész csak fikció, de még sem csak az, mert egy szinten ez volna a valóság, csak ez a valóság nem kell senkinek, mert nem kínál elfogadható létezést. Werner Schwab, a fiatalon elhunyt tehetséges osztrák drámaíró, akinek Parti Nagy Lajos különben ihletett fordítója (*Elnöknők*, Kamra) azt írta egyik darabja alcímébe, hogy mérénylet a nyelv ellen. Ilyesfajta figyelmeztetést Parti Nagy nem alkalmaz, de magát a módszert, a nyelvi terrorizmust, igen. Így szép lassan az évek előrehaladtával kifejlődött egy újfajta beszédmód, amely mára alapvetően meghatározza Parti Nagy prózáját. Sárbogárdi Jolán amatőr író nyelvi sutasága, pontatlansága rendkívül ki-

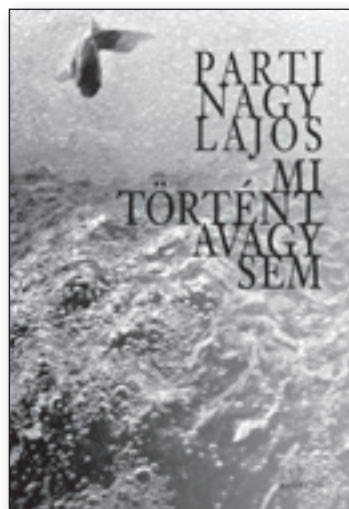
fejező, de talán soha nem lesz szatirikus, soha nem lesz bántó. Az írás egésze ellenállhatatlanul komikus, a Játékszínben bemutatott színpadi feldolgozást például végignevetik a nézők. Az írónt az általa használt nyelv jellemzi, a sajátos beszédmód, ahogyan megszólal. Ez a nyelv tele van hibákkal, időnként kifejezetten bogarászni kell, hogy vajon mi is lehet a közlés eredeti célja, mi csúszott itt félre. Az előbb említett Schwab nyelvalkotási módszere szintén talányos volt. Ő hasonló hangzású szavakat cserélt fel egymással. Tehát mondjuk a *Leben* (élet) helyett azt írta, hogy *Leber* (máj). Az *életem/májam* értelmetlen mondat németül szinte ugyanúgy hangzik, ha egy idült alkoholista mondja a májverziót, akkor a mondat még újabb jelentést kap. De magyarul ez a fajta „mellébeszélés” nem működik, Parti Nagy másfajta módszert talált ki a nyelv összekuszálásra. A mostani novelláskötetében minden történet valamilyen nyelvi sajátosságra épül, ez adja meg az adott írás nyelvi karakterét. Ez általában valamilyen nyelvi hiba, ami miatt, a mondatok egyszerűen mást jelentenek, mint amit a beszélő mondani akart. A beszélők tudatlansága vagy félműveltsége okán ők nincsenek is tisztában azzal, hogy valójában mit is mondtak, ezáltal jön létre valami nagyon visszás helyzetkomikum, egyszerűen kilógnak a mondatok az adott szituációból. És ez a nyelvi disszonancia leplezi le az adott személy barbárságát, emberi létre való alkalmatlanságát.

Parti Nagy komor képet fest erről a jelenkori magyar társadalomról. Történetei jóval túlmennek az irónia határán, igazi szatírák ezek a novellák, olyan fekete humorral, amin egyáltalán nem lehet nevetni. Mindegyik történet mélyén olyan emberi tragédiák sejlének fel, mint Móricz vagy Örkény novelláiban.

A *Mi történt avagy sem* novelláskötet nem könnyű olvasmány. Nyelvben rendkívül bonyolult, az állandó utalások, a sokféle hiány, és a ki nem mondott, de az értelmezéshez nélkülözhetetlen, és az olvasó saját maga által megfogalmazandó igazságok miatt. Ez a novella mint műfaj amúgy is sü-

rített jellegét tovább erősíti, az olvasótól a befogadás aktív részvételt igényel, Parti Nagy aztán nem fogja szájba rágni a mondanivalóját. Ami különös bravúr, ha figyelembe vesszük az alaptörténetek egyszerűségét és nehezen kétségre vonható társadalmi célzatosságát. A sokféle humor, a groteszk teszi ezeket a novellákat irodalommmá. Manapság mindenki nagyregényt ír, vagy szeretne írni, külön öröm, hogy a novella műfajként továbbra is jelen tud lenni a kortárs magyar irodalom szcénáján. A könyv hallatlanul szellemes, csupa sziporka. És a nyelvi humor nem megy a megértés rovására, sőt éppen egy másik, egy mélyebb megértést szolgál.

A kötet novellái nem alkotnak összefüggő történetet, bár néhány hely-

szín vagy név többször visszaköszön, vagy ismerősnek tűnik. De ennek talán csak praktikus szempontjai vannak, így nem kell minduntalan újakat kitálatlani. A novellák sorrendiségében sem látok különösebb rendszert, bár a történetek nyilván erősítik egymást. Viszont szembeötlő, hogy az utolsó novella az első írás valamelyest módosított változata. A változtatás pontos mibenlétét itt most nem fogom elárulni, legyen elég annyit, hogy az utolsó írás története éppen megfordítja az első novella tartalmát. Éppen kétségbe vonja az első novellában történeteket. Ami különös módon reflektál a kötet egészének címére: *Mi történt avagy sem*. Mert ezzel az ellentétes történettel, éppen megkérdőjeleződik, hogy

történt-e valójában bármi. Aztán ha visszagondolunk ebből az aspektusból a kötet többi írására, akkor legkésebb ezen a ponton rá kell jönnünk arra, hogy a kötet legalább annyira szól a történetek elmesélhetőségéről, mint a fent vázoltakról. Hogy vannak-e az elbeszélésnek korlátai, Ottlik szavait valamelyest kifordítva. Mert kénytelenek vagyunk szembesülni azzal, hogy nem csak annyi történet van, ahányan elmesélik, de még egy ember is több-

féleképpen képes ugyanarra emlékezni. De ha az egy így van, akkor a kötésnek milyen esélyei vannak? A kötet címe egyébként nyelvi szempontból is telitalálat, nem csak tartalmában, de formájában is megelőlegezi a várható olvasmányt. És ha már címadás, mint minden rövid műfajnál, a címeknek itt is kiemelkedő szerepük van, kicsit segítenek eligazodni az olvasót a szöveg és a nagybetűs magyar valóság labirintusában.

Csak remélni merem, hogy Parti Nagy utópiát írt a magyar társadalomról, hogy nem vagyunk egyelőre ilyenek, csak ilyené válhatunk, ha nem vigyázunk. Hát, tessék szépen vigyázni.

■ ■ ■

■ **Mohácsi Árpád** (Budapest, 1966): az ELTE-n szerzett magyar–portugál–német szakos diplomát. Versek és műfordításokat egyetemista kora óta publikál folyóiratokban és különböző antológiákban.

SZILÁGYI ZSÓFIA

A VÁRATLANRA is NYITOTTAN

Fekete könyv, rajta komornak tetsző, figyelemfelkeltőnek aligha nevezhető cím, meg a szép, fiatal Kosztolányi fényképe – különös kontraszt ez, mégis: összességében sok újdonságot nem ígér a címlap. Hiszen, ha valaki egy kicsit is ismeri Kosztolányi életművét, eszébe jutnak olyan idézetek, mint „az én virágaim gyökereikkel a sírokba nyúlnak”, vagy: „ha nem lenne halál, művészet sem lenne”. Tudjuk tehát, hogy Kosztolányit nemcsak betegsége és haldoklása idején, de egész életében és életművében foglalkoztatta a halál (vagy, ahogy ő mondta, a *meghalás*). Sőt, sokan talán még azt is gondolják, hogy Kosztolányiról aligha lehet újat mondani, olyan szerzővé vált, akiről egyes lelkiismeretes tanárok inkább lebeszélnek a szakdolgozatírókat, hiszen tengernyi a szakirodalom: aki feltűnni szeretne irodalomtudósként, ne vele foglalkozzék inkább. Igaz, az idősebbek még emlegetik azokat az éveket, amikor Kosztolányiról a legkevésbé sem volt divatos beszélni – ha nehezen hiszünk nekik, érdemes a könyvtárakban belenézni néhány, az 1950-es években született írásba. Kardos László például, a *Kosztolányi Dezső válogatott novellái* című 1954-es, a Szépirodalmi Kiadónál megjelent kötet elő-

Bengi László: *Elbeszél halál. Kosztolányi-tanulmányok*
Ráció, Budapest, 2012

szavában ezt írta: „A felszabadulás óta Kosztolányi neve körül valamelyes bizalmatlanság terjengett, s nem minden ok nélkül. Verseinek tematikája, hangulata, szemlélete, impresszionista tónusa, formalizmusba is átjátszó virtuozitása nagyon is odaköti ezt a költőt a tízes-húszas évek polgári szellemiségéhez. [...] Nem hitt a tömegekben, nem hitt a tömegek szabadság-vívó forradalmában.” Szabó Ede pedig az *Új Hang* 1955/9-es számában, *Kosztolányi novellái* című írásában (hogy még egy kiragadott, mára csak tanulmányai miatt emlegetésre érdemes példát hozzak) el is helyezte egy olyan sorban Kosztolányit, ahova ma eszünkbe sem jutna betenni: „Részlet-látó volt s az élet egészét (vagy legalább a magyar élet egészét, ha mást nem: egy társadalmi osztály egészét) felmérni sosem igyekezett. [...] Kismester volt, mondjuk csak ki nyugodtan, anélkül, hogy ezt hibának rónánk föl. XX. századbeli novellairodalmunkban így is jelentős helye van Lovik, Ambrus és Tömörkény mellett.”

Ezek a különös idők elmúltak, mondhatnánk, felejtjük is el az egészet: Esterházy 1985-ös esszéje, majd a kilencvenes években elindult „újraolvasás”, amely az *Esti Kornél* az egész magyar irodalom egyik legfontosabb művévé emelte, illetve az azóta is folyamatos és élénk érdeklődés Kosztolányi iránt, akár érdektelenné is teheti, mi volt akkor, amikor Ady és Móricz teljesen eltakarták a társadalommal nem foglalkozó „kismestert”. Mégsem tanulság nélküliek a Kosztolányi-fogatatás mozgásai és éles váltásai, az, ahogyan előtérbe került a prózaíró, és hát tényleg a költő, de azt is fontos észben tartanunk: egykoron Kosztolányit kutatni, a szövegeit sajtó alá rendezni, sőt, írásait kedvelni merész és harcias döntés volt, nem „trendkövetés”, kézenfekvő választás, mint manapság.

A recepció gazdagságából akár az is következhetne, hogy Bengi László könyve korábban már elhangzott tételek újrendezése és -mondása: különösen akkor feltételezhetnénk ezt, ha csak azt néznénk meg, milyen műveket értelmez, hiszen az *Aranyáskönyv* ugyanúgy nem tartozik az életmű „elhanyagolt” darabjai közé, mint az *Esti Kornél*. Hogy Bengi mégis számos váratlan felfedezéssel tudja szembesíteni a Kosztolányit ismerni vélőket is, az nem pusztán elemzői érzékenységének, az életmű beható ismeretének, elméleti felkészültségének köszönhető: egyértelműen kapcsolatba hozható a Kosztolányi-értés megújulásához alapvetően hozzájáruló fordulattal, a kritikai kiadás munkálatainak megindulásával. Bengi László, Parádi Andreával közösen, a hamarosan megjelenő *Arany-*

sárgány kritikai kiadásán dolgozik, de azok a felismerések, amelyekhez a regény egyes változatainak összeolvasása, a kézirat kibetűzése, a szöveg keletkezés- és recepciótörténetének feltárása vezette el, az egész kötet szemlélete és következtetései mögött ott állnak. Egy kritikai kiadás létrehozása még a jól ismertet is ismeretlenné képes változtatni – ezt már igazolta a sorozatban eddig megjelent hat kötet. Magukon a könyveken túl azonban a velük szorosan összefüggő értelmező kötetek, amilyen az *Elbeszélt halál* is, legalább ennyire figyelemre érdemesek. Ahogy Bengi *Az Aranysárgány regénye* című tanulmányban (a kötet szerkezetének átgondoltsága miatt inkább: *fejjezetben*) írja: „Valamely szöveg változataiban és a köztük való választásokban létezik. Ebben a kijelentésben az annak két felét összekapcsoló és fontosabbnak tartom, mint a mondatban foglalt egyik vagy másik állítást önmagában. [...] A szövegkiadás gyakorlatának [...] éppúgy érdemes elkerülni az *egyedüli*, azaz végső és változatlan szöveg idealisztikus ábrándját, mint ahogy a *kizárólag* változataiban létező szöveg naivan pozitívista fölfogását. [...] Ebben az értelemben a szövegváltozatok viszonyba állítása nem más, mint értelmező tevékenység.” (91.)

A Kosztolányi Kritikai Kiadás megjelenése, különös módon, még a tanulmánykötet címével is kapcsolatba hozható: az effajta sorozatok munkálatai ugyanis, nem véletlenül, gyakran éppen a szerző halála után hetven évvel, vagyis a szerzői jogok érvényességének lejáta után kezdődnek el. Ekkorra az író a legkritikább esetben tekinthető „elevennek”, legalábbis aligha találunk olyat, aki személyes emlékekkel rendelkeznie róla, jobb esetben pedig az életrajza körül sem botlunk feltáratlan titkokba. Kosztolányi esetében viszont a meglepetések gyakoriak, sőt, azzal is szembesülnie kell a kritikai kiadás minden munkatársának, majd a köteteket forgatóknak is, mennyire kevésbé ismerjük azt a színes, gyors, változékony hírlapi világot, amely az írónak és írásainak élő közege volt. Ennek a hírlapi működésnek a megértéséhez is kapunk adalékokat Bengi könyvében – igaz, esetenként

váratlan helyeken. A sem előszót, sem utószót nem tartalmazó, vagyis önmaga jelentőségét inkább eltakaró, alapvető állításait is szerényen közlő könyvben helyenként lábjegyzetekben rejtőznek a Kosztolányi-értés szempontjából döntő fontosságú állítások. Az *Aranysárgány*hoz kapcsolható „öngyilkosság-elbeszéléshöz” (amely *Öngyilkosság és Tizenegy perc* címen is megjelent) kapcsolódik a következő lábjegyzet: „A korban bevett gyakorlat volt az írások többszöri közlése. Hogy a húszas évek közepén Kosztolányi számos korábbi szövegét előveszi, alighanem szorosan összefügg a regényírással: emellett az írónak szűkösebben jutott ideje és ereje újságírói munkájára, úgy segített tehát magán, ahogy tudott, s több-kevesebb változtatással ismételtelen megjelentette némely írását. Az, hogy éppen melyiket, részben gyakorlati okokkal magyarázható, s nem föltétlen a regényekhez illeszkedő poétikai szándékkal. Ugyanakkor a leporolt szövegek fölelevenített emléke könnyebben hagyhatott nyomot azokon a munkákon, amelyeken Kosztolányi ekkortájt dolgozott.” (120.) Ebből a jegyzetből nem az a sokszor kájánul emlegetett tény a lényeges csupán, hogy Kosztolányi szórta az írásait a különféle lapokba, a bevételek maximalizálása érdekében (miként, egyébként, számos kortársa is): számomra sokkal inkább elgondolkodtató, hogyan függ egymástól a regény- és az újságírás, illetve hogy a saját, korábbi művek „leporolása” és újraolvasása milyen szerepet játszhatott egy-egy új mű megalkotásában.

Tanulmánykötetének első részében Kosztolányi utazásról szóló írásait, úti jegyzeteit és útleírásait vizsgálja Bengi László, és már itt egyszerre figyel az írói és az újságírói tevékenység termékeire – ahogy előzetesen le is szögezi, aligha járhatna el másképp: „Kosztolányi írásaiban, különösen publicisztikájában szinte lehetetlen különbséget tenni a különféle műfajok és műformák, a szövegek eltérőnek gondolt típusai között.” (9.) A vizsgált írásokat összeköti néhány sajátosság: ilyen, többek közt, a határátlépés tapasztalata, vagy az, hogy Kosztolányi pillanatképek sorozataként írja meg útirajza-

it. De nemcsak az utazó írókat mutatja meg vagy Esti Kornél úti kalandjait elemzi Bengi: az utazást látom a legfontosabb, az egész kötetet átszövő, újabb és újabb árnyalattal gazdagodó szempontnak. A magam részéről valamiképp ezt emeltem volna a tanulmánykötet címébe is – persze, miként Bengi írja, lényegében közhely, hogy Esti Kornél állandóan utazik, ám Kosztolányit a halállal és annak elbeszél(hetőség)ével összekötni nem kevésbé közhelyes. Azért is lett volna jobb az utazást kiemelni címként, mert Kosztolányi útirajzairól meglehetősen ritkán szokott szó esni, ahogy az sem tekinthető köztudottnak, hogy

az *Aranysárgány* (legalábbis az író egyik nyilatkozata szerint) egy utazásnak köszönhetette megszületését: „Egyszer hat éven át nem voltam otthon. Aztán Sziciliából, Nápolyból jövet, hazamentem. Karácsonykor volt. Ennél izgalmasabb utazásra nem emlékszem és ennél nagyobb élményre, pedig jártam már Párisban, Olaszországban, Németországban, Belgiumban... Egész idő alatt a peronon voltam, várom, hogy mikor tűnnek föl az otthoni szólók... Apám az ablakban vár rám... Ennek a viszontlátásnak köszönöm az »Aranysárgány« című regényem születését.” (93.) A vallomás, persze, nem egy Európában utazgató, poros szülővárosáról megfélemező világfié: a politikai döntések kikényszerítette elszakadás Szabadkától Kosztolányinak is, ott maradt családjának is igen fájdalmas volt.

Már az útirajzok kapcsán jól látszik, Bengi László hogyan képes az életművet a maga dinamikusságában, váltásaiban átlátni. Nem teszi egymás mellé reflektálatlanul Kosztolányi különböző időszakokból származó állításait, mindig érzékelteti, miként változtak az író nézetei, legyen szó akár a nyelvfelfogásáról, akár az irodalomértelmezéshez való viszonyáról. Ugyanakkor néha túlzottan óvakodik attól, hogy a „cél-
elvűség” csapdájába lépjen, ezért a kétségeit sorolja inkább, mintsem határozott állításokat tenne. Kijelenti például azt, hogy Kosztolányi az utazásokról rendkívül izgatottan írt kezdetben, majd, részben a háborúval és annak következményeivel is összefüggésben, eljutott a csüggedésig, a húszas-harmincas évek fordulóján pedig ismét „fölfokozott, ambíciózusabb hozzáállást” fedezhetünk fel nála – de részben vissza is vonja ezt az állítását, hiszen a „benne meghúzódó lélektani szálát” nehezen igazolhatónak tartja. Érezhe-

tő, miként támadnak kétségei minden olyan esetben, ha az elemzett szöveg határain túl kell merészkednie: ennek ellenére nem iktatja ki az életrajzi tényeket a művekről folytatott gondolkodásából és az érveléséből, kritikusan és árnyaltan épít Kosztolányi egykori nyilatkozataira csakúgy, mint Kosztolányi Dezsőnének véleménye szerint inkább „életrajzi regényként”, mintsem forrásként használható könyvére. Ez a kétségeket soroló, inkább kérdező, mint állító attitűd lehet ugyan elkedvetlenítő azon olvasók számára, akik határozott állításokat szeretnének olvasni Kosztolányiról, mégis: számomra szimpatikus, és az adott életmű vonatkozásában feltétlenül indokolt hozzáállás ez. Ahogy Bengi írja Kosztolányi mára legfontosabbá vált könyve és hőse kapcsán: „Az *Esti Kornél* – mind irodalmilag, mind bölcsletileg – legszorosabban olyan hagyományhoz kötődik, amely elkerülni törekszik a kérdéseket lezáró egyszerűsítéseket. Nemzet,

nyelv, kultúra, egyén és hagyomány viszonya, azonosságutadatban betöltött változó szerepköre alighanem emi-
nens módon sorolható ezen kérdések közé.” (69.) A tanulmánykötet utolsóelőtti mondata pedig, bár nem állítja be magát hangzatos összegzésként, Bengi László Kosztolányi-képének rejtőzködő summázataként is felfogható: „Ekképp egy olyan én képe rajzolódik ki Kosztolányi írásaiból, amelyet – az identitás elvesztésének fenyegetése közepette is, avagy épp e veszély árán – a váratlanra is nyitott, mindig tanulni kész fogékonyság tüntet ki.” (230.) Az *Elbeszélt halál* többek közt figyelmeztet arra is: ne beszéljük le az egyetemistákat a Kosztolányival való foglalkozásról. *Váratlanságra nyitottsággal* maradt még ott bőven kutatnivaló. ■ ■ ■

■ **Szilágyi Zsófia** (1973): a Kalligram folyóirat szerkesztője, az MTA-ELTE TKI tudományos munkatársa. Legutóbbi könyve: *Móricz Zsigmond* (2013, Kalligram).

LESI ZOLTÁN

TEIRESZIÁSZ újra VALL

Gerevich András három magyar, egy angol és egy német kétnyelvű verseskötetet publikált, több magyar és külföldi antológiába válogatták be írásait, több rövidfilm, elsősorban művészeti animációs film, bábelőadás szerzője. Számos angol nyelvű költő, többek között Sirowitz Hal, Frank O'Hara és Seamus Heaney¹ fordítója. A közelmúltban elhunyt Seamus Heaney, a Nobel-díjas ír költő az egyik legnagyobb angol nyelvű lírikus volt. Gerevich nagyon sok intertextust használ, de inkább csak motívumként, valójában elég nehéz megmondani, hogy mégis ki hatott rá igazán. Fordításkor a költők nagyon közel tudnak kerülni a fordítandó szöveghez, sőt néha nehéz távol tartani a saját hangot a fordított szövegtől. Heaney az egyetlen, akinek egy kicsit érezzük a hatását a gerevichi poetikában. Heaney vallomásai az ol-

Gerevich András:
Teiresias' Geständnisse
Edition Solitude,
Stuttgart, 2013

vasót bevonják, felkínálják az azonosulás lehetőségét, de a szerző az érzelmi-intellektuális dilemmákban vitára is invitál. Gerevich írói attitűdje hasonlít Heaney-ére és érezni lehet nála az angol nyelvi logika hatását, versei angolul is természetesen szólnak. Tematikában, motivikus szinten ritkán találkozik a két költészet. Heaney világa a falu, az ír táj és szimbolikus, míg Gereviché urbánus és élőbeszédszerű. Heaney költészetének erőssége, hogy nagyon személyes és közvetlen hangon írja meg.

A *Teiresias Geständnisse* (Teiresias vallomásai) kétnyelvű kötethez a ver-

seket Kalász Orsolya és Monika Rick párosa és Tankó Tímea fordította németre. A kötet egy remek válogatás a *Férfiak* (Kalligram, 2005) és a *Barátok* (Kalligram, 2009) kötetekből, valamint néhány új verset is tartalmaz. A könyv dombornyomott borítója, kivite nagyon igényes, de sajnos elég sok az elütés és a tévesztés. A fordítás színvonala is egyenetlen, különösen Tankó Tímea fordításai döcögösek, nem igazán németesek, helyenként kimaradnak szavak vagy a nyelvi játékok nem jönnek át a német szövegből, ami szerkesztői mulasztás is, hiszen ezeknek a hibáknak a jó részét ki lehetett volna javítani. A kötet utószavát Schein Gábor írta, aki egy különös, a meg nem született gyermek perspektívájára hívja fel a figyelmet.² Kertész Imre Kaddis egy meg nem született gyermekért kötetében ez áll: „az én életem, a te létezésed lehetőségeként szemlélve, szigorúan, szomorúan, harag és remény nélkül, ahogyan egy tárgyat szemlélünk”. Ez a szigorú, szomorú, harag és remény nélküli szemlélet Gerevich Andrásnál kimozdul eredeti

kontextusából, és a férfi test anyagszerűségére vonatkozik.

A kortárs magyar költészetben ritka az olyan letisztult világos beszédmód, mint Gerevich Andrásé. Nyelve áttetsző és természetes szépségű, díszítésektől, nyakatekert reflexióktól mentes és kommunikatív líra, mint ahogy angol fordítója, Szirtes György is írja.³ Költői eszközeit észrevétlenné, nyelvével valósággal láthatatlanná teszi. Teljesen egyet kell értenünk Ferencz Győzővel, aki szerint⁴ Gerevich radikálisan szembemegy a magyar irodalom egyik meghatározó vonulatával, amely azzal ér el hatást, hogy minduntalan magával a nyelvi közeg problémáival foglalkozik. Gerevich ügyes költői fogása, ahogy idézetekkel odaköti parodisztikus, ironizáló világát a magyar szerelmi líra hagyományához (Ady Endre-, Szabó Lőrinc-, József Attila-, Pilinszky-sorok, metaforák állnak itt-ott). Jellemzője ennek a költészetnek az ún. félig kötött versforma, amely csak utalásszinten valósítja meg az eredeti formát. Nem teljes igénnyel megvalósítva, de találkozunk shakespeare-i szonettekkel, francia balladákkal, de egyértelműen látszik, hogy a költő szándékosan kerül a zeneiséget, a rímet vagy a szabályos ritmust. Gerevich versnyelve szigorú, pontosságra törekszik, a soroknak, a versszakoknak elejük és végük van. A költői programnál erősebb a tapasztalat, a partnercserék, a veszteségek és a halál traumája. Az én szerelmének csak tárgya van, a másik ember, mindig egy idegen: a férfitest pusztán biológia. A szerelmes beszéd mindig ugyanazok a szavakat, mondatokat használja, nincs kitüntetett nyelve. Ugyanazok a banalitások hangzanak férfi és férfi, mint férfi és nő között.

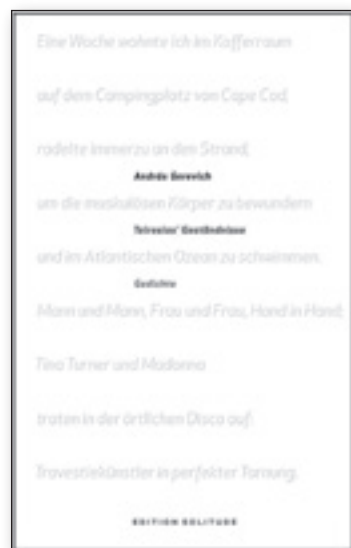
A *Családi időszámítás* a *Barátok* (Kalligram, 2009) kiugró darabja, amelyben az elbeszélő egy családi fotóalbumát mutatja meg egy barátjának. A családtagokat helyezi el az időben, de csak egymáshoz képest viszonyítja az eseményeket, ezzel bizonytalanságot kelt, éppen úgy, ahogy a múltat is homályosnak és bizonytalannak érezhetjük emlékezéskor. Vári György szerint⁵ [6] azokat az időt tagoló dátumokat, koincidenenciákat idézi fel a szöveg, ahol eléri egy-egy családtag életútja az előző

generáció élettörténetének időbeli fordulópontjait. Ezek a koincidenenciák becsomagolják az embert a generációk láncába, az idő familiarizálhatóságának illúzióját biztosítják. Ezeket a koincidenenciákat törli el a homoszexuális vonzalom. Ez a fix pont nélküli bizonytalan időfogalom hasonlít Leibnizére, aki szerint a tér és az idő valóságként kezelt viszonyok. Az idő és tér csak akkor valóságosak, amikor az anyagi különbségeket szimbolizálják. A verset, mint Botticelli a szerelmet, a tengerből húzza elő, sorban egymás után jönnek a motívumok: tenger, Adria, sós, fejesugrás, homokóra, amit nincs ki megfordítson, mert nem lehet gyereke.

Gerevich eddigi köteteiben azt a szokást figyelhettük meg, hogy a férfiszerelem, a láz és a szenvedély átélhető, lekerekített, végigvitt téma. Megkapó, ahogy a költemények lírai árnyalakja szinte katalógizálja férfivonzalmait. Rokonszenvünk azzal nyeri meg, hogy egyszerre koraérett és gyermeki, higgadt és haragos, hűséges és csapodár. A költő úgy ír az érzelmekről, érzésekről, hogy a testtel folytat bensős párbeszédet. Minden korábbi ígéret megtörik, a társat beszerző, a férfiak meleg kultúrájára jellemző szerelmi hajsza felborul, és a legártatlanabb szó is súlyos következményeket von maga után. A *Barátok* nemcsak a homoszexuális testiséget tárgyalja, inkább az ebből következő gyermektelenség panasza kerül előtérbe. A bizarr vágy itt már teljesen lényegtelen, hiszen a versben úgyis bármi lehetséges, bármi elmondható.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni Gerevich erős viszonyát a görög mitológiához. Már az első kötetben, az *Átadom a pórázban* (JAK–Balassi, 1997) feltűnt Odüsszeusz és a hazatalálás nélküli utazás motívuma. A *Férfiakban* Teiresziász kapott kiemelt szerepet, aki Zeusz papja volt és egyszer két párosodó kígyót látott. Botjával megölte a nőtényt, majd nővé változott. Nőként Héra papnője lett, és gyermekeket szült. Hét év múlva ugyanilyen helyzetben a hím kígyót ölte meg, és ezzel visszaváltozott férfivá. Később Zeusz és Héra arról vitakoztak, hogy a szerelem a nőnek vagy a férfinak nyújt-e nagyobb élvezetet.

Teiresziászt kérték fel a vita eldöntésére, mivel azt mondta, a nő kilenszerűbben jobban élvez, Héra megvakította, Zeusz pedig hosszú életet és a jövőbe látás képességét adta neki. Az anyagiág, a nemiség Gerevich versében lehetőségként is szerepel: „Ha szereted, hogy férfi vagy, / vigyázz, mert lehet, nő leszel, / olyan vékony a kettő között a határ. / nem tudtam, mert ha teherbe esem, / lehettem volna nő és anya.” A *Teiresziász remake* egy buszozást ír le a görög jóssal, mintha egy amerikai sci-fibe utaznának, az *Ember gyermekei* filmbe, ahol a nők már nem nők, a férfiak nem férfiak, és nem születik több gyermek. Teiresziász rettenetes állapotban van: depressziós, alkoholist, vak és arra vágyik, hogy újra nő lehessen, családanya.

Az utolsó hat vers a *Teiresziász' Geständnisse*-ben új, még nem szerepelt kötetben. Nagyon mély otthontalanság érződik ezekből a szövegekből, nem kerülnek elő társak, se férfiak, se nők, csak városok és metró, repülők és tengerek. A kíméletlen vallomások hang megmaradt, de a költői nyelv sűrűbbé, füledtebbé vált az előző két kötet óta. A szerző az egyik darabba egy Lao-ce részletet is beemel, a karrierizmus kritikáját, önkritikaként. Szorongás vezet a feltűnő, hangos beszédre, arra hogy kilépjen a fénybe, mert fél, másképp nem veszik észre. Később, mint aki azon kapja magát, hogy illetlenül viselkedett, előre szaladt az

úton, leül. Elered az eső, az aszfaltról egy tengerparti sziklára képzelet magát, ahol elemelkedik az úttól, sirályként száll tovább.

Gerevich András költészete nem csak tabukat, testet sértő írás, mint ahogy Kiss Noémi írja, de képes önmagát megújítani.⁶ A kétnyelvű köteteknek mindig van egy saját varázsuk, elegánsabbak, szellősebbek. A *Teiressias' Gedächtnisse* a régiek változtatásával és az új versekkel ígértet a hamarosan érkező verseskötet. ■ ■ ■

JEGZETEK

- 1 Seamus Heaney: *Hűlt hely*. Kalligram, Pozsony, 2010. Ford. Ferencz Győző, Géher István, Gerevich András, Imreh András, Mesterházi Mónika és Tandori Dezső.
- 2 Schein Gábor: *Vorsicht, es wird persönlich. Teiressias' Geständnisse*. Solitude Verlag, Stuttgart, 2013.
- 3 Szirtes György: *Tiressias' Confession. Hungarian Literature Online*, 2009. 09. 01. http://www.hlo.hu/news/tiressias_s_confession_poems.
- 4 Ferencz Győző: *Vékony határ. Népszabadság*, 2005. szeptember 16. <http://www.nol.hu/archivum/archiv-377477>.
- 5 Vári György: *Pergő homokörök. Litera*, 2009. augusztus, <http://www.litera.hu/hirek/pergo-homokorok>.
- 6 Kiss Noémi: *Meddő férfiak. Műút*, 2009/14.

■ **Lesi Zoltán** (Gyula, 1982): költő, programozó. Diplomamunkája egy Weöres Sándor szonettjeit elemző számítógépes program volt. Versei, fordításai az *Alföld*, *Bárka*, *Holmi*, *Műút*, *Litera*, *Lettre*, *Nagyvilág*, *Népszabadság*, *Tiszatáj* folyóiratokban jelentek meg. Első kötete: *Daphnis ketskői* (FISZ, 2009). *Bécs-Budapest Transzit* néven felolvasásokat szervez osztrák és magyar szerzőkkel. Fordított Andreas Altmann, Ali Abdollahi, Michael Donhouse, Simon Armitage verseiből és Eugeniusz Tkaczyszyn-Dyckitől Karaba Alexandra Mártával közösen.

TALLÉR EDINA

Húzzál bele, TESÓ!

„Ez a könyv két fiúról szól, akik ráébrednek arra, hogy mire tanít ez az iskola. Hogy nem számít, mennyire nehéz a lecke, mert a lényeg, hogy miként éljük meg a dolgokat, és mit tanulunk belőlük” – olvasható Váradi József első regényének fülszövegében. Érdekesnek ígérkezik ez így, és amúgy is kíváncsi vagyok, milyen egy gettóregény, milyen a magyar gettó, a nyócker, a misztikus, veszélyes, ismeretlen ismerős kerület, érdekel, mit tanít ez az „iskola” a felszínen túl, alatt, felett. Annyiszor, annyian vágták már az ember képébe, hogy ezt te nem értheted, ezt csak azt tudja, aki itt (ott) él. Meg akarom tudni. Bele akarok látni (olvasni), mi az, amit én nem érthettem. Én (csak) azt látom, hogy fényes nappal simán belövi magát a járókelők szeme láttára a kábé tizenhárom éves drogos srác, és ezen senki nem lepődik meg. Csak azt tudom, hogy jobb nem szemkontaktust létesíteni azzal, aki szembejön, amúgy sem ajánlott egyedül sétafikálni sötétedés után, ha nem vagy „odaaló”. Ennyit tudok. Ezt sem tudom. Mondták. Mesélték vagy olvastam itt-ott. Mondta valaki, aki ott él. És hozzáfűzte, hogy ezt úgyis csak az értheti, aki ott él. Mindig hozzá van fűzve.

Ezért jönne jól egy kis magyar gettóregény, egy hiteles helyzetjelentés, egy autentikus személytől, mondjuk egy

Tyson: *Az utca hercege*
(Kis magyar gettóregény)
Libri, Budapest, 2013

odaalósi rappergyerektől, akit ismer a fél világ, de legalábbis a fél ország. Erre tényleg lehet alapozni bizalmat meg kiadói marketingstratégiát is. Azt főleg.

Váradi Józsefet ismered, tuti, legfeljebb nem tudod, hogy ismered. Tyson. Így megvan? Kicsi Tyson? Kilenccvenes évek? Magyar gengszterrap? „Lopni, megyünk lopni, a Pityinger meg a Váradi, lopni, megyünk lopni, és senki nem szól ránk”, ez megvan? Dopeman? Az országház fantomja, Magyarország rémálma című Dopeman-lemezek dalszövegeit javarészt Tyson írta és a dalokból készült klipekben is szerepelt. „Feltaláltam a roma rapet, és ’97 óta Dopemannel nyomom egyfolytában – volt egy saját csapatom, a TKO is, a jazzénekesnő Feliciának írtam dalszövegeket, és most a Dopemannel járok lopni – a videoklipben.” (Tyson, *Origo*, 2002)

Azóta persze sok víz lefolyt már a Dunán, a két jó barát rapper szétvált, összeveszett, savazás oda-vissza, és így tovább, minden, ami ilyenkor szokott lenni, aztán Tyson kiszállt, vendéglátós lett és önsorsjavító, a róla megjelent híradások alapján legalábbis. Ez csak

azért fontos, mert *Az utca hercege* önéletrajzi ihletésű. Erre épül a már fent is említett bizalom és marketingstratégia. A fülszövegben még az is olvasható, hogy Tyson a magyar rapszakma kultikus alakja és: „Emellett bűnmegelőzési és drogprevenciós programokban vállal szerepet”. Ez nagyon komoly, tessék komolyan venni. Ezek tehát az előzmények, így veszem kezembe a könyvet, tiszta ügy, az olvasó helyzetbe van hozva, tudja, hol van és tudja, ki kicsoda. A regény beszélője, aki kisgyerekkorától fiatal felnőtt koráig meséli el történeteit, maga az író. A harmincnegyzetből álló történet főszereplője két nyolcadik kerületi fiú, a mesélő és Golyó, a jó barát rappersrác. A történetfolyam helyszíne pedig a legendás nyolcadik kerület, az itt élő gyerekek, felnőttek, muzsikások, anyák, apák, pincérek, uzsorások, tolvajok, kurvák, stricik, rendőrök, zsidók, cigányok, és megannyi náció legszegényebbjei. „Még sosem írtam regényt, eszembe sem jutott. De mindenki elkezd valahol. Édesanyám mindig arra tanított, hogy merjek felfelé, előre nézni. Így, amikor belevágtam ebbe a könyvbe, hamar eltűntek a kétségeim. Tudtam, hogy meg kell írnom. Biztosan sokan azt fogják mondani, hogy ez úgy gáz, ahogy van.” Ezekkel a mondatokkal kezdődik a könyv, még a fejezetek előtt amolyan „írói előszóként”, ami tényleg gáz egy kicsit. Arra enged következtetni, hogy az író már előre bocsánatot akar kérni azért, mert megírta a könyvét. Erre semmi szükség. Másrészt viszont romantikus attitűd, aminek lehet örülni. Arra enged következtetni, hogy végre nem olyan

celebkönyv van a kezemben, ami arról fog szólni, hogy az író hogyan baszta meg az összes kurvát, hogy csapta szét magát drogokkal, hogyan emelkedett mindenki fölé a különleges sorsával és géniuszával azért, hogy most újra leszálljon közénk és elmondja a tutit. Hanem egy (vagy több) ember életéről fog szólni.

Egy nyolcadik kerületi cigánygyerekről, akit az anyja egyedül nevel fel. A srác figyel és szocializálódik. Iskolába jár, kosarazik, bunyózik, brékel, rattle, lop, gyűlöl, szeret, sír, nevet. A könyv üzenete, hogy szar az élet, de süts a nap, szeresd a barátodat, ne drogozz, és lopni bűn, főleg, ha tőled lopnak.

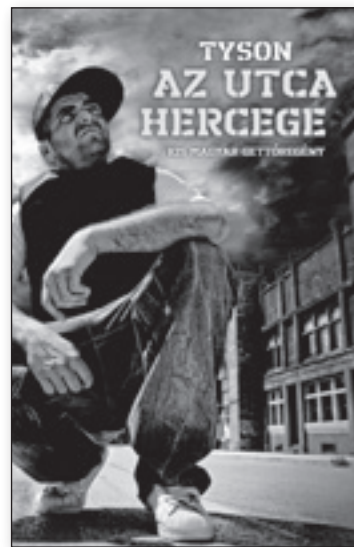
Az első fejezetben (*Az első nap*) a mesélő meglátja a Napot. Azt a Napot, ami tényleg rásüt az emberre. Fény, remény, hit, elhivatottság és flashforward. Amikor már épp nagyon kezd giccsessé válni a csodálatos Nap, a második fejezet (*Az utca*) derűje, a flashteren brékelő srácok, a Fenyő Miki-kultusz, a kamuangollal rattle utcagyerekek sztorija, elbeszélése behúzza az olvasót, kezd érdekes lenni a történet. A harmadik (*A leggyilkosabb álmom*) pedig konkrétan mellbevágó. Másfél oldalon mondja el, hogyan marcangolta szét egy ember arcát Bobbi kutya egy kocsmái verekedés kapcsán, miközben szólt a rádióból a *We are the world*. Durva.

Giccs, romantika, plasztikus realizmus, most ez lesz? Ezek fogják váltani egymást háromszázvalahány oldalon? Az király! Akkor én most tényleg az év legjobb szórakoztató könyvét tarthatnám a kezemben. Vagy gyanakodhatnék arra is, hogy ezt így nem egy elsőkötetes dalszövegíró írja, hanem valaki más. A gyanú aztán elég hamar elszáll, ahogy az első fejezetek következetesen megszerkesztett narrációs technikái is feloldódódnak elég hamar. Szerencsére. Pont emiatt legalább kirajzolódik egy szerzői stílus, amiről és amitől elhiszem, hogy ezt a könyvet tényleg Tyson írta.

Van élményanyag bőven. Nagyjából a regény feléig felsorakoztat minden karaktert, aki él és mozog a nyolcadik kerületben. Fukszos Böbe, a hivatásos utcalány, a trafikos Bea néni, aki nagyon szereti a kerületi fiatal fiúkat, Gyula bácsi, az öreg strici, aki mindkét fiát elveszti egy több éve hú-

zódó roma vendettában, a jobb sorsra érdemes drogos gyerekkori barát, aki egy belőtt éjszakán kilép az ablakon, zenészek, pincérek, koldusok, rendőrt gyilkoló cigányok, álmodozó vagy épp elveszett fiatalok, rattle bazári majmok. A rengeteg érdekes és hihető karakter, a hozzájuk rendelt sztorikkal, minden hibája ellenére is működővé teszik a könyvet mindaddig, amíg főhős mesélünk végleg össze nem barátkozik Golyóval, a nagyon tehetséges, jószívú, állhatatos, kemény, bátor, hányattatott sorsa ellenére is feltörekvő, legbátrabb, legügyesebb rappersráccal, aki nem tud hibázni, még a kosarat is mindig csont nélkül dobja. Ráadásul Golyó tehetségét azzal próbálja még inkább dicsérni az író, hogy rapbetéteket is beleszerkeszt a szövegbe, ezek azonban nem elég meggyőzőek. Plusz még az olvasó többször rá van beszélve, presszionálva van, hogy utáljon két másik rappert, a Producert és a haverját, amiért azok olyan gecik, hogy ki akarják használni Golyó tehetségét. A helyzet az, hogy nem lehet se eléggé szeretni Golyót, se eléggé utálni a Producert és a haverját. Épp ezek a karakterek nagyon maszatosak. Szinte nincsenek is karakterjegyeik. Golyónak talán van néhány nagyon általános pozitív tulajdonsága, ami egyébként jó lehetne arra, hogy sokan tudjanak azonosulni vele, de nem elég. A legnagyobb baj azonban az, hogy az olvasó gyorsan rájön arra, hogy Golyó és a mesélő, tehát Tyson, a könyv írója, egy és ugyanaz a személy. Ebből pedig egyenesen következik, és tisztán látszik, hogy az író, Golyón keresztül, most tulajdonképpen magát dicséri, szereti és sajnálja. Ez kínos. Főleg, amikor a rapper író a rapper Golyó számaiért rajong és erre még rá is erősít azzal, hogy leírja ezeket a rapszövegeket, hogy mi is lássuk és rajongjunk.

A másik kínos ügy a regény erkölcsével kapcsolatos. A főhős(ök) (túl) sokszor szolgáltatnak igazságot és a legtöbbször nem épp törvényes és/vagy becsületes eszközökkel. Hogy csak egyet említsek: egy többmillió éves antik hegedűt rabolnak el (vissza?) egy kedves barátjuknak a gonosz, kövér, undorító uzsorástól. Előre megfontolt szándékkal kilesik, bántalmazák és kirabolják. Hát nem tudom. Ez

meggyőző igazságszolgáltatás? Még akkor sem meggyőző, ha az uzsorás kövér, gazdag, sunyi és haszonleső, a barát (Kotta) pedig mozgássérült, tehetséges, szegény és gyönyörűen muzsikál.

Olyankor működik a szöveg (és akkor nagyon), amikor a szerző nem akar meggyőzni semmiről, egyszerűen csak mesél.

„Mások azt mondják majd, hogy nem is volt olyan rossz, még egyszer elolvassák, és talán másoknak is ajánlani fogják majd” – így folytatja Tyson a könyv előszavában. „...én csak egyet tudok: ez az életem. És meg kellett írnom.”

Én meg csak azt tudom mondani, hogy az egy-egy karakterhez tartozó dialógusok, jelenleírások, a történetmondás kifejezetten érdekes és hiteles. A Fukszos Böbe és Szopós Rozi hajba kapásáról szóló fejezet vagy az étterembe betévedt furcsa koldus leírása miatt érdemes elolvasni *Az utca hercege*t és várni a folytatást. És szintén a könyvben felsorakoztatott szerethető, életre kelt, életre keltett karakterek miatt (főleg Golyó elmaszatolt felszínes, erőltetett figuráját) írom le ugyanazt, amit az író is üzent olvasójának a regényében, utolsó mondatként: Húzzál bele, tesó! ■ ■ ■

■ **Tallér Edina** (Kiskunhalas, 1971): Budapesti élő televíziós műsorvezető, újságíró, a VEAN Production forgatócsoport dramaturgja, a female.hu alapító tagja. Két gyermek édesanyja. Legutóbbi kötete a Kalligramnál: *Lehetek én is* (2013).

A szerelmes KAFKA

„Nem mintha félnék meghalni.
Csak *nem akarok ott lenni*,
amikor bekövetkezik.”
(WOODY ALLEN)

Azt hiszem, Kafka imádta volna Woody Allent. Állítólag szórakoztató fickó volt. Mármint Kafka. Valahol azt olvastam, a barátai mindig remekül érezték magukat, amikor fölolvasta nekik valamelyik írását. Megpróbálom elképzelni magamat, ahogy nevetgélek, mondjuk, *Az átváltozás* hallgatása közben, de nem sikerül, bár nem tudhatom, ők mit és mennyit ittak előtte. Részegen nyilván rendkívül mulatságos, de valamiért ez mégsem tűnik túlságosan hihetőnek. Egyszer azért majd kiprobálom, hátha mégis.

Egy hozzám hasonló kafkomán, ha már Kafkától elolvasott *mindent*, igyekszik Kafkáról is elolvasni *mindent*. Így került a kezembe *Az élet gyönyörűsége* című regény, amitől Kafka, gondolom, rendesen ki lenne borulva. Még szerencse, hogy Max Brod magyarázkodása leköti minden figyelmét.

Mindig szerettem volna Kafka lenni, de most már örülök, hogy máshogy alakult. Így is elég kellemetlen érzés volt *együtt* haldokolni vele. És nem a haldoklás miatt. Nem is azért, mert tudtam, minden hiába. Talán illetlenségnek tartottam, hogy olyasmiről olvasok, amihez semmi közöm, nem tudom, a kellemetlen érzés mindenestre később sem enyhült, miközben, nyilván Nádori Lidia kiváló fordításától nem függetlenül, egyre kíváncsibb lettem a részletekre.

Kafka azt írta a naplójába 1921-ben (innen a regény meglehetősen semmitmondó címe), hogy „...az élet gyönyörűsége ott található készenlétben mindenki körül...”, pedig akkor már négy éve tudta, hogy gyógyíthatatlan beteg. Három évvel később meg is halt tuberkulózisban, alig múlt negyven. A tuberkulózis már önmagában is rettene-tes lehet, de amikor gyakorlatilag éhen

Michael Kumpf Müller:
Az élet gyönyörűsége
Libri, Budapest, 2013

halsz, miközben mardos az éhség, te viszont nem tudsz nyelni a fájdalomtól (a végén már megszólalni sem, maradnak a beszélgetőcédulák), valószínűleg szívesen lennél máshol (itt az ideje újraolvasni *Az éhezömművészt* – nem a no-

vellát, a kötetet, az utolsót, amit még Kafka korrektúrázott).

Halála előtt egy évvel Kafka, betegsége ellenére, megismer(het)te az élet gyönyörűségét. Meglehet, Dora Diamant tizenöt évvel volt fiatalabb nála, de akkor ez, ahogy a lány apjának nemtetszése, anyagi helyzetük kilátástalansága, vagy a megállíthatatlanul terjedő antiszemitizmus, gyakorlatilag mindegy volt már. Egyetlen dolog számított, hogy amíg lehet, együtt legyenek, Kafka gyógyulása, amit valószínűleg egyikük sem remélt igazán, tulajdonképpen másodlagos volt ehhez képest, az utolsó hetekben legalábbis mindenféleképpen.

Miután befejeztem a regényt, hététkig nem sikerült megfogalmaznom

magamnak, mi is a bajom azzal, amit olvastam, hiszen maradéktalanul kiélégíthettem kíváncsiságomat. Amikor aztán megértettem, magam is meglepődtem, cinizmusom mennyire előrehaladott állapotban van. Nekem ez az egész *így* túl szép. Nem *úgy* túl szép, hogy igaz legyen, hiszen miért is lennének meghamisítva a történetek, de ilyen szépen (és ilyen sokáig) egyszerűen nem lehet haldokolni, bár az is lehet, hogy nekem vannak teljesen más elképzeléseim a haldoklásról, meg talán (önkritika) azt sem vettem elég figyelembe, hogy a szerelem, ahogy minden mást, nyilván a haldoklást is megszépíti.

Hogy nagyjából fikció az egész? Még akkor is, ha a szerző a fülszöveg szerint „az összes elérhető naplót, levelezést és dokumentumot felhasználta regénye megírásához”? Meglehet, hiszen ahogy az utószóából kiderül, Kafka és Dora levelezése nem maradt fenn. „Dora Diamant 1924 nyarán Kafka húsz jegyzetfüzetét és 35 levelét vitte magával Berlinbe, ezeket 1933-ban a Gestapo egy házkutatás során elkobozta, azóta nem kerültek elő.” De nem is ez a lényeg, fölmerül viszont a kérdés, hogy mi van akkor, ha egyszer előkerülnek az elkobzott dokumentumok? Valószínűleg semmi, *ez* a regény akkor is *ez* a regény marad, legföljebb majd *újraírja* valaki más, bizonyos történeteket ugyanis időnként érdemes újraírni. Nem azért, hogy megtudjuk, mi történt *valójában* (sosem fogjuk megtudni), de ha tudjuk, mi *történhetett*, nagyjából azt is tudjuk, mi *történt*. Valójában persze nem, önmagunk becsapásával viszont nem ártunk senkinek – legföljebb saját magunknak, de ez már legyen a mi bajunk.

„Kafka húgait, Ellit, Vallit és Otrlát, valamint unokahúgát, Hannát, 1942–43-ban a chelmnói és az auschwitzi táborban megölték.” Ha ez egy film lenne, alighanem ezt írnák ki a végefőcím elé. De ez nem egy film. ■ ■ ■

■ Csöke Zoltán (1980), újságíró, kritikus.